នីតិជាតិឯកជន

នីតិរដ្ឋប្បវេណី

ស្ដីពី

សន្តតិកម្ម

ដកស្រងចេញពីសេចក្ដីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ ៣

ការកែសម្រួលលើការបោះពុម្ពលើកទី១   រាជធានីភ្នំពេញ ខែ មីនា ឆ្នាំ ២០១៧

Shared by: Eang Samang

មាតិកាសង្ខេប

សន្តតិកម្ម 1

ផ្នែកទី ១ មតកសាសន៍ 1

១.អត្ថន័យ និងលក្ខណៈនៃមតកសាសន៍ 1

១.១.និយមន័យ 1

១.២.លក្ខណៈនៃមតកសាសន៍ 1

២.សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ 2

៣.វិធីក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ 4

៣.១.គោលបំណង 4

៣.២.ប្រភេទនៃទម្រង់មតកសាសន៍ 4

៤.ចំណុចដែលត្រូវសរសេរក្នុងមតកសាសន៍ 9

៥.ការលុបចោលនូវមតកសាសន៍ 10

៥.១.ការលប់ចោលដោយមតកសាសន៍(មាត្រា១១៨៩ កថាខណ្ឌទី១) 10

៥.២.ការលុបចោលដែលច្បាប់កំណត់ 11

៥.៣.ការលុបចោលកិច្ចសន្យានៃមតកសាសន៍ដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ 12

៦.អានុភាពនៃមតកសាសន៍ 13

៦.១.អានុភាពនៃមតកសាសន៍ 13

៦.២.មោឃភាព និងការលុបចោលនូវមតកសាសន៍ 13

៧.អច្ច័យទាន 14

៧.១.លក្ខណៈទូទៅ.. 14

៧.២.អច្ច័យលាភី 14

៧.៣.ការបោះបង់ ឬការទទួលស្គាល់នូវអច្ច័យទាន.. 15

៧.៤.អច្ច័យទានដែលភ្ជាប់បន្ទុក.. 16

៨.ការអនុវត្តនូវមតកសាសន៍.. 17

៨.១.អត្ថន័យនៃការអនុវត្តមតកសាសន៍ 17

៨.២.ការពិនិត្យបញ្ជាក់ និងការបើកលិខិតមតកសាសន៍ 18

៨.៣.អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ 20

ផ្នែកទី ២ ការបែងចែកមត៌ក.. 26

៩.ការបែងចែកមត៌ក... 26

៩.១.ករណីមានភាពចាំបាច់ក្នុងការបែងចែកមត៌ក... 26

៩.២.ការគ្រប់គ្រងមត៌កមុននឹងធ្វើការបែងចែក 27

៩.៣.របៀបនៃការបែងចែកមត៌ក.. 28

៩.៤.វត្ថុសម្រាប់ជំនឿសាសនា ចេតិយ និង និងចលនវត្ថុដែលជារតនៈសម្បត្តិគ្រួសារនៃបុព្វជន....... 29

៩.៥.កាតព្វកិច្ច 29

៩.៦.ចំណុចគួរពិចារណា.. 30

៩.៧.ទម្រង់នៃការបែងចែកមត៌កតាមការព្រមព្រៀង... 30

ផ្នែកទី ៣ ភាគបម្រុង 31

១.អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង និងចំណែកនៃភាគបម្រុង 31

២.ការគណនារកចំណែកនៃភាគបម្រុង 32

៣.ការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង 34

៤.ការរំលត់សិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង 47

ផ្នែកទី ៤ ការយល់ព្រមទាំងស្រុង ការបោះបង់ និងការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត 48

១.លក្ខណៈទូទៅ 48

២.ការយល់ព្រមទាំងស្រុង 48

៣.ការបោះបង់សន្តតិកម្ម 49

៣.១.គោលបំណង 49

៣.២.របៀបនៃការបោះបង់សន្តតិកម្ម 50

៣.៣.ការដាក់កម្រិតរយៈពេលដាក់ពាក្យសុំ 51

៣.៤.អានុភាព 53

៣.៥.ការបោះបង់ និងការគ្រប់គ្រងមត៌ក 54

៤.ការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត 55

៤.១.គោលបំណង 55

៤.២.វិធីក្នុងការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត 55

៤.៣.ការកំណត់ពេលវេលានៃការដាក់ពាក្យសុំ 56

៤.៤.អានុភាព 56

ផ្នែកទី ៥ អចត្តមាននៃសន្តតិជន 58

១.គោលគំនិតទូទៅ 58

២.លំហូរនៃនីតិវិធី 59

៣.នីតិវិធី 60

៣.១.មរណភាពនៃមតកជន 60

៣.២.ការតែតាំងអ្នកគ្រប់គ្រង 60

៣.៣.ការជូនដំណឹងលើកទី១ដោយតុលាការ 61

៣.៤.ការជូនដំណឹងលើកទី២ដោយអ្នកគ្រប់គ្រង 61

៣.៥.ការដកចេញពីការជម្រះ 61

៣.៦.ការជម្រះ 62

៣.៧.ការជូនដំណឹងលើកទី៣ដោយតុលាការ 62

៣.៨.ការរលត់សិទ្ធិ(មាត្រា ១២៩៨) 63

៣.៩.ការចែកមត៌កទៅឲ្យជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស 63

សន្តតិកម្ម

ផ្នែកទី១

មតកសាសន៍

១. អត្ថន័យ និង លក្ខណៈនៃមតកសាសន៍

១.១. និយមន័យ

មតកសាសន៍ គឺជាការការបង្ហាញឆន្ទៈជាឯកតោភាគីមួយរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដែលខ្លួនមានការព្រួយបារម្ភពីបញ្ហាពិសេសដែលទាក់ទងនឹងទ្រព្យរបស់ខ្លួន ឬ ឋានៈរបស់បុគ្គលណាម្នាក់ ដើម្បីបង្កើតនូវអានុភាពមួយ នៅពេលដែលខ្លួនទទួលមរណភាព ហើយមតកសាសន៍នេះត្រូវបង្កើតឡើង ដោយផ្អែកលើទម្រង់ជាក់លាក់ណាមួយ។

មនុស្សយើងអាចចាត់ចែងដោយសេរីនូវទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនបាន តាមរយៈមតកសាសន៍ (សេរីភាពនៃមតកសាសន៍)។ នេះគឺជាការពង្រីកគោលការណ៍ស្វ័យភាពរបស់បុគ្គលឯកជន (មាត្រា ៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ក្រោយពេលមរណភាព។

១.២. លក្ខណៈនៃមតកសាសន៍

- សកម្មភាពឯកតោភាគីតាមច្បាប់

មតកសាសន៍ គឺជាសកម្មភាពឯកតោភាគី ដោយគ្មានភាគីម្ខាងទៀត។ មិនចាំបាច់មានការទទួល ឬ យល់ព្រមពីភាគីម្ខាងទៀតទេ។

- អានុភាពនៃមតកសាសន៍កើតមាននៅពេលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព (កថាខណ្ឌទី ១ នៃមាត្រា ១១៩៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

នៅពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំនៅរស់ មតកសាសន៍ពុំមានអានុភាពនោះទេ ដូច្នេះហើយ ម្ចាស់បណ្តាំមានសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការលុបចោលនូវការបង្ហាញឆន្ទៈតាមរយៈមតកសាសន៍នៅពេលណាក៏បានដែរ (មាត្រា ១១៨៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- មតកសាសន៍គឺជាសកម្មភាពមួយដែលត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈទម្រង់ (កថាខណ្ឌទី ១ នៃ មាត្រា ១១៧០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ដើម្បីធ្វើឲ្យម្ចាស់បណ្តាំបង្ហាញឆន្ទៈដោយមានការពិចារណាហ្មត់ចត់ ហើយដើម្បីការពារកុំឲ្យមានការក្លែងបន្លំ ឬ កែប្រែមតកសាសន៍ វាចាំបាច់ណាស់ក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ ទៅតាមទម្រង់

ដែលបានកំណត់ជាក់លាក់។ ប្រសិនបើមតកសាសន៍មិនអនុលោមតាមទម្រង់នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ទេនោះ វាត្រូវចាត់ទុកជា មោឃៈ (មាត្រា ១១៧០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- ចំណុចផ្សេងៗដែលអាចធ្វើតាមមតកសាសន៍ ត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់

វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ ក្នុងការកំណត់ចំណុចដែលអាចធ្វើតាមមតកសាសន៍ដោយសារតែមតកសាសន៍ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមិនមានការព្រមព្រៀងពីភាគីពាក់ព័ន្ធឡើយ។ ដូច្នេះហើយ ចំណុចដែលត្រូវកំណត់ក្នុងមតកសាសន៍ ត្រូវបានដាក់កម្រិតដោយច្បាប់។

ក្នុងករណីមួយចំនួន ម្ចាស់បណ្តាំបានសរសេររៀបរាប់ពីចំណុចខ្លះដែលមិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់នោះទេ មានដូចជា "សន្តតិជនត្រូវមានការពិភាក្សាគ្នាដោយស្មោះត្រង់" ឬ "សន្តតិជនត្រូវរក្សាទំនាក់ទំនងជាមួយគ្នាជារៀងដរាប" ជាអាទិ៍។ ចំណុចទាំងនោះគ្មានអានុភាពផ្លូវច្បាប់ទេ បើទោះបីជាសន្តតិជនត្រូវគោរពតាមក៏ដោយ (មាត្រា ១១៨៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- ការបង្កើតមតកសាសន៍មានភាពផ្តាច់មុខ និង ជាសកម្មភាពផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ

មតកសាសន៍ត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាអានុភាពផ្លូវច្បាប់ ដោយមានការគោរពនូវឆន្ទៈពិត និងចុងក្រោយរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ ដូច្នេះហើយ ការបង្កើតមតកសាសន៍មិនអាចធ្វើដោយភ្នាក់ងារបានឡើយ។ ទោះបីជាជនដែលជាជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ឬ ជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភក៏ដោយ ក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍បានដែរដោយមិនចាំបាច់មានការយល់ព្រមពីនរណាម្នាក់ (មាត្រា ១១៦៨ កថាខណ្ឌទី ១ និង មាត្រា ១១៦៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្រៅពីនេះ អ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ ដូចជាអាណាព្យាបាល ឬ ឪពុកម្តាយ មិនអាចធ្វើមតកសាសន៍ជំនួសឲ្យជនស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាល ឬ កូនដែលជាអនីតិជនបានទេ។

២. សមត្ថភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ គឺជារបបមួយដែលបង្កើតឡើង ដើម្បីគោរពឆន្ទៈពិតរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។

- ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវមានសមត្ថភាពធ្វើមតកសាសន៍

ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវមានសមត្ថភាពធ្វើមតកសាសន៍ នៅពេលធ្វើមតកសាសន៍នោះ (មាត្រា ១១៦៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះ នៅពេលធ្វើមតកសាសន៍ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំខ្វះសមត្ថភាពដោយសារការស្រវឹង ឬ មានជម្ងឺខួរក្បាលជាដើមនោះ មតកសាសន៍នោះត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវមានសមត្ថភាពនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍តែប៉ុណ្ណោះ។ ហេតុដូច្នេះហើយ ទោះបីជាម្ចាស់បណ្តាំបាត់បង់សមត្ថភាពនេះក្រោយពេលធ្វើមតកសាសន៍ក៏ដោយ ក៏មតកសាសន៍នៅតែមានសុពលភាពដែរ។

-ជាគោលការណ៍ នីតិជនអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន

សូម្បីតែជនដែលស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាល ឬ ជនស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ ក៏អាចធ្វើ

មតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯងបានដែរ ដោយមិនចាំបាច់មានការយល់ព្រមពីអាណាព្យាបាល ឬហិតូបត្ថមកៈ ហើយមតក សាសន៍ទាំងនោះមិនអាចលុបចោលបានទេ (មាត្រា ១១៦៨ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ពួកគេត្រូវមានសមត្ថភាពធ្វើមតកសាសន៍នោះផងដែរ។

អ្វីដែលស្មុគស្មាញនោះគឺ ករណីរបស់ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ។ ជនដែលនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ តែងតែខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការធ្វើមតកសាសន៍ (មើលមាត្រា ១ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប៉ុន្តែ ជនដែលនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ក៏អាចមានសមត្ថភាពធ្វើមតកសាសន៍នៅពេលខ្លះដែរ ដោយសារតែស្ថានភាពខួរក្បាលរបស់ជននោះ អាចនឹងប្រែប្រួលពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃ។ ដូច្នេះ ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅអាចធ្វើមតកសាសន៍បាន តែនៅពេលដែលជននោះជាសះស្បើយមួយរយៈឡើងវិញជាបណ្តោះអាសន្ននូវសមត្ថភាពប៉ុណ្ណោះ។ ក្រោយធ្វើមតកសាសន៍ ជននោះអាចបាត់បង់សមត្ថភាពក្នុងពេលឆាប់ៗម្តងទៀត។ ប៉ុន្តែ វាមិនមានផលប៉ះពាល់ដល់សុពលភាពរបស់មតកសាសន៍នោះទេ។ នៅក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងអំពីការសះស្បើយមួយរយៈនូវសមត្ថភាពជាបណ្តោះអាសន្ននោះ នៅពេលធ្វើមតកសាសន៍ គួរតែមានវត្តមានវេជ្ជបណ្ឌិត ២ ឬ ច្រើននាក់ ហើយវេជ្ជបណ្ឌិត ត្រូវសសេរបញ្ជាក់បន្ថែមលើមតកសាសន៍នោះ (មាត្រា ១១៧៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- ជាគោលការណ៍ អនីតិជនមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍បានទេ

អនីតិជនមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍បានទេ លុះត្រាតែជននោះទទួលបានអត្តាធីនភាព (មាត្រា ១១៦៨ កថាខណ្ឌទី ១ និង មាត្រា ២១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- បន្ទុកភស្តុតាង

ក្រោយម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព បុគ្គលដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ អាចមានការឈ្លោះប្រកែកគ្នាលើបញ្ហាសុពលភាពនៃមតកសាសន៍ ដោយផ្អែកលើហេតុផលថា ម្ចាស់បណ្តាំខ្វះសមត្ថភាពធ្វើមតកសាសន៍។ ក្នុងករណីដូចខាងលើ ភាគីដែលអះអាងដូចនេះ ត្រូវបញ្ជាក់ភស្តុតាងទៅលើហេតុនៃកង្វះសមត្ថភាពនោះ (មាត្រា ១១៦៩ កថាខណ្ឌទី ២ វាក្យខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំស្ថិតនៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅនៅពេលធ្វើមតកសាសន៍ បុគ្គលដែលអះអាងពីការខ្វះសមត្ថភាពរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវធ្វើការបញ្ជាក់ភស្តុតាង (មាត្រា ១១៦៩ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣. វិធីធ្វើមតកសាសន៍

៣.១. គោលគំនិត

មតកសាសន៍ដែលពុំបានធ្វើឡើងតាមទម្រង់ដែលបានកំណត់ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ (មាត្រា ១១៧០ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ពេលដែលម្ចាស់បណ្ដាំបានទទួលមរណភាពមតកសាសន៍នឹងមានអានុភាព។ ដូចនេះ មិនមានឱកាសសម្រាប់សួរពីឆន្ទៈពិត ឬ ប្រឆាំងចំពោះម្ចាស់បណ្ដាំបាននោះទេ។ ក៏មានករណីខ្លះ តតិយជនអាចបង្កើតមតកសាសន៍ក្លែងក្លាយបានផងដែរ ឬ ខ្លឹមសារពិតរបស់មតកសាសន៍ត្រូវបានតតិយជននោះកែប្រែផងដែរ។

ដូច្នេះហើយ ដើម្បីធ្វើឲ្យឆន្ទៈរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំមានភាពច្បាស់លាស់ និងដើម្បីការពារមិនឲ្យមានអ្នកក្លែងបន្លំ ឬ កែប្រែមតកសាសន៍ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងយ៉ាងលំអិតអំពីទម្រង់មតកសាសន៍ ហើយប្រសិនបើ មិនអនុវត្តតាមទម្រង់នោះទេ មតកសាសន៍នោះនឹងត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។

៣.២. ប្រភេទនៃទម្រង់មតកសាសន៍

វិធីធម្មតា

ជាគោលការណ៍ មតកសាសន៍ត្រូវធ្វើទៅតាមវិធីធម្មតា។ មតកសាសន៍តាមវិធីធម្មតា អាចធ្វើបានគ្រប់ពេល គ្រប់កាលៈទេសៈស្ថានភាព។ មាន ៣ ទម្រង់៖

១. មតកសាសន៍ ដោយលិខិតយថាភូត (មាត្រា ១១៧៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

២. មតកសាសន៍ ដោយលិខិតឯកជន (មាត្រា ១១៧៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

៣. មតកសាសន៍ ដោយលិខិតសំងាត់ (មាត្រា ១១៧៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

វិធីពិសេស

ក្នុងករណីលើកលែង មតកសាសន៍អាចធ្វើបានតាមវិធីពិសេស។ មតកសាសន៍តាមវិធីពិសេស ត្រូវបានធ្វើតែក្នុងស្ថានភាពពិសេស ដូចជា ម្ចាស់បណ្ដាំកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត ម្ចាស់បណ្ដាំជាប់ពន្ធនាគារ ជាដើម។ យើងត្រូវចំណាំថា ទោះបីជាស្ថិតក្នុងស្ថានភាពពិសេសបែបនោះក៏ដោយ ម្ចាស់បណ្ដាំក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍ តាមវិធីធម្មតាបានដែរ។ ក្នុងស្ថានភាពពិសេសនោះ វាជាជម្រើសរបស់ម្ចាស់បណ្ដាំ ចំពោះការធ្វើដោយវិធីធម្មតា ឬវិធីពិសេស។

-មតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត (មាត្រា ១១៧៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

-មតកសាសន៍របស់ជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង (មាត្រា ១១៧៨ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

-មតកសាសន៍របស់ជនដែលនៅលើនាវា ឬ យន្តហោះ (មាត្រា ១១៧៨ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

៣.២.១. វិធីធម្មតា

៣.២.១.១. មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត (មាត្រា ១១៧៣)

ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវពន្យល់ផ្ទាល់មាត់អំពីឆន្ទៈនៃមតកសាសន៍ចំពោះសារការី ហើយត្រូវមានវត្តមានរបស់សាក្សី យ៉ាងតិចពីរនាក់ ហើយសារការី ត្រូវសរសេរអំពីខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍នោះជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងត្រូវអានឲ្យម្ចាស់បណ្តាំស្តាប់។ បន្ទាប់មក ម្ចាស់បណ្តាំ សាក្សី និងសារការី ត្រូវចុះហត្ថលេខា ជាអាទិ៍ ទៅលើលិខិតនោះ។

ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចនិយាយបាន គាត់ត្រូវប្រើភាសាសញ្ញា (ប្រើដៃជាសញ្ញា) ដោយមានអ្នកបកប្រែ ឬ ត្រូវសរសេរទៅកាន់សារការី (មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចស្តាប់បាន គេត្រូវប្រើភាសាសញ្ញា ដោយមានអ្នកបកប្រែជំនួសឲ្យការអានរបស់សារការីនូវចំណុចដែលសរសេរនោះ (មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្នុងករណីដែលអនុលោមទៅតាមមាត្រា ១១៧៩ សារការីត្រូវសរសេរការពិតនៅក្នុងលិខិតយថាភូត (មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី ៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

គុណប្រយោជន៍ ៖

- ខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍មានភាពច្បាស់លាស់ ព្រោះតែសារការីសរសេរនៅលើមតកសាន៍នោះ
- មតកសាសន៍មានភាពជាផ្លូវការ ដោយសារសារការីជួយបង្កើតមតកសាសន៍នោះ
- ជនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ មានភាពជឿជាក់ និងទុកចិត្តលើមតកសាន៍ពីព្រោះសារការីចូលរួមក្នុងនីតិវិធីនៃការធ្វើមតកសាសន៍ ហើយជាអ្នករក្សាទុកមតកសាសន៍នោះ
- អ្នកមិនចេះអក្សរក៏អាចធ្វើមតកសាសន៍បានដែរ ពីព្រោះសារការី គឺជាអ្នកសរសេរខ្លឹមសាររបស់ មតកសាសន៍
- មតកសាសន៍មិនត្រូវបានក្លែងបន្លំ ឬ ផ្លាស់ប្តូរ ឬ បាត់បង់ ពីព្រោះសារការីជាអ្នករក្សាទុកមតកសាសន៍
- មុនពេលអនុវត្តន៍មតកសាសន៍មិនចាំបាច់មាននីតិវិធីពិនិត្យបញ្ជាក់ទេ

គុណវិបត្តិ ៖

- ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវស្នើសុំឲ្យសារការីជួយ

- សារការី និង សាក្សីដឹងខ្លឹមសារក្នុងមតកសាសន៍

៣.២.១.២. មតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជន (មាត្រា ១១៧៤)

នេះគឺជាវិធីធ្វើមតកសាសន៍ ដែលម្ចាស់បណ្តាំត្រូវសរសេរអំពីខ្លឹមសារទាំងមូលនៃមតកសាសន៍ ហើយ ចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ព្រមទាំងចុះហត្ថលេខាដោយខ្លួនឯង។ ករណីមានការបន្ថែម ឬការលុប ឬការកែប្រែផ្សេងទៀត ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវសរសេរបន្ថែមនូវហេតុនេះ ព្រមទាំងចុះហត្ថលេខាផងៗ

គុណប្រយោជន៍៖

-ម្ចាស់បណ្តាំ អាចធ្វើតែឯងបាន ដោយមិនចាំបាច់មានអន្តរាគមន៍ពីសារការី ឬ វត្តមានរបស់សាក្សី

-មិនអស់សោហ៊ុយ

- អាចរក្សាការសំងាត់នៃខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍

គុណវិបត្តិ ៖

- មតកសាសន៍នឹងត្រូវមោឃៈដោយសារកំហុសនៃទម្រង់ ដោយសារតែ មានការទាមទារឲ្យគោរពទម្រង់តឹងរឹង ហើយសារការីមិនបានចូលរួមជួយ។

- ប្រសិនបើ ម្ចាស់បណ្តាំមិនចេះសរសេរអក្សរទេ គាត់មិនអាចធ្វើមតកសាសន៍បានទេ ព្រោះខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍មិនអាចសរសេរដោយអ្នកផ្សេងនោះទេ ហើយម្ចាស់បណ្តាំក៏មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យប្រើ
កុំព្យូទ័រសម្រាប់ធ្វើមតកសាសន៍ផងដែរ (មាត្រា ១១៧៤ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- អាចបាត់ ឬ អាចមានការធ្វើក្លែងក្លាយ ឬ ក្លែងបន្លំ ព្រោះម្ចាស់បណ្តាំជាអ្នករក្សាមតកសាសន៍

- ចាំបាច់ត្រូវមានការពិនិត្យបញ្ជាក់ដើម្បីអនុវត្តមតកសាសន៍ (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌទី ១)

៣.២.១.៣. មតកសាសន៍ដោយលិខិតសំងាត់ (មាត្រា ១១៧៥)

មតកសាសន៍ដោយលិខិតសំងាត់ ជាវិធីមួយដែលសារការីបញ្ជាក់ថាមានមតកសាសន៍ ប៉ុន្តែ អ្វីៗក្នុងមតកសាសន៍នោះ ត្រូវបានរក្សាការសម្ងាត់។ ម្ចាស់បណ្តាំ ត្រូវចុះហត្ថលេខាក្នុងលិខិតដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់។ ប៉ុន្តែ ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវសុំឲ្យអ្នកណាម្នាក់ សរសេរខ្លឹមសារលើមតកសាសន៍ ឬ អាចប្រើកុំព្យូទ័របាន។ ម្ចាស់បណ្តាំត្រូវដាក់លិខិតនោះក្នុងស្រោមបិទជិត ព្រមទាំងសរសេរសញ្ញាលើមាត់ស្រោមនោះ ដើម្បីឲ្យដឹងនៅពេលគេបើកស្រោម ហើយត្រូវដាក់នៅចំពោះមុខសារការីម្នាក់ និង សាក្សីពីរនាក់ ដោយថ្លែងការណ៍ថា នេះគឺជាមតកសាសន៍ ជាអាទិ៍។ ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចនិយាយបាន គាត់ត្រូវប្រើភាសាសញ្ញា ឬ ត្រូវសរសេរ (មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ សារការី ម្ចាស់បណ្តាំ និង សាក្សី ត្រូវចុះហត្ថលេខាលើលិខិតបិទជិតនោះ។

ម្យ៉ាងទៀត ទោះបីជាមិនស្របនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃមតកសាសន៍ដោយលិខិតសំងាត់ក៏ដោយ ក៏អាចមានសុពលភាពជាមតកសាសន៍ដោយលិខិតឯកជនដែរ ដរាបណាមតកសាសន៍នោះអនុលោមតាមមាត្រា ១១៧៤ (មាត្រា ១១៧១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

គុណប្រយោជន៍៖

- ទោះបីជាមិនចេះសរសេរអក្សរ ក៏អាចធ្វើបានដែរ ព្រោះគាត់អាចស្នើឲ្យអ្នកណាម្នាក់សរសេរខ្លឹមសារ ឬ ប្រើកុំព្យូទ័រ។
- អាចការពារការធ្វើក្លែងក្លាយ ឬ ក្លែងបន្លំ ឬ ផ្លាស់ប្តូរ ព្រោះមតកសាសន៍ត្រូវបានរក្សាក្នុងស្រោមសំបុត្របិទជិត។
- អាចរក្សាការសំងាត់អំពីខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍បាន ព្រោះមតកសាសន៍ត្រូវបានរក្សាក្នុងស្រោមសំបុត្របិទជិត។

គុណវិបត្តិ៖

- ចាំបាច់មានអន្តរាគមន៍ពីសារការី
- ចាំបាច់ធ្វើការពិនិត្យបញ្ជាក់ ពេលអនុវត្តមតកសាសន៍ (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

	មតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត	មតកសាសន៍ដោយលិខិត ឯកជន	មតកសាសន៍ដោយលិខិត សំងាត់
អ្នកសរសេរ	សារការី	ម្ចាស់បណ្តាំ	អ្នកណាក៏បានដែរ
សាក្សី	សាក្សីយ៉ាងតិច ពីរនាក់	គ្មាន	សាក្សីយ៉ាងតិច ពីរនាក់ សារការី
ហត្ថលេខា	ម្ចាស់បណ្តាំ សារការី សាក្សី	ម្ចាស់បណ្តាំ	ម្ចាស់បណ្តាំ សារការី សាក្សី
ពិនិត្យបញ្ជាក់	មិនចាំបាច់	ចាំបាច់	ចាំបាច់

៣.២.២. វិធីពិសេស

៣.២.២.១ មតកសាសន៍របស់ជនដែលកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់អាយុជីវិត (មាត្រា ១១៧៧)

ជនដែលកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់ជីវិត អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមវិធីធម្មតាបាន។ ប៉ុន្តែ ជននោះគ្មានសមត្ថភាពសរសេរខ្លឹមសារដោយខ្លួនឯងបានទេ ឬ គ្មានពេលស្នើឲ្យសារការី

ជួយបាន។ ក្នុងការការពារជនបែបនេះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានកំណត់វិធីពិសេសនៃមតកសាសន៍។ សរុបមក ជនដែលកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់ជីវិត អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមធម្មតាបាន ឬ តាមវិធីពិសេសក៏បាន។ ប្រសិនបើគាត់ចង់ប្រើវិធីនេះ គាត់ត្រូវប្រកាសឆន្ទៈមតកសាសន៍យ៉ាងហោចណាស់ឲ្យសាក្សីម្នាក់ក្នុងចំណោម ៣នាក់បានដឹង។

ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំមិនអាចនិយាយបាន គាត់ត្រូវប្រើភាសាសញ្ញា ឬ ត្រូវសរសេរ (មាត្រា ១១៧៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ សាក្សីដែលដឹងឮ ត្រូវសរសេរខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍។ បន្ទាប់ពីបានបញ្ជាក់ខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍នោះហើយ សាក្សីម្នាក់ៗ ត្រូវចុះហត្ថលេខាលើលិខិតនោះ។

ក្នុងអំឡុងពេល ១ ខែ ដោយគិតពីថ្ងៃដែលបានធ្វើមតកសាសន៍នោះ ត្រូវមានការបញ្ជាក់ពីតុលាការ (មាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធផ្នែកទី៥ លេខ ៣)។ ហើយ ក្នុងករណីដែលតុលាការទទួលស្គាល់ថា ខ្លឹមសារនោះគឺជាឆន្ទៈពិតរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ពេលនោះមតកសាសន៍ នឹងមានសុពលភាព។

៣.២.២.២ មតកសាសន៍របស់ជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំង ជាអាទិ៍ (មាត្រា ១១៧៨)

តាមច្បាប់ ជនដែលត្រូវជាប់ឃុំឃាំងដោយសាលក្រមរបស់តុលាការ ឬ ដោយបញ្ជារដ្ឋបាល អាចធ្វើមតកសាសន៍តាមវិធីធម្មតាបាន។ តាមនីតិវិធីច្បាប់ ជនដែលនៅលើនាវា ឬ នៅក្នុងយន្តហោះអាចធ្វើមតកសាសន៍ដោយវិធីធម្មតាបាន។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ពួកគេមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍តាមលិខិតយថាភូត ឬ តាមលិខិតសំងាត់បានទេ ព្រោះពួកគេគ្មានសិទ្ធិរកជំនួយពីសារការីបានឡើយ។ លើសពីនេះ ប្រសិនបើពួកគេ មិនចេះអក្សរ ឬមានជម្ងឺ មិនអាចសរសេរលិខិតបាន ពួកគេមិនអាចធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតផ្ទាល់ខ្លួនបាននោះទេ។ ក្នុងករណីនេះ ពួកគេគ្មានផ្លូវអាចធ្វើមតកសាសន៍បានឡើយ។ ដូចនេះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីផ្តល់នូវវិធីពិសេសនៃមតកសាសន៍។ នីតិវិធីនៃករណីនេះ គឺប្រហាក់ប្រហែលនឹងមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូតដែរ គឺនគរបាល ឬ នាវិក ម្ចាស់យន្តហោះ ជាដើម នឹងដើរតួនាទីដូចជាសារការីដែរ។

មតកសាសន៍ ដោយផ្អែកលើមាត្រានេះ គ្រាន់តែជាមតកសាសន៍ដែលធ្វើឡើងជាបណ្តោះអាសន្នប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះមតកសាសន៍នេះ នឹងបាត់បង់នូវអានុភាព ប្រសិនបើម្ចាស់បណ្តាំអាចរស់នៅរយៈពេល ៦ ខែ ក្រោយពេលចេញពីកន្លែងឃុំឃាំង ឬ ក្រោយពេលចុះពីនាវា ឬ យន្តហោះ ជាអាទិ៍ (មាត្រា ១១៧៨ កថាខណ្ឌទី ៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣.២.៣. មតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ

ជាគោលការណ៍ មតកសាសន៍ដែលធ្វើមិនត្រូវតាមទម្រង់ណាមួយក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។ ប៉ុន្តែ មតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ត្រូវចាត់ទុកថាមានសុពលភាព

លុះត្រាតែមតកសាសន៍នោះ មិនផ្ទុយនឹងមតកសាសន៍ផ្សេងទៀតដែលធ្វើដោយម្ចាស់បណ្តាំដូចគ្នា។ មតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំណាដែលមានខ្លឹមសារផ្ទុយគ្នា នឹងត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈទៅតាមកម្រិតនៃភាពផ្ទុយគ្នានោះ (មាត្រា ១១៧០ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើមានតែមតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំមួយទេ មតកសាសន៍នោះមានសុពលភាពពេញលេញ។ ប្រសិនបើមានមតកសាសន៍ដែលគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំពីរ អានុភាពនឹងត្រូវដូចខាងក្រោម៖

ឧទាហរណ៍ មានមតកសាសន៍២ ។ មតកសាសន៍ A ថា "ឲ្យដីទៅប្រពន្ធ X។ ឲ្យឡានទៅកូន Y។" ដោយឡែក មតកសាសន៍ B ថា "ឲ្យឡាន និង ដីទៅប្រពន្ធ X។"

-មតកសាសន៍ទាំងពីរគ្មានការចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ

ដីត្រូវប្រគល់ឲ្យទៅ X ពីព្រោះគ្មានការផ្ទុយគ្នារវាងមតកសាសន៍ទេ នៅចំណុចនេះ។ មួយវិញទៀត មតកសាសន៍ទាំងពីរ គ្មានអានុភាព លើចំណុចដែលថាឲ្យឡានទៅ X ឬ Y ពីព្រោះមតកសាសន៍ទាំងពីរផ្ទុយគ្នា។

-មតកសាសន៍ A មានចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ប៉ុន្តែ មតកសាសន៍ B គ្មានចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ

ដីត្រូវប្រគល់ឲ្យទៅ X ហើយ ឡានត្រូវប្រគល់ឲ្យ Y ពីព្រោះមតកសាសន៍ A មានសុពលភាពពេញលេញ។

-មតកសាសន៍ទាំងពីរមានចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ ហើយមតកសាសន៍ A បានធ្វើតាមក្រោយ

ដីត្រូវប្រគល់ឲ្យទៅ X ហើយ ឡានត្រូវប្រគល់ឲ្យ Y ពីព្រោះមតកសាសន៍ A មានសុពលភាពពេញលេញ។ ក្នុងករណីនេះ "ឡានត្រូវប្រគល់ឲ្យ Y" នៅក្នុងមតកសាសន៍ B ត្រូវចាត់ទុកថាមានចុះថ្ងៃខែឆ្នាំ (មាត្រា ១១៨៩ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣.២.៤. មតកសាសន៍ជនជាតិខ្មែររស់នៅបរទេស

ជនជាតិខ្មែររស់នៅបរទេស ត្រូវធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតផ្ទាល់ខ្លួន។ ប្រសិនបើគាត់ចង់ធ្វើមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត ឬ លិខិតសម្ងាត់ គាត់ត្រូវស្នើរទៅកុងស៊ុលកម្ពុជានៃប្រទេសដែលគាត់រស់នៅ ដើរតួនាទីជាសារការី (មាត្រា ១១៨១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៤. ចំណុចដែលត្រូវសរសេរក្នុងមតកសាសន៍

មានតែចំណុចដែលច្បាប់បានកំណត់ទេ ដែលអាចសរសេរក្នុងមតកសាសន៍បាន។ ម្ចាស់បណ្តាំ ចង់សរសេរអ្វីៗក្រៅពីចំណុចទាំងនេះក៏បានដែរ ក៏ប៉ុន្តែពុំមានអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់ឡើយ។

- ទាក់ទងនឹងសន្តតិកម្ម

ក. ការផ្តាច់មតិកពីជន ដែលត្រូវបានសន្មតថាជាសន្តតិជន និង ការលុបចោលនូវការផ្តាច់មតិកពីសន្តតិជន (មាត្រា ១១៥១, មាត្រា ១១៥៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ខ. ការកំណត់ចំណែកមតិក (មាត្រា ១១៨២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

គ. ការកំណត់នូវវិធីបែងចែកមតិក (មាត្រា ១១៨៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ឃ. ការហាមឃាត់នូវការបែងចែកមតិក (មាត្រា ១១៨៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ង. ការកំណត់នូវអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ (មាត្រា ១១៨៦នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- ទាក់ទងនឹងការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ

ក. អច្ច័យទានសកល អច្ច័យទានពិសេស (មាត្រា ១១៨៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ខ.ការវិភាគទានទ្រព្យសម្បត្តិដើម្បីបង្កើតនីតិបុគ្គលមូលនិធិ (មាត្រា ១១៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- ទំនាក់ទំនងនឹងឋានៈបុគ្គល

ក. ការទទួលស្គាល់កូន (មាត្រា ៩៩៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ខ. ការកំណត់អ្នកអាណាព្យាបាលនៃអនីតិជន (មាត្រា ១០៦៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

៥. ការលុបចោលនូវមតកសាសន៍

ម្ចាស់បណ្តាំ អាចលុបចោលមតកសាសន៍នៅពេលណាក៏បាន។ ប៉ុន្តែ មតកសាសន៍នឹងមានអានុភាព នៅក្រោយពេលម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាព។ នៅពេលមានវិវាទ ម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាពបាត់ទៅហើយ ដូច្នេះមិនអាចដឹងថាម្ចាស់បណ្តាំបានលុបចោលមតកសាសន៍ឬក៏អត់នោះទេ។ ដូច្នេះ ដើម្បីដោះស្រាយវិវាទដូចនេះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានបញ្ញត្តនូវវិធានទាក់ទងនឹងវិធីនៃការលុបចោលមតកសាសន៍។ ការលុបចោលមតកសាសន៍ ត្រូវធ្វើដោយយោងតាមបញ្ញត្តិនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី (មាត្រា ១១៨៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

នៅពេលដែលមតកសាសន៍ត្រូវបានលុបចោល នឹងត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានមតកសាសន៍នោះតាំងពីដំបូង។

<u>ការលុបចោលមតកសាសន៍ អាចបែងចែកជាពីរប្រភេទៈ</u>

- ការលុបចោលដោយមតកសាសន៍ (មាត្រា ១១៨៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

-ការលុបចោលដែលច្បាប់បានកំណត់ (ក្នុងករណីដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើកំណត់មួយចំនួនដែលផ្ទុយនឹង មតកសាសន៍មុន = ការលុបចោលដែលច្បាប់កំណត់) (មាត្រា ១១៨៩ កថាខណ្ឌទី ២ មាត្រា ១១៩០ មាត្រា ១១៩១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៥.១ ការលុបចោលដោយមតកសាសន៍ (មាត្រា ១១៨៩ កថាខណ្ឌទី ១)

ក្នុងករណីដែលបានធ្វើមតកសាសន៍ជាថ្មី ដែលមានខ្លឹមសារថា "**លុបចោលមតកសាសន៍ដែលបានធ្វើ នៅថ្ងៃទី ០ ខែ ០ ឆ្នាំ ០**" គឺជាការលុបចោលដោយមតកសាសន៍។

មតកសាសន៍ដែលលុបចោលមតកសាសន៍ មិនមានទម្រង់ដូចនឹង មតកសាសន៍ដែលត្រូវបានលុបចោលនោះទេ។ ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់បណ្តាំធ្វើមតកសាសន៍ទី ២ ដោយលិខិតផ្ទាល់ខ្លួន ដើម្បីលុបចោលមតកសាសន៍ទី ១ ដែលធ្វើដោយលិខិតយថាភូត។

មតកសាសន៍ទី ២ ដែលលុបចោលមតកសាសន៍ទី ១ ក៏ជាមតកសាសន៍ដែរ។ ដូច្នេះ មតកសាសន៍ទី ២ ត្រូវអនុវត្តតាមទម្រង់ដែលបានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ លើសពីនេះទៀត ម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចលុបចោលមតកសាសន៍ទី ២ បានផងដែរ។ ប្រសិនបើមតកសាសន៍ទី ២ ត្រូវបានលុបចោល នឹងត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានមតកសាសន៍ទី ២ តាំងពីដំបូង។ ដូច្នេះ មានគំនិតមួយលើកឡើងថា ដោយសារយើងចាត់ទុកថាគ្មានមតកសាសន៍ទី ២ តាំងពីដំបូង យើងត្រូវគិតថាមតកសាសន៍ទី ១ មានអានុភាពតាំងពីដំបូងមករហូតដល់ឥឡូវ មានន័យថា មតកសាសន៍ទី ១ នឹងមានអានុភាពឡើងវិញ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ យើងត្រូវគិតពីឆន្ទៈពិតរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ យើងមិនត្រឹមតែគិតអំពីខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍ទាំងពីរនោះទេ ប៉ុន្តែយើងក៏ត្រូវគិតពីវិធីនៃការលុបចោលនៃមតកសាសន៍ទី ២ (ការលុបចោលដោយមតកសាសន៍ទី ៣ ការលុបចោលដោយបំផ្លាញមតកសាសន៍ទី ២ ការលុបចោលដោយការបោះបង់កម្មវត្ថុនៃមតកសាសន៍) និង ហេតុផលពីក្រោយការលុបចោលមតកសាសន៍ទី ២ ដោយម្ចាស់បណ្តាំ។ម្យ៉ាងទៀត យើងត្រូវព្យាយាមបកស្រាយ ថាតើឆន្ទៈពិតរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ចង់ឲ្យមតកសាសន៍ទី ១ មានអានុភាពឡើងវិញ ឬយ៉ាងណា។

៥.២. ការលុបចោលដែលច្បាប់កំណត់

ក្នុងករណីដែលម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើសកម្មភាពផ្ទុយនឹងមតកសាសន៍មុន ករណីនោះត្រូវបានចាត់ទុកថា បានលុបចោលដោយស្វ័យប្រវត្តិនូវមតកសាសន៍មុន។

<u>ក្នុងករណីដែលមតកសាសន៍ក្រោយមានភាពផ្ទុយនឹងមតកសាសន៍មុន (មាត្រា ១១៨៩ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)</u>

ក្នុងករណីដែលមតកសាសន៍មុន និង មតកសាសន៍ក្រោយមានភាពផ្ទុយគ្នា ទោះជាមិនបានបង្ហាញឆន្ទៈលុបចោលមតកសាសន៍ក៏ដោយ ក៏ត្រូវចាត់ទុកថា បានលុបចោលនូវភាគដែលមានភាពផ្ទុយនោះ ក្នុងមតកសាសន៍មុន។

<u>ឧទាហរណ៍ ដូចករណីខាងក្រោមនេះ</u>

មតកសាសន៍មុន ៖ "ឲ្យ A ទទួលដោយសន្តតិកម្ម នូវទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ (ដី ប្រាក់បញ្ញើនៅធនាគារ ទ្រព្យផ្សេងទៀត)"

មតកសាសន៍ក្រោយ ៖ "ឲ្យ A ទទួលដោយសន្តតិកម្មនូវដីទាំងអស់ ឲ្យ B ទទួលសន្តតិកម្មនូវប្រាក់បញ្ញើ នៅធនាគារទាំងអស់ ឲ្យ C ទទួលដោយសន្តតិកម្មនូវទ្រព្យក្រៅពីនេះ" ។

ក្នុងករណីនេះ ត្រូវចាត់ទុកថា "ឲ្យ A ទទួលដោយសន្តតិកម្មនូវប្រាក់បញ្ញើធនាគារ និងទ្រព្យផ្សេងទៀត" ក្នុងមតកសាសន៍មុន ត្រូវបានលុបចោល។

ស្តីពីវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃមតកសាសន៍ បើសិនជាម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើអនុប្បទាន ឬ បានធ្វើសកម្មភាពផ្សេងទៀត (មាត្រា ១១៩០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ស្តីពីវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃមតកសាសន៍ បើសិនជាម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើអនុប្បទាន ឬ បានធ្វើសកម្មភាពផ្សេងទៀត ត្រូវបានចាត់ទុកថា ស្តីពីភាគដែលផ្ទុយនឹងមតកសាសន៍ ត្រូវបានលុបចោល។

ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់បណ្តាំបានសរសេរក្នុងមតកសាសន៍ថា "ឲ្យ A ធ្វើសន្តតិកម្មដី B" ក៏ប៉ុន្តែ បើសិនជាម្ចាស់បណ្តាំបានលក់ដីនោះបាត់ទៅពេលគាត់នៅរស់ ត្រូវចាត់ទុកថា គាត់បានលុបចោលនូវមតកសាសន៍នោះ។

ការបំផ្លាញចោលនូវមតកសាសន៍ ជាអាទិ៍ (មាត្រា ១១៩១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ប្រសិនបើ ម្ចាស់បណ្តាំបានបំផ្លាញចោលច្បាប់ដើមនៃមតកសាសន៍ ឬ វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃមតកសាសន៍នោះ**ដោយចេតនា** ត្រូវចាត់ទុកថាម្ចាស់បណ្តាំ បានលុបចោលនូវផ្នែកដែលត្រូវបានបំផ្លាញនោះ។ មួយវិញទៀត ប្រសិនបើតតិយជនបានបំផ្លាញមតកសាសន៍ មតកសាសន៍នោះ នៅតែមានសុពលភាព។ លើសពីនេះទៀត កាលណាម្ចាស់បណ្តាំបានបំផ្លាញមតកសាសន៍ដោយកំហុស មតកសាសន៍នោះក៏នៅតែមានសុពលភាពដដែល។ ដូច្នេះ បើសិនជាតតិយជន ឬ ម្ចាស់បណ្តាំហែកចោល ឬ ដុតចោលមតកសាសន៍ដោយកំហុស មតកសាសន៍នោះនៅតែមានសុពលភាពដដែល។ ប៉ុន្តែ បើសិនជា គេមិនអាចអានមតកសាសន៍ដែលត្រូវហែក ឬ ដុតចោលនោះបានទេ គឺគ្មានវិធីណាទេ គឺត្រូវចាត់ទុកថាគ្មានសុពលភាព។

ក្នុងករណីដែលមតកសាសន៍ធ្វើដោយលិខិតយថាភូត សារការីរក្សានឹងរក្សាទុកនូវច្បាប់ដើម ហើយម្ចាស់បណ្តាំរក្សាទុកតែមតកសាសន៍ដែលបានថតចម្លងប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះ ការលុបចោលដោយការបំផ្លាញមតកសាសន៍នឹងមិនអាចកើតមានឡើងនោះទេ។ ទោះបីជាម្ចាស់បណ្តាំបំផ្លាញមតកសាសន៍ដែលបានថតចម្លងក៏ដោយ ក៏មិនអាចចាត់ទុកជាការលុបចោលមតកសាសន៍បានឡើយ។

៥.៣. ការលុបចោលកិច្ចសន្យានៃមតកសាសន៍ដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ

ក្រមរដ្ឋប្បវេណីចែងអំពី ការលុបចោលកិច្ចសន្យានៃមតកសាសន៍ដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ យោងតាមមាត្រា ៣៤៦ និង មាត្រា ៣៥១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ពីព្រោះមតកសាសន៍ គឺជាសកម្មភាព ឯកតោគី ហើយមតកសាសន៍អាចត្រូវបានលុបចោលដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈបានផងដែរ (មាត្រាទាំងនោះមិនត្រឹមតែអនុវត្តលើកិច្ចសន្យានោះទេ ប៉ុន្តែមាត្រាទាំងនេះក៏អនុវត្តលើសកម្មភាពឯកតោភាគីផងដែរ ។ សូមមើល មាត្រា ៣១២ កថាខណ្ឌទី

២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ការលុបចោលមតកសាសន៍ដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ និង ការលុបចោលមតកសាសន៍ដោយយោងតាមមាត្រា ១១៨៨ និង មាត្រា ១១៩១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មានលក្ខណៈដូចគ្នា ប៉ុន្តែខុសគ្នាត្រង់៖

-ការលុបចោលកិច្ចសន្យានៃមតកសាសន៍ដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ តម្រូវឲ្យ មានអង្គហេតុច្បាស់លាស់ ដូចជា កំហុស ការឆបោក ឬ ការបង្ខិតបង្ខំ ជាដើម។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការ លុបចោលមតកសាសន៍យោងតាមមាត្រា ១១៨៨ និង មាត្រា ១១៩១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មិនតម្រូវ ឲ្យមានអង្គហេតុណាមួយទេ គ្រាន់តែឲ្យមានទម្រង់ជាក់ច្បាស់ទៅបានហើយ។

-សិទ្ធិក្នុងការលុបចោលកិច្ចសន្យានៃមតកសាសន៍ដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ អាចអនុវត្តដោយ សន្តតិជនបាន (មាត្រា ៣៥៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ មួយវិញទៀត ការលុបចោលមតកសាសន៍ យោងតាមមាត្រា ១១៨៨ និង មាត្រា ១១៩១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវ ធ្វើដោយម្ចាស់បណ្តាំដោយផ្ទាល់។

៦. អានុភាពនៃមតកសាសន៍

៦.១. អានុភាពនៃមតកសាសន៍

មតកសាសន៍ ត្រូវបង្កើតអានុភាពចាប់ពីពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានទទួលមរណភាព (មាត្រា ១១៩៤ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្នុងករណីដែលមតកសាសន៍ភ្ជាប់ជាមួយនឹង ល័ក្ខខ័ណ្ឌបង្អង់ បើល័ក្ខខ័ណ្ឌនោះ ត្រូវបានបំពេញ នៅក្រោយពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំបានទទួល មរណភាព មតកសាសន៍នោះ ត្រូវមានអានុភាពចាប់ពីពេលដែលល័ក្ខខ័ណ្ឌនោះត្រូវបានបំពេញ (មាត្រា ១១៩៤ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ឧទាហរណ៍ ក្នុងករណីដែលឪពុក បានធ្វើអច្ច័យទានដីដែលមានភ្ជាប់នឹងអាគារ ទៅឲ្យកូន ស្រីរបស់គាត់ ដោយមានល័ក្ខខ័ណ្ឌថា "ក្រោយពេលកូនស្រីបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍" ។ ប្រសិនបើកូនស្រីមិន ទាន់រៀបការ ពេលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណៈភាព មតកសាសន៍នោះគ្មាន អានុភាពពេលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណៈភាពទេ ប៉ុន្តែ វានឹងមានអានុភាពនៅពេលកូនស្រីរៀប អាពាហ៍ពិពាហ៍។

៦.២. មោឃភាព និង ការលុបចោលនូវមតកសាសន៍

ក្នុងករណីដែលមតកសាសន៍ត្រូវបានធ្វើមិនត្រឹមត្រូវនឹងទម្រង់ (មាត្រា ១១៧០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) (មាត្រា ១១៦៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ឬ ក្នុងករណីដែលម្ចាស់ បណ្តាំ ពុំមានសមត្ថភាពនាពេលធ្វើមតកសាសន៍ (មាត្រា ៣៥៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ឬ ក្នុងករណី

ដែលខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍នោះ ផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និង ទំនៀមទំលាប់ល្អ មតកសាសន៍នោះនឹងគ្មានសុពលភាពទេ។

មតកសាសន៍អាចត្រូវលុបចោលដោយម្ចាស់បណ្តាំ បើយោងតាមមាត្រា ១១៨៨ និង មាត្រា ១១៩១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ លើសពីនេះទៀត មតកសាសន៍អាចត្រូវលុបចោលដោយផ្អែកលើវិការៈក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ (កំហុស ការឆបោក ឬ ការបង្ខិតបង្ខំ ជាដើម) ដោយម្ចាស់បណ្តាំ ឬ សន្តតិជនរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ។ ក្នុងករណីដូចនេះ មតកសាសន៍នឹងបាត់បង់អានុភាព។

៧. អច្ច័យទាន

៧.១. លក្ខណៈទូទៅ

អច្ច័យទាន គឺជាប្រទានកម្មដែលម្ចាស់បណ្តាំបានធ្វើទៅឲ្យមនុស្សម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់ នូវទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន តាមរយៈមតកសាសន៍។ អ្នកទទួលអច្ច័យទាន គេហៅថា "អច្ច័យលាភី" ។

អច្ច័យទាន គឺជារបបមួយប្រហាក់ប្រហែលនឹងប្រទានកម្មដែរ ក៏ប៉ុន្តែអច្ច័យទាន គឺជាការផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិតាមរយៈសកម្មភាពឯកតោភាគីរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដូច្នេះ ខុសគ្នានឹងប្រទានកម្មដែលជាការផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិ តាមរយៈកិច្ចសន្យា។

អច្ច័យទានមានអានុភាពនៅពេលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព (មាត្រា ១១៩៤ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

អច្ច័យទាន មានពីរប្រភេទ គឺ ៖

- អច្ច័យទាន ដែលជាប្រទានកម្មនូវទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ ឬ មួយភាគដោយកំណត់ទៅតាមភាគ (អច្ច័យទានសកល) ឧទាហរណ៍ "ឲ្យ ១ភាគ៣ នៃមតិកទៅលោក X"
- អច្ច័យទាន ដែលជាប្រទានកម្មនូវទ្រព្យសម្បត្តិពិសេស (អច្ច័យទានពិសេស) ឧទាហរណ៍ "ឲ្យឡានខ្ញុំទៅ លោក X"

អ្នកទទួលអច្ច័យទានសកល (=អច្ច័យលាភីសាកល) មានសិទ្ធិ និង ករណីយកិច្ច ដូចគ្នានឹងសន្តតិជន (មាត្រា ១២១២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៧.២. អច្ច័យលាភី

ប្រសិនបើអច្ច័យលាភីបានទទួលមរណភាពនៅមុនពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព អច្ច័យទានពុំបង្កើតអានុភាពឡើយ។ លើសពីនេះទៀត អច្ច័យទានភ្ជាប់ជាមួយនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌបង្អង់ បើល័ក្ខខ័ណ្ឌនោះ ត្រូវបានបំពេញនៅក្រោយពេលអច្ច័យលាភីបានទទួលមរណភាព អច្ច័យទានពុំបង្កើតអានុភាពឡើយ (មាត្រា ១២០០ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្នុងករណីដូចនោះ កម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទាន នឹងក្លាយជាកម្មសិទ្ធរបស់សន្តតិជន (មាត្រា ១១៩៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ប៉ុន្តែ ម្ចាស់បណ្តាំអាចធ្វើឲ្យអច្ច័យទានមានអានុភាពឡើងវិញ ទោះបីជា អច្ច័យលាភីបាន ស្លាប់ហើយក៏ដោយ (មាត្រា ១២០០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់បណ្តាំ បានសរសេរក្នុងមតកសាសន៍ថា "ខ្ញុំ ឲ្យឡានទៅលោក X ជាអច្ច័យទាន។ អច្ច័យទាននេះនឹងមិន បាត់បង់អានុភាពឡើយ ទោះបីជាលោក X ស្លាប់មុនខ្ញុំក៏ដោយ" ។ ករណីនេះ លោក X បានស្លាប់ មុនម្ចាស់បណ្តាំ សន្តតិជនរបស់លោក X នឹងទទួលបានឡានជាអច្ច័យទាន។

ចំពោះទារកដែលនៅក្នុងគភ៌ នៅពេលម្ចាស់បណ្តាំទទួលមរណភាព បើទារកនោះមាន កំណើតនៅពេលក្រោយ អាចទទួលនូវអានុភាពនៃបណ្តាំនោះបាន (មាត្រា ៩ កថាខណ្ឌទី ៣ នៃ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូចនេះ កាលណាទារកក្នុងផ្ទៃនោះកើតមក នឹងត្រូវមានសិទ្ធិទទួលបានអច្ច័យ ទាននោះ។

៧.៣. ការបោះបង់ ឬ ការទទួលស្គាល់នូវអច្ច័យទាន

អច្ច័យទាន គឺជាការផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិតាមរយៈសកម្មភាពឯកតោភាគីរបស់ម្ចាស់បណ្តាំ ដូច្នេះ ត្រូវបង្កើតអានុភាពចាប់ពីពេលដែលម្ចាស់បណ្តាំ បានទទួលមរណភាព ដោយគ្មានពាក់ព័ន្ធ នឹងឆន្ទៈរបស់អច្ច័យលាភីទេ។ ក៏ប៉ុន្តែ មិនអាចបង្ខំអច្ច័យលាភីបានទេ ម្ល៉ោះហើយ អច្ច័យលាភីអាច បោះបង់ អច្ច័យទានបាន (មាត្រា ១២០១ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ការបោះបង់អច្ច័យទានមានអានុភាពប្រតិសកម្ម (មាត្រា ១២០១ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រម រដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើអច្ច័យលាភីបោះបង់អច្ច័យទាន កម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទាន នឹងត្រូវ ចាត់ទុកជាផ្នែកនៃមតិកតាំងពីដំបូង។

<u>ការបោះបង់អច្ច័យទានពិសេស</u>

មិនមានបទបញ្ញត្តិណាចែងនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី អំពីការបោះបង់អច្ច័យទានពិសេសនោះ ទេ។ ដូច្នេះ អច្ច័យលាភីត្រូវបង្ហាញឆន្ទៈនៃការបោះបង់អច្ច័យទានទៅឲ្យបុគ្គលទទួលខុសត្រូវលើ អច្ច័យទាន (ឧទាហរណ៍ សន្តតិជន អច្ច័យលាភីសកល នីតិបុគ្គលមតិក) ដោយវិធី ណាមួយ ដូចជា ការប្រាប់ដោយផ្ទាល់មាត់ ផ្ញើរសំបុត្រ ឬ អ៊ីម៉េល ជាអាទិ៍។

គ្មានពេលកំណត់សម្រាប់ការបោះបង់ទេ។ ប៉ុន្តែ កាលណាអច្ច័យលាភីបានទទួលអច្ច័យ ទានហើយ ខ្លួនមិនអាចបោះបង់អច្ច័យទានបាននោះទេ (មើលមាត្រា ១២០៤ កថាខណ្ឌទី ១ នៃ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ការទទួលយកអច្ច័យទាន អាចធ្វើទៅបានដោយការបង្ហាញឆន្ទៈដល់បុគ្គល ទទួលខុសត្រូវលើអច្ច័យទាន ដោយ អច្ច័យលាភី។ ឬ ប្រសិនបើ អច្ច័យលាភីបានទទួលកម្មវត្ថុនៃ អច្ច័យទានដោយមិនមានការប្រកែក គឺ អាចចាត់ទុកថាជាការទទួលអច្ច័យទាននោះ។

លើសពីនេះទៀត បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចពាក់ព័ន្ធនឹងអច្ច័យទាន ឬ បុគ្គលដែលមាន ទំនាក់ទំនងជាមួយផលប្រយោជន៍ (ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់បំណុលរបស់បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ច

ពាក់ព័ន្ធនឹងអច្ច័យទាន) អាចធ្វើការដាស់តឿនពីការទទួលយក ឬ ការលុបចោលកិច្ចសន្យាក្នុងកំឡុងពេលសមរម្យមួយ ទៅកាន់អច្ច័យលាភី។ ប្រសិនបើអច្ច័យលាភីមិនបានបង្ហាញឆន្ទៈ ចំពោះបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចពាក់ព័ន្ធនឹងអច្ច័យទាននៅក្នុងអំឡុងពេលកំណត់នោះទេ ត្រូវចាត់ទុកថាអច្ច័យលាភីបានទទួលអច្ច័យទាននោះ (មាត្រា ១២០២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

<u>ការបោះបង់អច្ច័យទានសកល</u>

ចំពោះការបោះបង់ចោលអច្ច័យទានសកល គឺត្រូវធ្វើឲ្យមានអានុភាពដោយអនុលោមតាមបញ្ញត្តិស្តីពីការបោះបង់សន្តតិកម្ម (មាត្រា ១២០១ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះ ការបោះបង់ត្រូវធ្វើឡើង រយៈពេល ៣ខែ ក្រោយពេលអច្ច័យលាភីបានដឹងពីការធ្វើអច្ច័យទានសកល (មាត្រា ១២៤៨ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ លើសពីនេះទៀត ការបោះបង់ត្រូវធ្វើដោយការដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅកាន់តុលាការ (មាត្រា ១២៦០ មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ១៤)។

៧.៤. អច្ច័យទានដែលភ្ជាប់បន្ទុក

៧.៤.១. ការទទួលខុសត្រូវរបស់អច្ច័យលាភី (មាត្រា ១២១១)

អច្ច័យទានដែលភ្ជាប់បន្ទុក គឺជាអច្ច័យទាន ដែលតម្រូវឲ្យអច្ច័យលាភីទទួលបន្ទុកនូវករណីយកិច្ចកំណត់មួយ ចំនួន។

ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់បណ្តាំ A បានទុកមតកសាសន៍មួយ ដែលមានខ្លឹមសារថា "ធ្វើអច្ច័យទានដីទៅឲ្យ B។ ក៏ ប៉ុន្តែ B ត្រូវបង់ ១០០០ ដុល្លារ ទៅអោយ C"។

អច្ច័យលាភី ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការអនុវត្តករណីយកិច្ច ត្រឹមកំរិតដែលមិនលើសពីតំលៃនៃវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទាន។

ឧទាហរណ៍ ក្នុងករណីខាងលើនេះ ប្រសិនជាដីនោះ មានតំលៃ ៨០០ដុល្លារ B អាចបង់ ៨០០ ដុល្លារទៅ C ហើយគាត់អាចធ្វើលទ្ធកម្មដីនោះបាន។

៧.៤.២. ករណីតម្លៃនៃកម្មវត្ថុត្រូវបានកាត់បន្ថយ

កាលណាតម្លៃនៃកម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទានភ្ជាប់បន្ទុកត្រូវបានកាត់បន្ថយ ដោយសំអាងលើការទទួលស្គាល់សន្តតិកម្មដោយមានកម្រិត ឬ ការទាមទារការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងអច្ច័យលាភី នឹងរួចផុតពីករណីយកិច្ចដែលខ្លួនត្រូវទទួលបន្ទុក តាមសមាមាត្រនៃភាគថយចុះនោះ បើសិនជាម្ចាស់បណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈខុសគ្នា នៅក្នុងមតកសាសន៍ត្រូវអនុលោមតាមឆន្ទៈនោះ (មាត្រា ១២១១ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ឧទាហរណ៍ ម្ចាស់បណ្តាំ A បានរក្សាទុកមតកសាសន៍ដែលមានខ្លឹមសារថា "ប្រគល់អច្ច័យទានដីឲ្យ B។ ប៉ុន្តែ B ត្រូវសងទៅ C ១០០០$។" តម្លៃដីនោះគឺ ២០០០$ ប៉ុន្តែ B សងតែ ១០០០$ ទៅឲ្យសន្តតិជន ដោយសារតែការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង។ ក្នុងករណីនេះ ដោយសារតែតម្លៃនៃកម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទានភ្ជាប់បន្ទុកត្រូវបានកាត់បន្ថយចំនួន ៥០% បន្ទុកក៏ត្រូវកាត់បន្ថយ ៥០% ដែរ។ ដូច្នេះ B ត្រូវសងទៅ C តែ ៥០០$ ប៉ុណ្ណោះ។

មួយវិញទៀត ប្រសិនបើ ម្ចាស់បណ្តាំសរសេរក្នុងមតកសាសន៍ថា "បើទោះជាតម្លៃកម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទានភ្ជាប់បន្ទុក ត្រូវបានកាត់បន្ថយដោយសារការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងក៏ដោយ បន្ទុកក៏មិនត្រូវកាត់បន្ថយដែរ។ មតកសាសន៍នេះនឹងបង្កើតអានុភាព ហើយB ត្រូវបង់ ១០០០$ ទៅ C។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ត្រូវធ្វើការកត់សម្គាល់ថា ទោះបីជាក្នុងករណីនេះក៏ដោយ ក៏ត្រូវអនុលោមតាម មាត្រា ១២១១ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីដែរ។ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើ B បង់ ១៥០០$ ឲ្យទៅសន្តតិជនដោយសារការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងក៏ដោយ ក៏តម្លៃកម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទានភ្ជាប់បន្ទុកមានតម្លៃត្រឹមតែ ៥០០$ ប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះ B ត្រូវបង់ ៥០០$ ទៅឲ្យ C។

៧.៤.៣. ករណីអច្ច័យលាភីមិនបានអនុវត្តករណីយកិច្ច

សន្តតិជន ឬ អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ត្រូវមាន ២ ជម្រើស៖

១. ពួកគេអាចដាក់បណ្តឹងទាមទារការអនុវត្តករណីយកិច្ច ពីអច្ច័យលាភី

២. ពួកគេអាចលុបចោលកិច្ចសន្យាអច្ច័យទានដោយផ្អែកលើ មាត្រា ១១៩៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

*ទោះបីជាអច្ច័យលាភីមិនបានអនុវត្តករណីយកិច្ចក៏ដោយ ក៏សន្តតិជនមិនអាចរំលាយអច្ច័យទានដោយផ្អែកលើមាត្រា ៤០៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានដែរ ពីព្រោះ អច្ច័យទានមិនមែនជាកិច្ចសន្យានោះទេ។

៨. ការអនុវត្តមតកសាសន៍

៨.១ អត្ថន័យនៃការអនុវត្តមតកសាសន៍

ការអនុវត្តមតកសាសន៍ គឺជាការចាត់ចែងដែលចាំបាច់ ដើម្បីសម្រេចនូវខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍នោះ ក្រោយពេលដែលអានុភាពនៃមតកសាសន៍នោះ បានកើតឡើង។

អានុភាពនៃមតកសាសន៍ កើតឡើងដោយគ្មាននីតិវិធីច្បាស់លាស់នោះទេ។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលដែលមតកសាសន៍បានកំណត់ចំណែកមត៌កសម្រាប់សន្តតិជននីមួយៗ មត៌កនោះក្លាយជាកម្មសិទ្ធរបស់សន្តតិជននោះដោយស្វ័យប្រវត្តិតាមរយៈចំណែកដែលត្រូវបានកំណត់នោះ។ ឬក៏អច្ច័យលាភីមានសិទ្ធិទទួលបាននូវកម្មវត្ថុនៃអច្ច័យទាននោះ។ ក៏ប៉ុន្តែ ដើម្បីបំពេញនូវអានុភាពនោះ

ចាំបាច់ត្រូវមាននីតិវិធីច្បាស់លាស់ ។ ឧទាហរណ៍ ត្រូវផ្ទេរការកាន់កាប់ទ្រព្យជាកម្មវត្ថុនៃសន្តតិកម្ម ត្រូវដកលុយពីធនាគារ ត្រូវផ្ទេរការចុះបញ្ជីកម្មសិទ្ធអចលនវត្ថុ ជាដើម។ ដូច្នេះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី មានបញ្ញត្តិដែលចែងអំពី នីតិវិធីនៃការអនុវត្តមតកសាសន៍។

៨.២. ការពិនិត្យបញ្ជាក់ និង ការបើកលិខិតមតកសាសន៍ (មាត្រា ១២១៣)

ក្រៅពីមតកសាសន៍ដោយលិខិតយថាភូត មតកសាសន៍ទាំងអស់ត្រូវធ្វើការពិនិត្យបញ្ជាក់ រួមទាំងមតកសាសន៍ដោយវិធីពិសេស (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌ ទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ជាពិសេស ត្រូវកត់សម្គាល់ថា មតកសាសន៍ដោយជនដែលកំពុងជួបប្រទះគ្រោះថ្នាក់បន្ទាន់ដល់ជីវិត ត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយតុលាការរួចហើយ (មាត្រា ១១៧៧ កថាខណ្ឌទី ២ និង ទី ៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ប៉ុន្តែ នៅតែតម្រូវឲ្យមានការពិនិត្យបញ្ជាក់។

៨.២.១. គោលបំណងនៃការពិនិត្យបញ្ជាក់មតកសាសន៍

គោលបំណងនៃការពិនិត្យបញ្ជាក់មតកសាសន៍ គឺជាការរក្សាទុកនូវភស្តុតាង។ តាមរយៈការពិនិត្យបញ្ជាក់ តុលាការបានកត់ត្រាទុកនូវស្ថានភាពខាងក្រៅនៃមតកសាសន៍ ចៀសវាងការក្លែងបន្លំ ឬការផ្លាស់ប្តូរ។ ដូច្នេះ តុលាការនឹងកត់ត្រាទុកនូវមតកសាសន៍ដោយការថតចម្លង ការថតយករូបភាព និង ពណ៌នាស្ថានភាពខាងក្រៅនៃមតកសាសន៍ដោយផ្ទាល់មាត់។ ម្យ៉ាងវិញទៀត តុលាការនឹងមិនវិនិច្ឆ័យសុពលភាពរបស់មតកសាសន៍នោះទេ។ ប្រសិនបើមានបុគ្គលណាម្នាក់ចង់លើកមតិប្រឆាំងលើសុពលភាពនៃមតកសាសន៍ បុគ្គលនោះត្រូវដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការ។ ការបញ្ជាក់នូវសុពលភាពនៃមតកសាសន៍ មិនមែនជាគោលបំណងនៃការពិនិត្យបញ្ជាក់នោះទេ។

៨.២.២. នីតិវិធីសំខាន់ដែលត្រូវគោរពតាមមុនពេលឡើងតុលាការ

អ្នកថែរក្សាគ្រប់គ្រងលិខិតមតកសាសន៍ ក្រោយពីបានដឹងពីការចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម ត្រូវបង្ហាញឯកសារមតកសាសន៍ទៅកាន់តុលាការ ដោយគ្មានការយឺតយ៉ាវ ហើយតុលាការត្រូវពិនិត្យបញ្ជាក់។ ករណីគ្មានអ្នកថែរក្សាគ្រប់គ្រងលិខិតមតកសាសន៍ គេត្រូវធ្វើដូចខាងលើដែរ ក្រោយពេលសន្តតិជន ឬ ជនពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ បានរកឃើញលិខិតមតកសាសន៍នោះ (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើសន្តតិជនបានរកឃើញមតកសាសន៍ដែលរហែក ហើយពួកគេគិតថាមតកសាសន៍នោះត្រូវបានលុបចោល ពួកគេនៅតែត្រូវប្រគល់មតកសាសន៍នោះទៅឲ្យតុលាការដើម្បីពិនិត្យបញ្ជាក់ ពីព្រោះតុលាការគឺជាអ្នកកំណត់ចុងក្រោយថា មតកសាសន៍នោះត្រូវបានលុបចោល ឬក៏អត់។

ប្រសិនបើមតកសាសន៍ត្រូវបានបិទដោយប្រថាប់ត្រា គេមិនត្រូវបើកមតកសាសន៍នោះទេ។ អ្នកថែរក្សាគ្រប់គ្រងលិខិតមតកសាសន៍ដែលបិទដោយប្រថាប់ត្រា សន្តតិជន ឬ ជនពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ ត្រូវប្រគល់លិខិតមតកសាសន៍នោះទៅកាន់តុលាការ ដោយមិនត្រូវបើកមើលឡើយ។ ជាធម្មតា មតកសាសន៍ដែលបិទដោយប្រថាប់ត្រា គឺជាមតកសាសន៍ដោយលិខិតសម្ងាត់។ ប៉ុន្តែ ម្ចាស់បណ្តាំក៏អាចបិទប្រថាប់ត្រានូវមតកសាសន៍ដោយលិខិតផ្ទាល់ខ្លួនបានផងដែរ។ ករណីនេះ គេមិនត្រូវបើកមើលមតកសាសន៍ដោយលិខិតផ្ទាល់ខ្លួនដែលបានបិទប្រថាប់ត្រានោះទេ។

ជនដែលបានបើកលិខិតមតកសាសន៍ដោយមិនបានធ្វើការពិនិត្យបញ្ជាក់ ត្រូវពិន័យជាប្រាក់ មិនលើសពី ១ លានរៀល (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌទី ៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជាមតកសាសន៍នោះត្រូវបានបើកមើលនៅក្រៅតុលាការក៏ដោយ មតកសាសន៍នោះក៏នៅតែមានសុពលភាពដដែល (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌទី ៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៨.២.៣. នីតិវិធីពិនិត្យបញ្ជាក់នៅតុលាការ

៨.២.៣.១. សមត្ថកិច្ច

សាលាដំបូង គឺជាកន្លែងមានសមត្ថកិច្ចការចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម (មាត្រា ៤ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ៥)។ កន្លែងចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម គឺជាអាស័យដ្ឋានរបស់មតកជននៅពេលទទួលមរណភាព (មាត្រា ១១៥៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៨.២.៣.២. ការកោះហៅសន្តតិជន ជាអាទិ៍

ជាទូទៅ សន្តតិជនជាអ្នកដាក់ពាក្យសុំស្នើឲ្យមានការពិនិត្យបញ្ជាក់។ យោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី មិនតម្រូវឲ្យមានវត្តមានរបស់សន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភីក្នុងការពិនិត្យបញ្ជាក់នោះទេ។ ប៉ុន្តែ តុលាការគួរតែអនុញ្ញាតឲ្យសន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភី មានឱកាសចូលរួមនីតិវិធីពិនិត្យបញ្ជាក់នោះ។ ដូច្នេះតុលាការត្រូវកំណត់ពេលវេលាសម្រាប់ការពិនិត្យបញ្ជាក់ ហើយកោះហៅសន្តតិជន ឬ អច្ច័យលាភីដែលតុលាការបានស្គាល់នោះ។

ជាពិសេស ប្រសិនបើមតកសាសន៍ត្រូវបានបិទដោយប្រថាប់ត្រា មតកសាសន៍នោះនឹងត្រូវបើកនៅក្នុងតុលាការដោយមានវត្តមានរបស់ សន្តតិជន ជនពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ ឬ អ្នកតំណាងរបស់ពួកគេ (មាត្រា ១២១៣ កថាខណ្ឌទី ៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះ កាលណាមតកសាសន៍បិទដោយប្រថាប់ត្រា តុលាការត្រូវកោះហៅសន្តតិជន និង អច្ច័យលាភីដែលតុលាការបានស្គាល់ (ប៉ុន្តែ ជាធម្មតាតុលាការមិនស្គាល់អច្ច័យលាភីទេ ពីព្រោះមតកសាសន៍ត្រូវបានបិទដោយ

ប្រថាប់ត្រាបាត់ទៅហើយ)។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះ ក៏ដោយ ក្នុងករណីមតកសាសន៍បិទដោយប្រថាប់ត្រា មិនមែនមានន័យថា គ្រប់សន្តតិជនទាំងអស់ត្រូវមានវត្តមាននោះទេ។

ការបើកមតកសាសន៍អាចប្រព្រឹត្តទៅបាននៅអំឡុងពេលពាក់កណ្តាលនៃនីតិវិធីពិនិត្យបញ្ជាក់បាន។

៨.២.៣.៣. កាលបរិច្ឆេទនៃការពិនិត្យបញ្ជាក់

តុលាការត្រូវពិនិត្យមតកសាសន៍។ ទោះបីជាមតកសាសន៍នោះហាក់ដូចជាគ្មានសុពលភាព ឬ ត្រូវបានលុបចោលក្តី ក៏តុលាការត្រូវតែធ្វើការពិនិត្យបញ្ជាក់ដែរ។ តុលាការគប្បីកត់ត្រាចំណុចដូចខាងក្រោម៖

-បុគ្គលដែលបានស្នើសុំការពិនិត្យបញ្ជាក់

-កាលបរិច្ឆេទការពិនិត្យបញ្ជាក់

-បុគ្គលដែលមានវត្តមាននៅពេលធ្វើនីតិវិធីការពិនិត្យបញ្ជាក់

-ស្ថានភាពខាងក្រៅនៃមតកសាសន៍ ដូចជា ចំនួនទំព័រ ប្រភេទ និង គុណភាពក្រដាស ប្រភេទប៊ិច ហត្ថលេខា និង កាលបរិច្ឆេទនៅក្នុងមតកសាសន៍ ជាដើម។

-ថតរូបភាព និង ថតចម្លងមតកសាសន៍នោះ

៨.៣. អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

៨.៣.១. ការជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

មតកជនអាចជ្រើសតាំង ឬ ប្រគល់អាណត្តិឲ្យតតិយជនជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់បានតាមរយៈមតកសាសន៍ (មាត្រា ១១៨៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូចនេះ ប្រសិនបើមតកសាសន៍បានបញ្ញត្តអំពីការជ្រើសតាំង ឬ ប្រគល់អាណត្តិឲ្យតតិយជនជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ សន្តតិជនត្រូវផ្តល់ដំណឹងទៅបុគ្គលដែលត្រូវបានជ្រើសតាំង ឬ តតិយជននោះ ឲ្យបានឆាប់រហ័សបំផុត។

ប្រសិនបើមតកសាសន៍មិនបានបញ្ញត្តដូចខាងលើនោះទេ សន្តតិជនត្រូវស្នើសុំទៅតុលាការដើម្បីជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍។ ប៉ុន្តែ គេមិនចាំបាច់ធ្វើការជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍គ្រប់ពេលនោះទេ។ ប្រសិនបើ សន្តតិជនទាំងអស់យល់ព្រមអនុវត្តមតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯង នោះពួកគេអាចធ្វើដូចនេះបាន។ ករណីនេះ ការជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍មិនមានភាពចាំបាច់នោះទេ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ចំពោះការទទួលស្គាល់កូនតាមរយៈមតកសាសន៍ (មាត្រា ៩៩៧ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ការផ្តាច់មតិកដោយមតកសាសន៍ (មាត្រា ១១៥២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

ការលុបចោលការផ្តាច់មត៌កដោយមតកសាសន៍ (មាត្រា ១១៥៤ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវអនុវត្តតាមនីតិវិធីណាមួយ។ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើមតកសាសន៍មានរាប់បញ្ចូលបញ្ហាទាំងនេះ សន្តតិជនត្រូវស្នើសុំទៅតុលាការដើម្បីជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ (មាត្រា ១២១៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៨.៣.២. ការកាន់មុខងាររបស់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

-ករណីការតែងតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍តាមរយៈមតកសាសន៍

ជនដែលត្រូវបានតែងតាំង មិនត្រូវបានបង្ខំឲ្យកាន់មុខងារជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍នោះទេ។ ប៉ុន្តែ កាលណាជននោះយល់ព្រមកាន់មុខងារនោះហើយ ជននោះត្រូវអនុវត្តមុខងារនោះភ្លាម (មាត្រា ១២១៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ គ្មានបញ្ញត្តិដែលចែងអំពីវិធីក្នុងការទទួលយកការកាន់មុខងារនោះទេ ប៉ុន្តែ ជាធម្មតាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវធ្វើការទទួលយកមុខងារនេះ តាមរយៈការបង្ហាញឆន្ទៈទៅកាន់សន្តតិជន។

ប្រសិនបើអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍មិនបានបង្ហាញឆន្ទៈឲ្យបានច្បាស់លាស់នោះទេ សន្តតិជន ឬ ជនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ អាចកំណត់រយៈពេលសមរម្យណាមួយ ហើយធ្វើការដាស់តឿនទៅជនដែលត្រូវបានតែងតាំងជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ដោយទាមទារឲ្យជននោះផ្តល់ចម្លើយជាក់លាក់មួយថាតើគាត់យល់ព្រមកាន់មុខងារនោះ ឬមួយយ៉ាងណា? ប្រសិនបើ ជននោះមិនបានផ្តល់ចម្លើយជាក់លាក់មួយក្នុងរយៈពេលកំណត់សមរម្យនោះទេ គេត្រូវចាត់ទុកថាជននោះបានលាឈប់ពីមុខងារនេះ (មាត្រា ១២១៦ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ប្រសិនបើជនដែលត្រូវបានតែងតាំងនោះ មិនព្រមកាន់មុខងារ សន្តតិជនត្រូវពិចារណាថាតើពួកគេ ត្រូវអនុវត្តមតកសាសន៍ដោយខ្លួនឯង ឬ ស្នើសុំឲ្យតុលាការតែងតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍។

-ករណីប្រគល់អណត្តិឲ្យតតិយជនដើម្បីកំណត់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

ជនដែលទទួលអាណត្តិក្នុងមតកសាសន៍ដើម្បីកំណត់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ត្រូវបង្កើតអានុភាពនូវនៃការកំណត់នោះ និង ជូនដំណឹងនោះទៅឲ្យសន្តតិជនដោយគ្មានការយឺតយ៉ាវ។ បើជនដែលទទួលអាណត្តិមានបំណងលាឈប់ពីអាណត្តិនេះ ជននោះត្រូវជូនដំណឹងទៅសន្តតិជនដោយគ្មានភាពយឺតយ៉ាវ (មាត្រា ១២១៤ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ប្រសិនបើ ជនដែលទទួលអាណត្តិដើម្បីកំណត់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ មិនបានបង្កើតអានុភាពនៃការកំណត់ភ្លាមៗនោះទេ សន្តតិជន ឬ ជនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍អាចជូនដំណឹង ក្នុងរយៈពេលកំណត់សមរម្យណាមួយទៅជនដែលត្រូវទទួលអាណត្តិជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ហើយទាមទារឲ្យមានការកំណត់ជ្រើសតាំងនោះ។ ករណីនេះ បើសិនជាតតិយជនមិន

បានតែងតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ក្នុង រយៈពេលកំណត់សមរម្យណាមួយទេនោះ ជននោះនឹងត្រូវចាត់ទុកថាបានលាឈប់ពីអាណត្តិ (មាត្រា ១២១៦ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

-ករណីការកំណត់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ដោយសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ

តុលាការអាចកំណត់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ទៅតាមការស្នើសុំរបស់សន្តតិជន ឬ ជនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ (មាត្រា ១២១៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ៦)។

៨.៣.៣. ការដាក់កម្រិតលើការទទួលស្គាល់ជនប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

ជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ ជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភ អនីតិជន និង ជនក្ស័យធន មិនអាចធ្វើជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍បានទេ (មាត្រា ១២១៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ លើសពីនេះ ក្នុងករណីដែលអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ជានីតិបុគ្គល ការរំលាយនីតិបុគ្គល ឬ អ្នករួមបញ្ចូលនីតិបុគ្គល នឹងមិនទទួលស្គាល់ថានីតិបុគ្គលនោះជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ឡើយ (មាត្រា ១២២៩ មាត្រា ៦៤៩ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ជាគោលការណ៍ បុគ្គលណាក៏អាចធ្វើជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍បានដែរ ដូចជា មិត្តភក្តិរបស់មតកជន សាច់ញាតិរបស់មតកជន ឬ មេធាវី ជាដើម។ លើសពីនេះទៀត នីតិបុគ្គល សន្តតិជនម្នាក់ក្នុងចំណោមសន្តតិជនទាំងអស់ ឬ អច្ច័យលាភី ក៏អាចធ្វើជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍បានដែរ។

៨.៣.៤. មុខងាររបស់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍មានសិទ្ធិ និង ករណីយកិច្ចក្នុងការគ្រប់គ្រងមតិក និង ធ្វើនូវរាល់សកម្មភាពផ្សេងទៀតដែលចាំបាច់ដើម្បីប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ (មាត្រា ១២២០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើ ការធ្វើការងារនោះត្រូវចំណាយអស់សោហ៊ុយណាមួយ អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវប្រើប្រាស់មតិកចំពោះសោហ៊ុយនោះ(មាត្រា ១២២៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ការចំណាយរួមមាន ការផ្តល់កម្រៃឲ្យអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ (មាត្រា ១២២៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

បន្ថែមពីនេះទៀត មាត្រា ១២២៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានបញ្ញត្តអំពីកិច្ចសន្យាអាណត្តិ ហេតុដូច្នេះ ៖

-អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវចាត់ចែងកិច្ចការអាណត្តិដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ក្នុងនាមជាអ្នកគ្រប់គ្រងសុច្ចរិត (មាត្រា ៦៤០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

-អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវរាយការណ៍អំពីស្ថានភាពនៃកិច្ចការចាត់ចែងអាណត្តិ ទោះបីនៅពេលណាក៏ដោយ ហើយត្រូវរាយការណ៍អំពីហេតុនោះ ទៅកាន់សន្តតិជនដោយគ្មានភាពយឺតយ៉ាវ ក្រោយពេលបញ្ចប់អាណត្តិ (មាត្រា ៦៤១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

-ប្រសិនបើ បានទទួលប្រាក់ ឬ វត្ថុផ្សេងៗ ពីការចាត់ចែងកិច្ចការអាណត្តិ អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍បានត្រូវប្រគល់ផលទាំងនោះទៅឲ្យសន្តតិជន (មាត្រា ៦៤២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍មិនអាចបំពេញនូវកាតព្វកិច្ចខ្លួនបាននោះទេ ត្រូវទទួលខុសត្រូវលើសំណងការខូចខាត (មាត្រា ៦៤៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៨.៣.៤.១ ការចាប់ផ្តើមបំពេញមុខងារ

អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ត្រូវធ្វើបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ហើយប្រគល់បញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌនោះ ទៅឲ្យសន្តតិជនដោយគ្មានការយឺតយ៉ាវ (មាត្រា ១២១៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ សន្តតិជនមានសិទ្ធិចូលរួម នៅពេលដែលអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ធ្វើបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌនៃទ្រព្យសម្បត្តិបាន (មាត្រា ១២១៩ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើមតកសាសន៍ ទាក់ទងនឹងទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានកំណត់ជាក់លាក់ណាមួយនោះ ការរៀបចំបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌនៃទ្រព្យសម្បត្តិ គឺមានភាពចាំបាច់ចំពោះតែទ្រព្យសម្បត្តិជាក់លាក់នោះប៉ុណ្ណោះ (មាត្រា ១២២២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៨.៣.៤.២ ការអនុវត្តមតកសាសន៍

អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍មានសិទ្ធិ និង កាតព្វកិច្ចធ្វើសកម្មភាពអ្វីៗទាំងអស់ដែលចាំបាច់សំរាប់អនុវត្តមតកសាសន៍។

-មតកសាសន៍អាចមានចែងអំពីការផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានកំណត់ជាក់លាក់ ជាអច្ច័យទាន ឬ អំពីការកំណត់វិធីសាស្ត្របែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ។ អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍អាចផ្ទេរទ្រព្យសម្បត្តិ អាចចាត់នីតិវិធីនៃការផ្ទេរសិទ្ធិចុះបញ្ជីអចលនវត្ថុ ឬ អាចដកលុយពីគណនីធនាគារ ជាដើម ដើម្បីអនុវត្តការផ្ទេរនេះ។

-ប្រសិនបើមតកសាសន៍មានចែងពីការទទួលស្គាល់កូន អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន (មាត្រា ៩៩៧ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

-ប្រសិនបើមតកសាសន៍មានចែងពីការផ្តាច់មតិក ឬ ការលុបចោលការផ្តាច់មតិក អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ត្រូវដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការ (មាត្រា ១១៥២ មាត្រា ១១៥៤ កថាខណ្ឌទី ១ មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ២)។

៨.៣.៤.៣. ការកម្រិតនូវសិទ្ធិចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់សន្តតិជន

ទ្រព្យសម្បត្តិ ត្រូវធ្លាក់ទៅលើសន្តតិជន ចាប់ពីពេលដែលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម (មាត្រា ១១៤៧ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើ សន្តតិជនបានចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ ក្នុងករណីដែលមានអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ នោះអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍នឹងមិនអាចបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនបានឡើយ។ ដូច្នេះ ក្នុងករណីដែលមានអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ សន្តតិជន ពុំមានសិទ្ធិចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិនោះទេ (មាត្រា ១២២១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ការចាត់ចែងរបស់សន្តតិជន ដែលបានធ្វើផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិនេះ នឹងមិនមានអានុភាពនោះទេ។

៨.៣.៤.៤. ឋានៈ សិទ្ធិជ្រើសតាំងអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍បន្ត ការផ្តល់កម្រៃ ជាអាទិ៍

អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ត្រូវធ្វើសកម្មភាពក្នុងនាមជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ចំពោះមតិកដែលខ្លួនត្រូវប្រតិបត្តិ ហើយសកម្មភាពនោះនឹងបង្កើតអានុភាពដោយផ្ទាល់ចំពោះសន្តតិជន (មាត្រា ១២២៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ឧទាហរណ៍ A ជាមតកជន ហើយ B ជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍។ B ត្រូវប្រើឈ្មោះថា "B ជាអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍របស់ A" នៅពេលដែល B ទៅដកលុយពីគណនីធនាគាររបស់ A។

ក្រៅពីនេះ មានបញ្ញត្តិដូចតទៅ៖

- សិទ្ធិជ្រើសតាំងបន្ត (សិទ្ធិអំណាចរបស់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ក្នុងការអោយតតិយជនបំពេញភារកិច្ចនោះ) (មាត្រា ១២២៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)
- ករណីដែលមានអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ច្រើននាក់ កាតព្វកិច្ចនឹងត្រូវកំណត់ទៅតាមមតិភាគច្រើន (មាត្រា ១២២៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)
- កម្រៃ (មាត្រា ១២២៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ៨)

អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ មានសិទ្ធិទទួលកម្រៃដែលបានកំណត់នៅក្នុងមតកសាសន៍បាន។ ប្រសិនបើមតកសាសន៍ពុំបានកំណត់កម្រៃទេ តុលាការអាចកំណត់ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលខ្លួនយល់ឃើញថា សមរម្យក្នុងការផ្តល់ជាកម្រៃ ដោយផ្អែកតាមស្ថានភាពនៃមតិក ទំនាក់ទំនងរវាងម្ចាស់បណ្តាំ និង អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ និង ស្ថានភាពផ្សេងៗទៀត ទៅតាមការស្នើសុំរបស់អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍នោះ។

- អ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ មិនអនុញ្ញាតឲ្យលាលែងពីការងារនោះទេ បើសិនគ្មានហេតុផលសមរម្យ និង ការអនុញ្ញាតពីតុលាការ (មាត្រា ១២២៧ កថាខណ្ឌទី ១ មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ៨)។
- ប្រសិនបើអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ធ្វេសប្រហែសក្នុងការងារ ឬ មានហេតុផលសមរម្យណាមួយនោះ អ្នកពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍ អាចស្នើរឲ្យតុលាការធ្វើការដកចេញអ្នកប្រតិបត្តិមតកសាសន៍

នោះ (មាត្រា ១២២៧ កថាខណ្ឌទី ២ មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ៨)។

- សោហ៊ុយដែលត្រូវប្រើប្រាស់ក្នុងការប្រតិបត្តិមតកសាសន៍ ត្រូវជាបន្ទុកនៃមតិក (មាត្រា ១២២៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

-ការអនុវត្តបញ្ញត្តិស្តីពីអាណត្តិបើមានការចាំបាច់ (មាត្រា ១២២៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

បញ្ញត្តិស្តីពីអាណត្តិនឹងត្រូវអនុវត្តបើមានការចាំបាច់ ពីព្រោះមានភាពស្រដៀងគ្នានៃឋានៈនីត្យានុកូល

ផ្នែកទី២
ការបែងចែកមត៌ក

៩. ការបែងចែកមតិក

ក្រមរដ្ឋប្បវេណីចែងអំពីវិធានក្នុងការគណនាចំនួននៃចំណែកមតិក ដែលសន្តតិជនគ្រប់រូប មានសិទ្ធិទទួលបាន។ ដូចនេះហើយ ប្រសិនបើមតិកនោះ គឺមានតែសាច់ប្រាក់ការបែងចែកមតិក ឲ្យមានភាពស្មើគ្នា គឺមានភាពងាយស្រួល។ ប៉ុន្តែជាទូទៅ មតិករួមមានទ្រព្យសម្បត្តិផ្សេងៗដូចជា ចលនវត្ថុ អចលនវត្ថុ និងសិទ្ធិលើបំណុល។ នៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម សន្តតិជនមិនត្រឹមតែត្រូវ កំណត់ចំនួនចំណែកមតិកដែលនឹងត្រូវបែងចែកសម្រាប់សន្តតិជនម្នាក់ៗប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែក៏ត្រូវ កំណត់ថា សន្តិជនរូបណានឹងត្រូវទទួលមតិកមួយណាផងដែរ។ ដូច្នេះហើយសន្តតិជនត្រូវកំណត់ នូវរបៀបនៃការបែងចែកមតិក។ ចំណុចនេះមានភាពស្រដៀងគ្នាទៅនឹងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ រួមរបស់ប្តីប្រពន្ធក្នុងករណីលែងលះផងដែរ។ ការបែងចែកមតិក ជាទូទៅត្រូវធ្វើតាមរយៈការ ពិភាក្សារវាងសហសន្តតិជន (មាត្រា ១២៦៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើពួកគេ មិនអាចឈានដល់កិច្ចព្រមព្រៀង ឬការពិភាក្សាមិនបានសម្រេច សន្តតិជនណាម្នាក់អាចដាក់ ពាក្យសុំទៅតុលាការ ហើយតុលាការនឹងធ្វើការការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិតាមរយៈដីកាសម្រេច (មាត្រា ១២៧០ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី ដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និងឧបសម្ព័ន្ធផ្នែកទី៥ លេខ១៧)។

៩.១. ករណីមានភាពចាំបាច់ក្នុងការបែងចែកមតិក

ចូរគិតអំពីករណីមួយដែលមតកជនបានធ្វើមតកសាសន៍មួយ ហើយមតកសាសន៍នោះ បានរៀបរាប់ពីមតិកគ្រប់ប្រភេទ និងរៀបរាប់ពីបុគ្គលដែលត្រូវទទួលបានមតិកនិមួយៗយ៉ាងលម្អិត ផងដែរ។ ក្នុងករណីនេះ មតិកទាំងអស់នឹងត្រូវបែងចែកទៅតាមខ្លឹមសារនៃមតកសាសន៍នោះ ក្រោយការស្លាប់របស់មតកជន (មាត្រា ១១៩៤ និងមាត្រា ១១៩៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូចនេះ គេ មិនចាំបាច់ធ្វើការបែងចែកមតិកឡើយ។

ផ្ទុយទៅវិញគេចាំបាច់ត្រូវធ្វើការបែងចែកមតិកក្នុងករណីដូចខាងក្រោមនេះ៖

<u>ក. ករណីគ្មានមតកសាសន៍</u>

ប្រសិនបើគ្មានមតកសាសន៍ទេ សន្តតិជនត្រូវធ្វើការបែងចែកគ្រប់មតិកទាំងអស់តាមបញ្ញត្តិ ស្ដីពីសន្តតិកម្មតាមច្បាប់ ។

ខ. ករណីមានមតកសាសន៍ ប៉ុន្តែមតកសាសន៍នោះមិនបានកំណត់របៀបក្នុងការបែងចែក

ក្នុងករណីខ្លះ មតកសាសន៍បានកំណត់ចំនួននៃចំណែកមតិក ប៉ុន្តែមិនបានកំណត់របៀបក្នុងការបែងចែកមតិកនោះឡើយ។

ជាឧទាហរណ៍៖ មានសន្តតិជន A B និង C ចំណែកឯមតិករួមមាន ដី ឡាន និងលុយ ហើយមតកសាសន៍កំនត់ថា A ត្រូវទទួលបាន ៣ភាគ៦ B ត្រូវទទួលបាន ២ភាគ៦ និង C ត្រូវទទួលបាន ១ភាគ៦។ ក្នុងករណីនេះ A B និង C ត្រូវបែងចែកមតិកតាមរយៈចំណែកមតិកដែលត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងមតកសាសន៍។ ប៉ុន្តែ មតកសាសន៍នោះមិនបានបញ្ជាក់ថា អ្នកណាត្រូវទទួលបានដី អ្នកណាត្រូវទទួលបានឡាន និងអ្នកណាត្រូវទទួលបានលុយនោះទេ។ ដូចនេះហើយពួកគេត្រូវធ្វើបំណែងចែកមតិកតាមរយៈការពិភាក្សាគ្នា ឬតាមសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការ។

គ. ករណីមានមតកសាសន៍ ហើយមតកសាសន៍នោះបានកំណត់របៀបក្នុងការបែងចែកមតិក ប៉ុន្តែមិនបានរៀបរាប់អំពីទ្រព្យដែលនឹងត្រូវបែងចែកមួយចំនួន

ឧទាហរណ៍៖ មានសន្តតិជន A B និង C។ មតិករួមមាន ដី ឡាន និង លុយ។ មតកសាសន៍បានកំណត់ថា A B និង C ត្រូវទទួលបានមតិកស្មើៗគ្នា ដោយ A ត្រូវទទួលបានដី។ ក្នុងករណីនេះមានភាពមិនច្បាស់លាស់ថា តើអ្នកណាត្រូវទទួលបានឡាន និងលុយ? ដូច្នេះ ពួកគេចាំបាច់ត្រូវធ្វើការបែងចែកមតិកដើម្បីកំណត់ពីរបៀបក្នុងការបែងចែកឡាន និងលុយតាមរយៈការពិភាក្សា ឬដោយសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការ។

៩.២. ការគ្រប់គ្រងមតិកមុននឹងធ្វើការបែងចែក

មតិក ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមកម្មសិទ្ធអវិភាគរបស់សហសន្តតិជន រហូតដល់ការបែងចែកត្រូវបានប្រព្រឹត្ត (មាត្រា ១១៤៨ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្នុងកំឡុងពេលនេះ សន្តតិជនដែលកាន់កាប់មតិកនៅពេលមតកជនទទួលមរណៈភាព ត្រូវរក្សាទុក និងគ្រប់គ្រងមតិកនោះរហូតដល់ពេលធ្វើការបែងចែកមតិក (មាត្រា ១២៦២ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ លើសពីនេះទៀត សន្តតិជនត្រូវគ្រប់គ្រងមតិកនេះប្រកបដោយការប្រុងប្រយ័ត្នឲ្យដូចគ្នានឹងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួនផងដែរ (មាត្រា ១២៦២ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្នុងអំឡុងពេលនេះ សោហ៊ុយចំណាយដែលទាក់ទងទៅនឹងមតិកត្រូវជាបន្ទុកនៃមតិកនោះ ប៉ុន្តែសោហ៊ុយដែលកើតចេញពីកំហុសរបស់សន្តតិជន ត្រូវជាបន្ទុករបស់សន្តតិជននោះ (មាត្រា ១២៦៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ផលដែលកើតមកពីការបែងចែកមត៌ក

ដោយសារតែការបែងចែកមត៌កអាចនឹងត្រូវធ្វើឡើង យ៉ាងហោចណាស់រយៈពេល១ខែ ក្រោយការចាប់ផ្ដើមសន្តតិកម្ម (មាត្រា ១២៦៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ដូច្នេះមត៌កនឹងស្ថិតក្រោមកម្មសិទ្ធអវិភាគក្នុងរយៈពេលលើសពី១ខែ។ ក្នុងអំឡុងពេលនោះ ផលធម្មជាតិ ឬស៊ីវិល អាចនឹងកើតចេញមកពីការបែងចែកមត៌កដូចជា ការប្រាក់ដែលបានពីការដាក់ប្រាក់នៅធនាគារ ចំណូលបានពីការជួលផ្ទះ ឬផលស្រូវជាដើម។ ផលទាំងនេះ សុទ្ធតែជាកម្មវត្ថុនៃមត៌ក (មាត្រា ១២៧២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៩.៣. របៀបនៃការបែងចែកមត៌ក

របៀបនៃការបែងចែកមត៌ក ត្រូវបានចែកចេញជាបីគឺ:

ក. <u>ការបែងចែកវត្ថុជាក់ស្ដែង</u>

ការបែងចែកវត្ថុជាក់ស្ដែង គឺជាវិធីនៃការបែងចែកវត្ថុដោយផ្ទាល់តែម្ដង។

ឧទាហរណ៍៖ មានសន្តតិជន A B និង C ។ មត៌ករួមមាន ដី ឡាន និងប្រាក់ចំនួន ១៣.០០០ ដុល្លារ។ ក្នុងករណីនេះ ប្រសិនបើការបែងចែកមត៌កដោយឲ្យ A ទទួលបានដី B ទទួលបានឡាន និងប្រាក់ ៣.០០០ដុល្លារ ហើយ C ទទួលបានប្រាក់ ១០.០០០ដុល្លារ នោះការបែងចែកនេះហៅថា ការបែងចែកវត្ថុជាក់ស្ដែង។

ខ. <u>ការបែងចែកក្រោមល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង់ប្រាក់សម្រួល</u>

ការបែងចែកក្រោមល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង់ប្រាក់សម្រួល គឺជាវិធីនៃការបែងចែកមត៌កដោយអនុញ្ញាតឲ្យសន្តតិជនណាម្នាក់ទទួលយកនូវមត៌កទាំងមូល ដោយស្ថិតក្នុងល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង់ប្រាក់សម្រួលក្នុងចំនួនសមរម្យទៅឲ្យសន្តតិជនផ្សេងទៀត ឲ្យត្រូវនឹងចំណែកមត៌កដែលសន្តតិជននិមួយៗត្រូវទទួលបាន (មាត្រា ១២៦៧ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ឧទាហរណ៍៖ មានសន្តតិជន A B និង C។ ដីគឺជាមត៌កតែមួយគត់។ ក្នុងករណីនេះ ប្រសិនបើការបែងចែកមត៌កដោយឲ្យ A ទទួលបាននូវដីទាំងមូល នោះ A ត្រូវបបង់ប្រាក់ ៥.០០០ដុល្លារទៅ B និង ៥.០០០ដុល្លារទៀតទៅ C។ ករណីនេះ គេហៅថាការបែងចែកក្រោមល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃការបង់ប្រាក់សម្រួល។

គ. <u>ការបែងចែកប្រាក់ដែលបានមកពីការលក់ (មាត្រា១២៧១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)</u>

ការបែងចែកប្រាក់ដែលបានមកពីការលក់ គឺជារបៀបនៃការបែងចែកមត៌កតាមរយៈការលៃទុកប្រាក់ដែលបានមកពីការលក់ដោយការដេញថ្លៃជាសាធារណៈសម្រាប់ផ្តល់ឲ្យសន្តតិជន។

ឧទាហរណ៍៖ មានសន្តតិជន A B និង C។ ដីជាមត៌កតែមួយគត់។ ក្នុងករណីនេះកាលណាតុលាការបានចេញដីកសម្រេចដែលមានខ្លឹមសារថា "ត្រូវលក់អចលនទ្រព្យដោយការដេញថ្លៃជាសាធារណៈ ហើយប្រាក់ដែលនៅសល់ពីការលក់ក្រោយពីកាត់សោហ៊ុយចំណាយលើការដេញថ្លៃត្រូវចែកទៅឲ្យ A B និង C ស្មើៗគ្នា"។ នេះហៅថាការបែងចែកប្រាក់ដែលបានមកពីការលក់។

៩.៤. វត្ថុសម្រាប់ជំនឿសាសនា ចេតិយ និងចលនវត្ថុដែលជារតនសម្បត្តិគ្រួសារនៃបុព្វជន

ទ្រព្យទាំងនេះ មិនមែនជាកម្មវត្ថុនៃការបែងចែកមត៌កនោះទេ។ សន្តតិកម្មនៃទ្រព្យទាំងនេះត្រូវអនុលោមតាមមាត្រា ១១៩៧ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

៩.៥. កាតព្វកិច្ច

ក្នុងករណីដែលមតកជនមានកាតព្វកិច្ចណាមួយ សន្តតិជនត្រូវទទួលសន្តតិកម្មនូវកាតព្វកិច្ចនោះ (មាត្រា ១១៩៧ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ កាតព្វកិច្ចត្រូវបានផ្ទេរតាមរយៈការបែងចែកមត៌កតាមច្បាប់ ហើយជាគោលការណ៍ការបែងចែកកាតព្វកិច្ចនេះ មិនអាចធ្វើការផ្លាស់ប្តូរតាមរយៈមតកសាសន៍ ការពិភាក្សារវាងសន្តតិជន ឬសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការបាននោះទេ។ ដូច្នេះប្រសិនបើមតកជនមានកាតព្វកិច្ច សហសន្តតិជនត្រូវបែងចែកមត៌ក ដោយពិចារណាលើការណ៍ថាខ្លួនត្រូវសងកាតព្វកិច្ចនោះ និងមិនអាចប្តូរភាគបន្ទុកនៃកាតព្វកិច្ចនោះដោយគ្មានការយល់ព្រមពីសំណាក់ម្ចាស់បំណុលឡើយ (មាត្រា ១២៦៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ការបែងចែកកាតព្វកិច្ចអាចផ្លាស់ប្តូរទៅបាន លុះត្រាតែម្ចាស់បំណុលមានការយល់ព្រមតែប៉ុណ្ណោះ។ តុលាការមិនត្រូវបែងចែកកាតព្វកិច្ចនោះទេនៅពេលអនុវត្តការបែងចែកមត៌កទេ។

ឧទាហរណ៍៖ មានសន្តតិជន A និង B។ ការបែងចែកមត៌កតាមច្បាប់ ពួកគេនឹងទទួលបានចំណែកស្មើគ្នា។ ទ្រព្យដែលនឹងត្រូវធ្វើការបែងចែកមានតែដីប៉ុណ្ណោះ ហើយមតកជនមានកាតព្វកិច្ចចំពោះ X ចំនួន ៥.០០០ដុល្លារ។ A និង B ព្រមព្រៀងគ្នាថា A ត្រូវទទួលដីហើយទទួលបន្ទុកកាតព្វកិច្ចទាំងអស់ចំណែក B រួចខ្លួន។ ក្នុងករណីនេះ X អាចទាមទារឲ្យ A និង B សងកាតព្វកិច្ចទាំងពីរនាក់បាន ដោយមិនគិតពីការព្រមព្រៀងរបស់ពួកគេទេ លើកលែងតែ X បានយល់ព្រមតែប៉ុណ្ណោះ។ ករណីនេះ កាលណា X ទាមទារសំណងពី B នោះ B ត្រូវសងប្រាក់ចំនួន ២.៥០០ដុល្លារទៅ X។ B ក៏អាចទាមទារសំណងពី A បានដែរដោយផ្អែកតាមការព្រមព្រៀងរបស់ពួកគេ ប៉ុន្តែអ្វីដែលសំខាន់នោះគឺ ការព្រមព្រៀងនេះគ្មានអានុភាពចំពោះ X ទេ ពីព្រោះ X មិនមែនជាគូភាគីនៃការព្រមព្រៀងនោះឡើយ។

៩.៦. ចំនុចគួរពិចារណា

ក្នុងការពិភាក្សាបែងចែកមត៌ក ឬការបែងចែកដោយតុលាការ គប្បីធ្វើការពិចារណាលើមាត្រា ១២៦៧ ១២៦៨ ១២៦៩ និង ១២៧០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ដោយមិនគិតអំពីថា តើការបែងចែកមត៌ក ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយការពិភាក្សា ឬសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការនោះទេ។ នៅក្នុងករណីដែល ធ្វើការបែងចែកដោយការពិភាក្សា ទោះបីជាគូភាគីមិនបានធ្វើគោរពតាមបញ្ញត្តិនេះក៏ដោយ ក៏មិន មានបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរណាមួយកើតឡើងដែរ ដោយសារតែគ្រប់ភាគីទាំងអស់បានយល់ព្រមលើការបែង ចែកនេះរួចទៅហើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត នៅពេលដែលតុលាការចេញសេចក្ដីសម្រេចបែងចែកមត៌ក តុលាការត្រូវពិចារណាឲ្យបានល្អិតល្អន់ចំពោះបញ្ញត្តិមានចែងខាងលើដូចជា ប្រភេទ លក្ខណៈនៃ វត្ថុ ឬសិទ្ធិដែលមានក្នុងមត៌ក អាយុ មុខរបរ ស្ថានភាពផ្លូវកាយ ផ្លូវចិត្ត ជីវភាព របស់សហសន្តតិជន និមួយៗ ទំនៀមទំលាប់ក្នុងតំបន់ និងមតិលើសពីពាក់កណ្ដាល។

៩.៧. ទម្រង់នៃការបែងចែកមត៌កតាមការព្រមព្រៀង

ពុំមានល័ក្ខខ័ណ្ឌណា ដែលតម្រូវឲ្យមានទម្រង់សម្រាប់ការព្រមព្រៀងទៅលើបែងចែកមត៌ក នោះទេ។ ជាទូទៅ ការព្រមព្រៀងជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរ ត្រូវធ្វើឡើងដោយមានចុះហត្ថលេខា និង ស្នាមម្រាមដៃរបស់សន្តតិជនទាំងអស់។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើផ្អែកតាមច្បាប់ ទោះបីជាការព្រមព្រៀង ធ្វើ ឡើងដោយផ្ទាល់មាត់ក៏ដោយ ក៏មានអានុភាពដែរ។

មួយវិញទៀត ប្រសិនបើច្បាប់ ឬបទដ្ឋានគតិយុត្ត ទាមទារឲ្យមានទម្រង់ជាក់លាក់សម្រាប់ ផ្ទេរសិទ្ធិលើវត្ថុ នោះការបែងចែកមត៌កត្រូវអនុលោមតាមទម្រង់ដែលចាំបាច់នោះ (មាត្រា ១២៦៦ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ឧទាហរណ៍៖ ដើម្បីចុះបញ្ជីការផ្ទេរកម្មសិទ្ធិលើអចលនវត្ថុផ្អែកលើការបែងចែកមត៌ក ច្បាប់ ឬ បទដ្ឋានគតិយុត្តផ្សេងៗតម្រូវឲ្យមានឯកសារជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរ និងលិខិតយថាភូតដែលចេញ ដោយអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច។ ជាងនេះទៅទៀត ដើម្បីធ្វើឲ្យល្អឥតខ្ចោះនូវការបែងចែកសិទ្ធិលើ បំណុលក្នុងករណីដែលការបែងចែកខុសពីចំណែកមត៌កដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ការបែងចែក បែបនេះត្រូវជូនដំណឹងទៅកូនបំណុលឲ្យបានដឹង (មាត្រា ១២៧៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ផ្នែកទី៣

ភាគបម្រុង

របបភាគបម្រុង គឺជារបបដែលធានាឲ្យបាននូវចំណែកមតិករបស់សន្តតិជន ដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍របស់សន្តតិជននោះ។ របបភាគបម្រុងក៏មានមុខងារ ក្នុងការសម្របសម្រួលរវាងសន្តតិកម្មតាមមតកសាសន៍ និង សន្តតិកម្មតាមច្បាប់ផងដែរ ពីព្រោះថា សន្តតិកម្មដែលបំពានភាគបម្រុងនឹងបាត់បង់អានុភាពដោយសាររបបភាគបម្រុងនេះ។

ការរារាំងមិនឲ្យអ្នកដែលមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងទទួលបាននូវភាគបម្រុង អាចធ្វើទៅបានលុះត្រាតែមានការផ្តាច់មតិក។ ការផ្តាច់មតិកអាចធ្វើឡើងតាមវិធីពីរយ៉ាងគឺតាមរយៈការដាក់ពាក្យសុំផ្តាច់
មតិកទៅតុលាការ ដោយមតកជនកាលនៅរស់ ឬ ការធ្វើមតកសាសន៍ដើម្បីផ្តាច់មតិក (មាត្រា ១១៥១ និង មាត្រា ១១៥២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើតុលាការចេញដីកាសម្រេចផ្តាច់មតិកនោះជនដែលត្រូវផ្តាច់មតិក មិនត្រូវចាត់ទុកថាជាសន្តតិជនទេ ដូច្នេះជននេះក៏មិនអាចមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងដែរ។ ក្នុងស្ថានភាពនេះ អាចនឹងមានសន្តតិកម្មជំនួស តាមមាត្រា ១១៥៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ហើយសន្តតិជនជំនួសនឹងក្លាយជាជនដែលមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង។

១. អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង និង ចំណែកនៃភាគបម្រុង

យោងតាមមាត្រា ១២៣០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងរួមមាន បច្ឆាញាតិផ្ទាល់ ឬ ឪពុកម្តាយ ឬ ជីដូនជីតា និងសហព័ទ្ធរបស់មតកជន។ ហេតុនេះ បងប្អូនបង្កើតរបស់មតកជនពុំមែនជាអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងទេ ទោះបីជាបងប្អូនបង្កើតគឺជាសន្តតិជនក៏ដោយ។

ចំណែកនៃភាគបម្រុង គឺមួយភាគពីរនៃទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មតកជន ក៏ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើមានតែសន្តតិជនជាឪពុកម្តាយ ឬ ជីដូនជីតា ចំណែកនៃភាគបម្រុង គឺមួយភាគបីនៃទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មតកជន។ នៅក្នុងករណីដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងមានច្រើននាក់ អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទទួលបានភាគបម្រុងតាមសមាមាត្រនៃចំណែកមតិក **(មាត្រា ១២៣០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ ដូច្នេះ ប្រសិនបើមតកជនមានកូនច្រើននាក់ ចំណែកនៃភាគបម្រុងរបស់កូនម្នាក់ៗ ត្រូវស្មើគ្នា។ ក្នុងករណីដែលមតកជនមានសហព័ទ្ធម្នាក់ និងកូន នោះសហព័ទ្ធ និងកូនត្រូវមានចំណែកនៃភាគបម្រុងស្មើៗគ្នា។ ប្រសិនបើមតកជនមានសហព័ទ្ធម្នាក់ និង ឪពុកម្តាយ នោះ

ចំណែកនៃភាគបម្រុងរបស់សហព័ទ្ធគឺ មួយភាគបី ចំណែកឪពុកម្តាយវិញ គឺមានចំណែកពីរភាគបី ក៏ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើមានឪពុក ឬ ម្តាយតែម្នាក់ នោះចំណែកនៃភាគបម្រុងរបស់សហព័ទ្ធ គឺមួយភាគពីរ ហើយចំណែកភាគបម្រុងរបស់ឪពុក ឬ ម្តាយ ក៏មួយភាគពីរដែរ។ ចំពោះករណីដែលមតកជនបន្សល់ទុកនូវសហព័ទ្ធម្នាក់ និង ជីដូនជីតា នោះចំណែកនៃភាគបម្រុងរបស់សហព័ទ្ធ គឺមួយភាគពីរ ហើយចំណែកភាគបម្រុងរបស់ជីដូនជីតាក៏មួយភាគពីរដែរ បើទោះបីជាជីដូនជីតាមានចំនួនប៉ុន្មាននាក់ក៏ដោយ។

ឧទាហរណ៍ ៖ ប្រសិនបើមតកជនមានសន្តតិជនជាប្រពន្ធម្នាក់ និង កូនចំនួនពីរនាក់ នោះភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជនទាំងអស់គឺមួយភាគពីរនៃទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មតកជន។ សម្រាប់សន្តតិជនម្នាក់ៗ គឺមានចំណែកភាគបម្រុងស្មើគ្នា។ ហេតុនេះសរុបមក ចំណែកនៃភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជនម្នាក់ៗ គឺ ១/២ x ១/៣=១/៦ នៃទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មតកជន។

២. ការគណនារកចំណែកនៃភាគបម្រុង

នៅក្នុងការគណនារកចំណែកនៃភាគបម្រុងរបស់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង មាត្រា ១២៣១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងពីទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាននៃការគណនាភាគបម្រុង ដោយត្រូវរួមបញ្ចូលនូវតម្លៃទ្រព្យសម្បត្តិមួយចំនួនទៀត ក្រៅពីទ្រព្យសម្បត្តិដែលមតកជនបន្សល់ទុកនៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម។ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាននៃការគណនាភាគបម្រុងរួមមាន ៖ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលមាននៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម បូកជាមួយនឹងតម្លៃនៃផលប្រយោជន៍ពិសេស និងតម្លៃនៃទ្រព្យសម្បត្តិប្រទានកម្មដែលបានកំណត់នៅមាត្រា ១២៣២ ហើយត្រូវដកនូវចំនួនប្រាក់សរុបនៃកាតព្វកិច្ចចេញ។

ផ្អែកតាមមាត្រា ១១៦៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី តម្លៃនៃផលប្រយោជន៍ពិសេសដែលត្រូវយកមកបូកបញ្ចូល គឺសំដៅទៅលើតម្លៃនៃប្រទានកម្មដែលសន្តតិជនបានទទួលនៅក្នុងឱកាសអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ ហេតុការណ៍ផ្សេងទៀត ឬ ដើម្បីមូលធននៃជីវភាពរស់នៅ។ ចំពោះប្រទានកម្មដែលកំណត់នៅមាត្រា ១២៣២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី សំដៅទៅលើប្រទានកម្មដែលបានធ្វើចំពោះបុគ្គលក្រៅពីសន្តតិជន ហើយជាប្រទានកម្មដែលបានធ្វើក្នុងអំឡុងពេល ១ឆ្នាំ នៅមុនពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម ឬ ជាប្រទានកម្មដែលបានធ្វើឡើង ដោយភាគីសងខាងបានដឹងថា នឹងបណ្តាលឲ្យខូចខាតធ្ងន់ធ្ងរដល់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង។ ស្របតាមមាត្រា ១២៣២ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ការលើកលែងកាតព្វកិច្ចដោយមិនយកតម្លៃថ្នូរ ក៏ត្រូវចាត់ទុកថាជាប្រទានកម្ម តាមន័យនៃបញ្ញត្តិនេះដែរ។

ឧទាហរណ៍ ៖ ទ្រព្យសម្បត្តិសកម្មរបស់មតកជនដែលមាននាពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្មមានចំនួន **$៨០,០០០** បំណុលមានចំនួន **$៣០,០០០** ដុល្លារ ផលប្រយោជន៍ពិសេសដែលសន្តតិជនបានទទួលមានចំនួន **$៥០,០០០**។ ដូច្នេះ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការគណនាភាគបម្រុងគឺ៖ **$៨០,០០០ + $៥០,០០០ - $៣០,០០០ = $១០០,០០០** ។

តាមឧទាហរណ៍ខាងលើឃើញថា យើងចាំបាច់ត្រូវវាយតម្លៃទ្រព្យសម្បត្តិទាំងឡាយរបស់មតកជន ដើម្បីអាចគណនារកភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជន។ ប៉ុន្តែ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី មិនបានចែងដោយលម្អិតអំពីវិធីក្នុងការវាយតម្លៃនោះទេ។ ទោះបីជាយ៉ាងណា ក្នុងការវាយតម្លៃអំពីទ្រព្យសម្បត្តិខាងលើ ត្រូវពិចារណាលើចំណុចដូចខាងក្រោម៖

- តម្លៃនៃទ្រព្យសម្បត្តិរូបវន្ត មានដូចជា ដី ឡាន គ្រឿងអលង្ការ ជាអាទិ៍៖

ត្រូវគិតអំពីតម្លៃលើទីផ្សារ នៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម។

- តម្លៃនៃប្រទានកម្មជាទឹកប្រាក់៖

ប្រសិនបើមតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មកាលនៅរស់ជាមូលដ្ឋាន ត្រូវកំណត់ចំនួនដែលផ្តល់ឲ្យជាប្រទានកម្មនោះ ជាតម្លៃនៃប្រទានកម្ម។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើមតកជនធ្វើប្រទានកម្មជាទឹកប្រាក់ចំនួន $១,០០០ នោះតម្លៃនៃប្រទានកម្មក៏ស្មើនឹង $១,០០០ ដែរ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើធ្វើប្រទានកម្មក្នុងរយៈពេលយូរ មុនពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម តម្លៃនៃទឹកប្រាក់នោះអាចនឹងមានភាពខុសគ្នា។ ឧទាហរណ៍ កាលពី១៥ឆ្នាំមុនពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម មតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មជាទឹកប្រាក់ចំនួន $១,០០០។ ក្នុងអំឡុងពេល១៥ឆ្នាំនោះ តម្លៃរបស់ប្រាក់អាចនឹងធ្លាក់ចុះ ដោយសារអតិផរណា ហើយចំនួនប្រាក់ $១,០០០ អាចស្មើនឹង $១,៥០០ នៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម។ ក្នុងករណីនេះ ត្រូវកំណត់ចំនួន $១,៥០០ ជាតម្លៃនៃប្រទានកម្ម។

- តម្លៃនៃសិទ្ធិលើបំណុលនៃការទាមទារប្រាក់៖

ជាមូលដ្ឋាន ចំនួនប្រាក់ដែលជាកម្មវត្ថុនៃសិទ្ធិលើបំណុល ត្រូវតែជាតម្លៃមួយដែលស្របទៅតាមបទដ្ឋានត្រឹមត្រូវមួយ។ ឧទាហរណ៍ តម្លៃនៃការទាមទារប្រាក់ចំនួន ១០០០$ ត្រូវមានតម្លៃស្មើនឹង ១០០០$។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី គួរតែពិចារណាអំពីហានិភ័យនៃភាពមិនអាចសងបំណុលបានផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើកូនបំណុលគ្មានសមត្ថភាពសងបំណុល សិទ្ធិលើបំណុលក៏គ្មានតម្លៃដែរ។ ដូច្នេះ ក្នុងករណីខ្លះ តម្លៃនៃសិទ្ធិលើបំណុល១០០០$ នោះ អាចកំណត់ឲ្យមានតម្លៃតិចជាង ១០០០$ បាន។

- តម្លៃនៃសិទ្ធិដែលភ្ជាប់ជាមួយនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌ ឬ សិទ្ធិដែលអំឡុងពេលមានអត្ថិភាពមិនច្បាស់លាស់៖

ជាធម្មតា តម្លៃនៃសិទ្ធិដែលភ្ជាប់ជាមួយនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌ មានតម្លៃតិចជាងតម្លៃនៃសិទ្ធិមិនភ្ជាប់នឹងលក្ខណ្ឌ។ ឧទាហរណ៍៖ លោក A មានសិទ្ធិលើបំណុលដែលមានខ្លឹមសារថា "លោក B ត្រូវបង់លុយ ១០០០$ ឲ្យទៅលោក A"។ ជាទូទៅ សិទ្ធិលើបំណុលនេះ ត្រូវកំណត់ឲ្យមានតម្លៃស្មើនឹង ១០០០$។ ម្យ៉ាងវិញទៀត លោក C មានសិទ្ធិលើបំណុលដែលមានខ្លឹមសារថា "លោក D ត្រូវបង់លុយ ១០០០$ ទៅឲ្យលោក C ប្រសិនបើលោក C រៀបការនៅឆ្នាំ ២០១៨"។ ជាធម្មតា ត្រូវកំណត់សិទ្ធិដែលភ្ជាប់ជាមួយនឹងល័ក្ខខ័ណ្ឌនេះ ឲ្យមានតម្លៃតិចជាង ១០០០$ ដោយសារតែយើងមិនដឹងថា លោក C នឹងរៀបការនៅឆ្នាំ ២០១៨ ឬក៏អត់នោះទេ។

លើសពីនេះទៀត មានការពិបាកក្នុងការវាយតម្លៃសិទ្ធិដែលអំឡុងពេលមានអត្ថិភាពមិនច្បាស់លាស់។ ឧទាហរណ៍៖ លោក A មានសិទ្ធិលើបំណុលដែលមានខ្លឹមសារថា "លោក B ត្រូវបង់លុយ ១០០$ ទៅឲ្យ លោក A រៀងរាល់ចុងខែរហូតដល់លោក B ស្លាប់" ។ ក្នុងករណីបែបនេះ គឺមានការពិបាកក្នុងការកំណត់តម្លៃរបស់សិទ្ធិលើបំណុលនេះ ពីព្រោះយើងមិនអាចដឹងបានថានៅពេលណាដែលលោក B នឹងស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនោះទេ។ ដូច្នេះហើយ តម្លៃនៃសិទ្ធិទាំងអស់នេះ ត្រូវកំណត់ដោយអ្នកវាយតម្លៃដែលត្រូវបានជ្រើសតាំងដោយតុលាការ (មាត្រា១២៣១ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រម
រដ្ឋប្បវេណី និង មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធ ផ្នែកទី៥ ចំណុចទី ៩)។

៣. ការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង

ការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង គឺជាវិធានការមួយដើម្បីស្តារផលប្រយោជន៍របស់សន្តតិជនដែលមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង ឲ្យទទួលបាននូវសិទ្ធិរបស់ខ្លួនតាមកំណត់ច្បាប់។ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានចែងពីការកំណត់ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយបាន ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ និង លំដាប់នៃការកាត់បន្ថយ។

ក. ចំនួនទឹកប្រាក់នៃការទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃការទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ត្រូវបានចែងនៅមាត្រា ១២៣៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីដែលមានបញ្ញត្តិដូចតទៅ ៖

ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទាមទារបាន ដោយការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង គឺជាចំនួនទឹកប្រាក់ដែលត្រូវបានគណនា ដោយយកចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុង ដកចំនួនសរុបនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងបានទទួលដោយសន្តតិកម្ម និង ចំនួនផលប្រយោជន៍ពិសេស ហើយបូកបញ្ចូលនូវចំនួនទឹកប្រាក់នៃកាតព្វកិច្ចដែលបុគ្គលនោះត្រូវទទួលបន្ទុកដោយសន្តតិកម្ម។

ដូច្នេះ ត្រូវគណនាដោយយកចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុង ដកចំនួនសរុបនៃទឹកប្រាក់នៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងបានទទួលតាមរយៈសន្តតិកម្ម ជាមួយនឹងចំនួននៃផលប្រយោជន៍ពិសេស ហើយបូកបញ្ចូលនូវចំនួនទឹកប្រាក់នៃកាតព្វកិច្ចដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងនោះ បានទទួលបន្ទុកដោយសន្តតិកម្ម។

របៀបនៃការគណនាមានដូចតទៅ ៖

(ចំនួននៃភាគបម្រុង) – (ចំនួនសរុបនៃទឹកប្រាក់នៃទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងបានទទួលដោយសន្តតិកម្ម) – (ចំនួននៃផលប្រយោជន៍ពិសេសដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងបានទទួលដោយសន្តតិកម្ម) + (ចំនួនទឹកប្រាក់នៃកាតព្វកិច្ចដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងនោះ បានទទួលបន្ទុកដោយសន្តតិកម្ម)។

ឧទាហរណ៍ ៖ លោក A មានភាគបម្រុងចំនួន ៣០០០$។ ប៉ុន្តែជាក់ស្តែង លោក A បានទទួលប្រាក់ ១០០០$ ពីសន្តតិកម្ម ហើយមិនទទួលបានផលប្រយោជន៍ពិសេសនោះទេ។ លើសពីនេះទៀត លោក A បានទទួលកាតព្វកិច្ចពីសន្តតិកម្មចំនួន ៥០០$។ ក្នុងករណីនេះ ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលលោក A អាចទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយ ពីព្រោះតែសិទ្ធិលើភាគបម្រុងរបស់គាត់ត្រូវគេបំពាននោះគឺ ២៥០០$ ពីព្រោះ ៣000$ - ១000$ - 0$ + ៥០០$ = ២៥០០$។

ឧទាហរណ៍ ៖ ប្រសិនបើលោក **ក** ស្លាប់ដោយបន្សល់ទ្រព្យសម្បត្តិចំនួន ១១០ តែលោក **ក** បានធ្វើមតកសាសន៍កំណត់យកលោក **ខ** ជាកូនច្បងរបស់គាត់ឲ្យធ្វើជាអច្ឆ័យលាភីសកល។ ម្យ៉ាងទៀត នៅពេលដែលលោក **ក** នៅរស់ លោកបានធ្វើប្រទានកម្មឲ្យកូនឈ្មោះ **គ** និង ឈ្មោះ **ឃ** ក្នុងម្នាក់ៗចំនួន ២០។ ក្រៅពីនេះ លោក **ក** នៅជំពាក់បំណុលគេចំនួន ៦០។ ហេតុនេះ ដើម្បីគណនារកភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជន គឺត្រូវយក ១១០ ដែលជាទ្រព្យសម្បត្តិមាននាពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម បូកនឹង ២០ (ផលប្រយោជន៍ពិសេស) បូកនឹង ២០ (ផលប្រយោជន៍ពិសេស) ដក ៦០ (កាតព្វកិច្ច) ស្មើនឹង ៩០ ចែកនឹង ២ (ចំនួនភាគបម្រុង ក្នុងករណីអ្នកដែលមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង

ជាបច្ឆាញាតិផ្ទាល់) ស្មើនឹង ៤៥។ ដូច្នេះ ភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជនរបស់លោក **ក** មានចំនួន ៤៥ សម្រាប់កូនទាំងបីនាក់។ ដើម្បីគណនារកចំណែកភាគបម្រុងសម្រាប់កូនម្នាក់ៗ ត្រូវយក ៤៥ ចែកនឹង ៣ (ចំនួនសន្តតិជន) ស្មើនឹង ១៥។ តាមសម្មតិកម្មខាងលើ សន្តតិជនម្នាក់ៗត្រូវទទួលបន្ទុកលើបំណុលចំនួន ២០។

ដើម្បីគណនារកចំនួនទឹកប្រាក់នៃការទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ត្រូវគណនាដូចខាងក្រោម ចំពោះសន្តតិជនម្នាក់ៗ ៖

-ចំពោះសន្តតិជនឈ្មោះ **ខ** ត្រូវយក ១៥ (ចំណែកភាគបម្រុង) ដក ១១០ (ទ្រព្យសម្បត្តិដែលទទួលបានដោយសន្តតិកម្ម ពីព្រោះថា **ខ** គឺជាអច្ច័យលាភីសកល) បូក ២០ (បំណុលដែលលោក **ខ** ត្រូវទទួលបន្ទុក)។ ជាលទ្ធផលឃើញថា លោក **ខ** បានទទួលលើសពីចំណែកនៃភាគបម្រុងទៅទៀត ។ ដូច្នេះ លោក **ខ** ពុំមានសិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងទេ។

-ចំពោះសន្តតិជនឈ្មោះ **គ** ត្រូវយក ១៥ (ចំណែកភាគបម្រុង) ដក ២០ (ផលប្រយោជន៍ពិសេស) បូកនឹង ២០ (បំណុល) ស្មើនឹង ១៥។ ហេតុនេះ លោក **គ** មានសិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងចំនួន ១៥។

-ចំពោះសន្តតិជនឈ្មោះ **ឃ** ក៏ដូចទៅនឹងករណីរបស់លោក **គ** ដែរ។ លោក **ឃ** មានសិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងចំនួន ១៥។

ហេតុនេះ លោក **គ** និង លោក **ឃ** មានសិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងមានន័យថា មានសិទ្ធិទាមទារឲ្យគេប្រគល់ឲ្យខ្លួនក្នុងម្នាក់ៗចំនួន ១៥។

ខ. ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ

មាត្រា ១២៣៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងថា *អច្ច័យទាន ការកំណត់ចំណែកមត៌កតាមមតកសាសន៍ ការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេស និង ប្រទានកម្មដែលបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ១២៣២ (ប្រទានកម្មដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការគណនាភាគបម្រុង) ខាងលើនេះ គឺជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បី បង្គ្រប់ភាគបម្រុង។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីដែលអច្ច័យទានចំពោះសន្តតិជន ការកំណត់ចំណែកមត៌ក និង ការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេស ត្រូវក្លាយជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង កម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយនោះ មានត្រឹមតែផ្នែកដែលលើសពីចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជននោះប៉ុណ្ណោះ។*

ហេតុនេះ ឃើញថា ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយមាន ៖

-អច្ច័យទាន ៖ ប្រសិនបើជាអច្ច័យទានភ្ជាប់បន្ទុក តម្លៃនៃកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ គឺត្រូវដកតម្លៃនៃបន្ទុកចេញសិន **(មាត្រា ១២៤១)**។

-ការកំណត់ចំណែកមតិកតាមមតកសាសន៍

-ការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេស

-ប្រទានកម្ម ៖ ប្រសិនបើជាប្រទានកម្មភ្ជាប់បន្ទុក តម្លៃនៃកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ គឺត្រូវដកតម្លៃនៃបន្ទុកចេញសិន **(មាត្រា ១២៤១)**។ តាមមាត្រា ១២៤២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ត្រូវចាត់ទុកជាប្រទានកម្មដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយផងដែរ ក្នុងករណីដែលកិច្ចសន្យាបានធ្វើដោយយកតម្លៃថ្នូរមិនត្រឹមត្រូវ ហើយភាគីទាំងសងខាងបានដឹងថា នឹងបណ្តាលឲ្យខូចខាតដល់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង។ ក្នុងករណីនេះ បើអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងទាមទារឲ្យធ្វើការកាត់បន្ថយ ត្រូវសងតម្លៃថ្នូរនោះវិញ ។ ឧទាហរណ៍ថាបើមតកជនបានលក់ទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងតម្លៃទាបជាតម្លៃធម្មតា អាចចាត់ទុកថាជាកិច្ចសន្យាដែលយកតម្លៃថ្នូរមិនត្រឹមត្រូវ តាមមាត្រា ១២៤២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

រួមមក ប្រសិនបើមានការបំពានលើភាគបម្រុងតាមរយៈសកម្មភាពទាំងអស់ខាងលើនេះ របបភាគ
បម្រុងនឹងធានាលើភាគបម្រុង ដោយបដិសេធលើអានុភាពនៃសកម្មភាពទាំងនេះ។ ប៉ុន្តែថ្វីត្បិតតែមានការបំពានភាគបម្រុងក៏ដោយ ក៏សកម្មភាពទាំងនេះនៅតែមានសុពលភាពដដែល។ ដូច្នេះប្រសិនបើអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង សកម្មភាពទាំងនោះត្រូវបាត់បង់អានុភាព តាមកម្រិតនៃការបំពានលើភាគបម្រុងនោះ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រសិនបើសិទ្ធិលើបំណុលឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ត្រូវរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់ (មាត្រា១២៤៥ នៃក្រមរដ្ឋប្ប-វេណី) ឬ ការបោះបង់ភាគបម្រុង (មាត្រា១២៤៦ នៃក្រមរដ្ឋវេណី) សកម្មភាពទាំងនោះមិនមែនជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងទៀតទេ។

ជាក់ស្តែងនៅក្នុងឧទាហរណ៍នៃសន្តតិកម្មរបស់លោក **ក** ខាងលើ បង្ហាញឲ្យឃើញថាមានតែអច្ច័យទានដែលមតកជនប្រគល់ទៅឲ្យ **ខ** ប៉ុណ្ណោះដែលអាចជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងរបស់លោក **គ** និង លោក **ឃ** បាន។ អច្ច័យទាននោះមានតម្លៃ ១១០ ប៉ុន្តែដោយហេតុថា លោក **ខ** ក៏ជាសន្តតិជនមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងដែរ ហេតុនេះ មានតែផ្នែកដែលលើសពីចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជននោះប៉ុណ្ណោះ ដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់

បន្ថយ។ ដូច្នេះ ផ្នែកដែលលើសពីចំនួនភាគបម្រុងដែលលោក ខ បានទទួល គឺត្រូវយក ១៥ (ចំនួនភាគបម្រុង) ដក ១១០ (ទ្រព្យសម្បត្តិដែលទទួលបានដោយសន្តតិកម្ម) បូកនឹង ២០ (បំណុល) ស្មើនឹង ៧៥។ ហេតុនេះ កម្មវត្ថុ ដែលអាចយកមកធ្វើការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងគឺមានចំនួនត្រឹមតែ ៧៥ ប៉ុណ្ណោះ។

ការទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈការប្រកាសឆន្ទៈរបស់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង ទៅកាន់អ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង (សហសន្តតិជន អច្ច័យលាភី ឬ បដិគ្គាហក)។ ការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងត្រូវមានអានុភាព នៅពេលដែលការប្រកាសឆន្ទៈបែបនេះ ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅខាងក្រៅតុលាការ។ អ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ត្រូវប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុទៅឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងវិញ។ ប្រសិនបើអ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ស្ម័គ្រចិត្តប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុទៅឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងវិញនោះ ករណីនេះមិនចាំបាច់ត្រូវឆ្លងកាត់នីតិវិធីនៅតុលាការឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើអ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង មិនព្រមអនុវត្តកាតព្វកិច្ចប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុទៅឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងវិញទេនោះ អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងមានសិទ្ធិដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការបាន។ នៅក្នុងពាក្យបណ្តឹងនេះ ការទាមទារដែលធ្វើដោយអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង មានដូចជា ការផ្ទេរកម្មសិទ្ធិលើវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ ឬ ការចុះបញ្ជីការផ្ទេរកម្មសិទ្ធលើវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ (ដី) ឬ ការបង់ប្រាក់មួយចំនួន ជាអាទិ៍។

ប្រសិនបើអ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង មិនប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុវិញនោះ គាត់អាចបង់ប្រាក់ជាជំនួសបាន។ អ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បី
បង្គ្រប់ភាគបម្រុងអាចរួចផុតពីកាតព្វកិច្ចនៃការសងបាន ដោយបង់តម្លៃនៃវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុ ទៅឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង តាមកម្រិតដែលត្រូវទទួលការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង **(មាត្រា១២៨៤ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ សូមចំណាំថា ការអនុវត្តកាតព្វកិច្ចដោយការបង់តាមតម្លៃ ឬ ការប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុ គឺស្ថិតនៅលើជម្រើសរបស់អ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បី បង្គ្រប់ភាគបម្រុង។ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងទាមទារការបង់តម្លៃជំនួសការប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនោះ អ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង នៅតែអាចជ្រើសរើសប្រគល់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុទៅវិញបាន។

បញ្ហាមួយទៀតអាចចោទឡើង ក្នុងករណីដែលអ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង បានលក់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុឲ្យទៅតតិយជន។ ដូច្នេះ តើអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទាមទារយកវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនោះពីតតិយជនវិញបានដែរ ឬទេ? ដើម្បីដោះស្រាយចំណោទនេះ មាត្រា ១២៨៣ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីចែងថា បើសហសន្តតិជន អច្ច័យលាភី ឬ បដិគាហក ដែលត្រូវទទួលការកាត់បន្ថយបានធ្វើអនុប្បទាននូវកម្មវត្ថុនៃប្រទានកម្មទៅឲ្យអ្នកដទៃ ជននោះត្រូវសងចំនួនទឹកប្រាក់ក្នុងកម្រិតនៃតម្លៃដែលបានចាត់ចែងនោះ ទៅឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង។ ក៏ប៉ុន្តែប្រសិនបើអនុប្បទានិកបានដឹងថា នឹងបណ្តាលឲ្យមានការខូចខាតលើអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង នៅពេលធ្វើអនុប្បទាន អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងក៏អាចទាមទារការកាត់បន្ថយចំពោះអនុប្បទានិកបានដែរ។ ដូច្នេះ ក្នុងករណីបែបនេះ អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងក៏អាចទាមទារយកវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយ ពីតតិយជនបានដែរ កាលបើមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា តតិយជន (អនុប្បទានិក) បានដឹងថា អនុប្បទានដែលបានធ្វើចំពោះរូបខ្លួននឹងបណ្តាលឲ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង។

ឧទាហរណ៍ ៖ លោក **គ** បានទទួលប្រទានកម្មពីមតកជននូវផ្ទះមួយខ្នង ហើយផ្ទះនេះក្លាយជាកម្មវត្ថុនៃកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង តែផ្ទះនេះត្រូវបានផ្ទេរពីលោក **គ** ទៅឲ្យអ្នកដទៃ ក្នុងតម្លៃ ២០០០។ ចំនួនទឹកប្រាក់នៃការទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយគឺ ២៥០០។ ហេតុនេះ អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយត្រឹមតែតម្លៃ ២០០០ ដែលជាតម្លៃនៅពេលចាត់ចែងប៉ុណ្ណោះ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើតម្លៃនៃផ្ទះកើនរហូតដល់ ៥០០០ ហើយមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា អនុប្បទានិកបានដឹងថា ការធ្វើអនុប្បទាន នេះនឹងបណ្តាលឲ្យខូចខាតដល់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទាមទារ ៥០០ ដែលនៅខ្វះពីអនុប្បទានិកបាន។

ក្រៅពីទ្រព្យសម្បត្តិ ឬប្រាក់សំណង អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងមានសិទ្ធិទាមទារនូវផលដែលកើតឡើងពីទ្រព្យសម្បត្តិ ឬ ប្រាក់សំណងនោះ ក្រោយពីថ្ងៃដែលបានទាមទារឲ្យធ្វើកាត់បន្ថយ។

ឧទាហរណ៍ ៖ ជនដែលត្រូវទទួលការកាត់បន្ថយ ត្រូវសងផ្ទះមកឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង តែផ្ទះនេះបានជួលឲ្យគេក្នុងតម្លៃមួយខែ ៥០០ ដុល្លារ។ នៅថ្ងៃទី ០២ ខែមករា ឆ្នាំ ២០១៥ អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងបានទាមទារឲ្យធ្វើការកាត់បន្ថយ មានន័យថា ទាមទារឲ្យប្រគល់ផ្ទះដែលមានតម្លៃ ២០,០០០ ដុល្លារ មកឲ្យខ្លួនវិញ ដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង។ ដូច្នេះ ជនដែលត្រូវទទួលការកាត់បន្ថយ ត្រូវប្រគល់ផ្ទះ និងប្រាក់ថ្លៃឈ្នួលផ្ទះដេលបានទទួល ចាប់ពីថ្ងៃទី ០២ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៥ មកឲ្យអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង។

ប្រសិនបើជនដែលត្រូវទទួលការកាត់បន្ថយអសាធនីយ៍ មានន័យថា ពុំមានទ្រព្យសម្បត្តិដើម្បីសងទៅអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង គឺអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងជាអ្នកទទួលរងនូវការខាតបង់នេះ ដោយពុំអាចទាមទារពីនរណាផ្សេងទៀតបានឡើយ **(មាត្រា ១២៤០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។

គ. លំដាប់នៃការកាត់បន្ថយ

លំដាប់នៃការកាត់បន្ថយត្រូវបានចែងនៅមាត្រា ១២៣៦ រហូតដល់មាត្រា ១២៣៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ មាត្រា ១២៣៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ចែងថា ប្រទានកម្ម និង ការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេស ពុំអាចកាត់បន្ថយបានឡើយ បើមិនបានកាត់បន្ថយពីអច្ច័យទាន និង ចំណែកមត៌កដែលបានកំណត់តាមមតកសាសន៍ជាមុនទេ។ ចំណែកមាត្រា ១២៣៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកំណត់ថា *ត្រូវធ្វើការកាត់បន្ថយពីអច្ច័យទាន និង ចំណែកមត៌កដែលបានកំណត់ចំពោះសន្តតិជន នៅក្នុងពេលជាមួយគ្នា ហើយប្រសិនបើនៅតែខ្វះ ត្រូវធ្វើការកាត់បន្ថយពីអច្ច័យទានដែលបានធ្វើចំពោះបុគ្គលផ្សេងក្រៅពីសន្តតិជន។ អច្ច័យទានត្រូវធ្វើការកាត់បន្ថយទៅតាមសមាមាត្រនៃតម្លៃរបស់កម្មវត្ថុនោះ។ បញ្ញត្តិនេះក៏ត្រូវយកមកអនុវត្តដូចគ្នាផងដែរ ចំពោះចំណែកមត៌កដែលបានកំណត់តាមវិធីធ្វើអនុប្បទានទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលមានកំណត់តែមួយចំណុច ឬ ច្រើនចំណុច។ ប៉ុន្តែអច្ច័យទានដែលធ្វើចំពោះសន្តតិជន និង ក្នុងករណីដែលចំណែកមត៌កដែលបានកំណត់នោះ ជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ផ្នែកដែលលើសពីចំនួនប្រាក់នៃភាគបម្រុងរបស់សន្តតិជននោះត្រូវចាត់ទុកថាជាតម្លៃនៃកម្មវត្ថុ។ ចំណែកមត៌កតាមមតកសាសន៍ដែលបានកំណត់ជាភាគនៃមត៌កត្រូវកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងដោយធ្វើការផ្លាស់ប្តូរភាគនោះ។ ទោះបីជាមានបញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី ១ ទី ២ និង ទី ៣ ខាងលើនេះក៏ដោយ បើម្ចាស់បណ្តាំបានបង្ហាញឆន្ទៈពិសេសផ្សេងក្នុងមតកសាសន៍ ត្រូវអនុលោមទៅតាមឆន្ទៈនោះ។*

មាត្រា ១២៣៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីចែងថា *ការកាត់បន្ថយប្រទានកម្ម ឬ ការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេស ត្រូវចាប់ផ្តើមពីប្រទានកម្ម ឬ ការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេសដែលបានធ្វើក្រោយគេ បន្ទាប់មក ត្រូវធ្វើចំពោះប្រទានកម្ម ឬការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេសដែលបានធ្វើពីមុនមកជាបន្តបន្ទាប់។ បើបានធ្វើប្រទានកម្ម ឬទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេសលើសពី ២០ ឆ្នាំ នៅមុនពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម បដិគ្គាហក ឬ សន្តតិជនដែលបានទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេសនោះអាចបដិសេធនូវការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងបាន។*

រួមសេចក្តីមក លំដាប់នៃការកាត់បន្ថយមានដូចតទៅ ៖

ទី ១៖ អច្ច័យទានសម្រាប់សន្តតិជន និង ការកំណត់ចំណែកមតិក **(មាត្រា១២៣៦ មាត្រា ១២៣៧កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ ប្រសិនបើមាន ២ ឬ ច្រើន ត្រូវកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ទៅតាមសមាមាត្រនៃតម្លៃរបស់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុនោះ។ "តម្លៃនៃវត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុ" មានន័យថា យកតម្លៃរបស់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុ ដកនឹងចំនួនភាគបម្រុងដែលត្រូវកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ (មាត្រា១២៣៧ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ឧទាហរណ៍ ចំនួននៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងមានចំនួន ១០,០០០$ ។ មានអច្ច័យទាន ២ ដែលត្រូវយកមកកាត់បន្ថយ គឺ ឡាន និង ដី។ តម្លៃរបស់ឡានគឺ ១០,០០០$ រីឯ តម្លៃដីគឺ ៤០,០០០$។ ក្នុងករណីនេះ ត្រូវកាត់បន្ថយ ២០០០$ ពីតម្លៃឡាន និង ៨០០០$ ទៀតពីតម្លៃដីដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង។

ទី ២៖ អច្ច័យទានដែលបានប្រគល់ឲ្យបុគ្គលផ្សេងក្រៅពីសន្តតិជន **(មាត្រា១២៣៦ មាត្រា ១២៣៧កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ ប្រសិនបើមានអច្ច័យទាន ២ ឬ ច្រើន ត្រូវកាត់បន្ថយទៅតាម
សមាមាត្រនៃតម្លៃរបស់វត្ថុដែលជាកម្មវត្ថុ **(មាត្រា១២៣៧ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។

ទី ៣៖ ប្រទានកម្ម និង ផលប្រយោជន៍ពិសេស **(មាត្រា១២៣៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ ប្រសិនបើមានប្រទានកម្ម ឬ ផលប្រយោជន៍ពិសេស ២ ឬ ច្រើន ត្រូវកាត់បន្ថយប្រទានកម្ម ឬ ផលប្រយោជន៍ពិសេសដែលបានធ្វើក្រោយគេ ជាមុន **(មាត្រា១២៣៨ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ ប្រសិនបើប្រទានកម្ម ឬ ផលប្រយោជន៍ពិសេសបានធ្វើលើសពី ២០ ឆ្នាំ នៅមុនពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម បដិគ្គាហក ឬ សន្តតិជនដែលបានទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេសនោះ អាចបដិសេធនូវការទាមទារកាត់បន្ថយ ដើម្បី បង្គ្រប់ភាគបម្រុងបាន។ ប្រសិនបើប្រទានកម្ម ឬ ផលប្រយោជន៍ពិសេសបានធ្វើក្នុងពេលតែមួយ ហើយមានច្រើន ត្រូវកាត់បន្ថយតាមសមាមាត្រ។

ករណីសិក្សា

ករណីសិក្សាទី ១ ៖

○ សន្តតិជនគឺ លោក A លោក B និងលោក C (សុទ្ធតែជាកូនរបស់មតកជនទាំងអស់)។

○ មតកជនបានទទួលមរណភាពនៅថ្ងៃទី១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩។

○ នៅថ្ងៃទី៣ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨ មតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីមួយកន្លែងដែលមានតម្លៃ ១៥០,០០០$ ទៅឲ្យ លោក A (នេះត្រូវជាផលប្រយោជន៍ពិសេស) ។

○ មតកជនពុំបានបន្សល់ទុកនូវមតិកនោះទេ ទាំងទ្រព្យសកម្ម និង ទ្រព្យអកម្ម។

○ នៅថ្ងៃទី៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ លោក B បានជូនដំណឹងទៅ លោក A ពីឆន្ទៈរបស់ខ្លួនក្នុងការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង។ ប៉ុន្តែ លោក A មិនសហការជាមួយលោក B ក្នុងការចុះបញ្ជីផ្ទេរដីនោះទេ។ ដូច្នេះ នៅថ្ងៃទី១០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ លោក B បានដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទាមទារឲ្យចុះបញ្ជីផ្ទេរដីជាសហាកម្មសិទ្ធិ ចំពោះលោក A។

○ លោក C បានដឹងអំពីការដែលមតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីចំពោះលោក A តាំងពីពេលនៅរស់ដែរ តែលោក C មិនបានទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងនេះទេ។

ផ្អែកតាមសម្មតិកម្មខាងលើ **ទ្រព្យដែលជាមូលដ្ឋានក្នុងការគណនាភាគបម្រុងតាមមាត្រា ១២៣១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី** មានដូចតទៅ ៖

ទ្រព្យសម្បត្តិសកម្មនៅពេលចាប់ផ្ដើមសន្តតិកម្ម + ផលប្រយោជន៍ពិសេស + ប្រទានកម្មតាមមាត្រា១២៣២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី – បំណុល

= 0 + 150,000 + 0 – 0

= 150,000

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុងរបស់លោក B :

ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាន × សមាមាត្រនៃភាគបម្រុង (មាត្រា១២៣០ កថាខណ្ឌទី ១ ចំណុច ខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) × សមាមាត្រនៃចំណែកមតិក

= 150,000 × 1/2 × 1/3

= 25,000

ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលបានបំពានភាគបម្រុង (មាត្រា១២៣៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)៖

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុង – ចំនួនទឹកប្រាក់សរុប ដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទទួលបានតាមរយៈសន្តតិកម្ម – ចំនួនទឹកប្រាក់នៃផលប្រយោជន៍ពិសេសរបស់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង + បំណុលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងត្រូវទទួលបន្ទុកតាមរយៈសន្តតិកម្ម

= 25,000 - 0 - 0 + 0

តាមការគណនាខាងលើនេះបង្ហាញឲ្យឃើញថា ទឹកប្រាក់ចំនួន ២៥,០០០$ ដែលលោក A បានទទួលតាមរយៈប្រទានកម្មដីពីមតកជននោះ គឺជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់នៃភាគបម្រុង។

→25,000 / 150,000 = 1/6 គឺជាចំណែកដែលត្រូវធ្លាក់ទៅលើ B

ហេតុដូច្នេះ សេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់នៃសាលក្រមមានខ្លឹមសារដូចតទៅ ៖

"ចុងចម្លើយ A ត្រូវធ្វើនីតិវិធីចុះបញ្ជីផ្ទេរសហកម្មសិទ្ធិនៃចំណែក1/6 នៃដី ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌឧបសម្ព័ន្ធនៃអចលនវត្ថុ ទៅឲ្យដើមចោទ B ដោយមូលហេតុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង នៅថ្ងៃទី៤ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០"។

ក្នុងករណីខាងលើ ប្រសិនបើលោក A បង់តម្លៃដែលត្រូវកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ទៅឲ្យលោក B នោះ លោក A នឹងរួចខ្លួនពីកាតព្វកិច្ចនៃការសង **(មាត្រា១២៤៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)**។ ដូច្នេះហើយ ការសន្និដ្ឋានតម្លៃដី គឺនៅតែមានតម្លៃ ១៥០,០០០$។ ប្រសិនបើលោក A ពិតជាបានបង់លុយចំនួន ២៥,០០០$ ទៅឲ្យលោក B មុនថ្ងៃចុងក្រោយនៃការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់មែននោះ តុលាការនឹងលើកចោលការទាមទាររបស់លោក B ។

ករណីសិក្សាទី ២ ៖

○ សន្តតិជនគឺលោក A លោក B និងលោក C (សុទ្ធតែជាកូនរបស់មតកជនទាំងអស់)។

○ មតកជនបានទទួលមរណភាពនៅថ្ងៃទី១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩។

○ នៅថ្ងៃទី៣ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨ មតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីមួយកន្លែងដែលមានតម្លៃ ១៥០,០០០$ ទៅឲ្យលោក A (នេះត្រូវជាផលប្រយោជន៍ពិសេស)។

○ ទ្រព្យសម្បត្តិសន្តតិកម្មរបស់មតកជនគឺមាន ៦០,០០០$ ជាសាច់ប្រាក់។ លោក A លោក B និងលោក C បានព្រមព្រៀងក្នុងការបែងចែកប្រាក់នោះថា ៣០,០០០$ ត្រូវឲ្យទៅលោក B ហើយ ៣០,០០០$ ទៀតឲ្យទៅលោក C។

○ នៅថ្ងៃទី៩ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ លោក B បានជូនដំណឹងទៅលោក A ពីឆន្ទៈរបស់ខ្លួនក្នុងការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងរបស់លោក B។ ប៉ុន្តែ លោក A មិនសហការជាមួយលោក B ក្នុងការផ្ទេរការចុះបញ្ជីដីនោះទេ។ ដូច្នេះ នៅថ្ងៃទី១០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ លោក B បានដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទាមទារឲ្យធ្វើការចុះបញ្ជីផ្ទេរចំណែកសហកម្មសិទ្ធិលើដីនោះ ចំពោះលោក A។

○ លោក C បានដឹងអំពីការដែលមតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីចំពោះ លោក A តាំងពីមុនមតកជនទទួលមរណភាព តែលោក C មិនបានទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងនេះទេ។

ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាននៃការគណនា (មាត្រា១២៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)៖

ទ្រព្យសម្បត្តិសកម្មនៅពេលចាប់ផ្ដើមសន្តតិកម្ម + ផលប្រយោជន៍ពិសេស + ប្រទានកម្មពេលនៅរស់ (មាត្រា១២៣២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) − បំណុល

= 60,000 + 150,000 + 0 – 0

= 210,000

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុងរបស់លោក B៖

ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាន × សមាមាត្រនៃភាគបម្រុង (មាត្រា១២៣០ កថាខណ្ឌទី ១ ចំណុច ខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) × សមាមាត្រនៃចំណែកមត៌ក (មាត្រា១២៣០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

= 210,000 × 1/2 × 1/3

= 35,000

ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលបានបំពានភាគបម្រុង (មាត្រា១២៣៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)៖

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុង − ចំនួនទឹកប្រាក់សរុប ដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទទួលបានតាមរយៈសន្តតិកម្ម − ចំនួនទឹកប្រាក់នៃផលប្រយោជន៍ពិសេសរបស់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង + បំណុលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងត្រូវទទួលបន្ទុកតាមរយៈសន្តតិកម្ម

= 35,000 - 30,000 - 0 + 0

= 5,000

តាមការគណនាខាងលើនេះ ទឹកប្រាក់ចំនួន ៥០០០$ ដែលលោក A បានទទួលតាមរយៈប្រទានកម្មដីពីមតកជននោះ គឺជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង។ ដោយសារតម្លៃនៃដី មានចំនួន ១៥០,០០០$៖

→ 5,000 / 150,000 = 1/30 គឺជាចំណែកដែលត្រូវធ្លាក់ទៅលើលោក B

ហេតុដូច្នេះ សេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់នៃសាលក្រមមានខ្លឹមសារដូចតទៅ ៖

"ចុងចម្លើយ A ត្រូវធ្វើនីតិវិធីចុះបញ្ជីផ្ទេរសហាកម្មសិទ្ធិនៃចំណែក១/៣០នៃដី ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌឧបសម្ព័ន្ធនៃអចលនវត្ថុ ទៅឲ្យដើមចោទ B ដោយមូលហេតុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង នៅថ្ងៃទី៤ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០"។

ករណីសិក្សាទី ៣ ៖

○ សន្តតិជនគឺលោក A លោក B និងលោក C (សុទ្ធតែជាកូនរបស់មតកជនទាំងអស់)។

○ មតកជនបានទទួលមរណភាពនៅថ្ងៃទី១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០០៩។

○ នៅថ្ងៃទី៣០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៧ មតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីមួយកន្លែងដែលមានតម្លៃ ៣០០០$ ទៅឲ្យលោក A (នេះត្រូវជាផលប្រយោជន៍ពិសេស)។

○ នៅថ្ងៃទី៣ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៨ មតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីមួយកន្លែងដែលមានតម្លៃ ១៥០,០០០$ ទៅឲ្យលោក A (នេះត្រូវជាផលប្រយោជន៍ពិសេស)។

○ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលមាននាពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្មរបស់មតកជនគឺមាន ៦០,០០០$ ជាសាច់ប្រាក់។ លោក A លោក B និងលោក C បានព្រមព្រៀងក្នុងការបែងចែកប្រាក់ដូចតទៅ ៣០,០០០$ ត្រូវឲ្យទៅលោក B ហើយ ៣០,០០០$ ទៀតឲ្យទៅលោក C។

○ នៅថ្ងៃទី៤ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ លោក B បានជូនដំណឹងទៅលោក A ពីឆន្ទៈខ្លួនក្នុងការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងរបស់លោក B។ ប៉ុន្តែលោក A មិនសហការជាមួយលោក B ក្នុងការចុះបញ្ជីផ្ទេរចំណែកនៃដីនោះទេ។ ដូច្នេះ នៅថ្ងៃទី៣០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ លោក B បានដាក់ពាក្យបណ្តឹងទាមទារឲ្យ ចុះបញ្ជីផ្ទេរចំណែកនៃសហាកម្មសិទ្ធិលើដីនោះ ចំពោះលោក A។

○ លោក C បានដឹងអំពីការដែលមតកជនបានធ្វើប្រទានកម្មដីចំពោះលោក A តាំងពីមុនមតកជនស្លាប់ដែរ តែលោក C មិនបានទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងនេះទេ។

ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាននៃការគណនា (មាត្រា១២៣១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)៖

ទ្រព្យសម្បត្តិសកម្មនៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម + ផលប្រយោជន៍ពិសេស + ប្រទានកម្មពេលនៅរស់ (មាត្រា១២៣២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) − បំណុល

= 60,000 + (3,000 + 150,000) + 0 – 0

= 240,000

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុងរបស់លោក B៖

ទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាមូលដ្ឋាន × សមាមាត្រនៃភាគបម្រុង (មាត្រា១២៣០ កថាខណ្ឌទី ១ ចំណុច ខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) × សមាមាត្រនៃចំណែកមតិក (មាត្រា១២៣០ កថាខណ្ឌទី ២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

= 240,000 × 1/2 × 1/3

= 40,000

ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលបានបំពានភាគបម្រុង (មាត្រា១២៣៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)៖

ចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាគបម្រុង − ចំនួនទឹកប្រាក់សរុប ដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងអាចទទួលបានតាមរយៈសន្តតិកម្ម − ចំនួនទឹកប្រាក់នៃផលប្រយោជន៍ពិសេសរបស់អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង + បំណុលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងត្រូវទទួលបន្ទុកតាមរយៈសន្តតិកម្ម

= 40,000 - 30,000 - 0 + 0

= 10,000

តាមការគណនាខាងលើ ទឹកប្រាក់ចំនួន ១៥០,០០០$ ដែលលោក A បានទទួលតាមរយៈប្រទានកម្មដីពីមតកជននោះ គឺជាកម្មវត្ថុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់នៃភាគបម្រុង (យោងតាម

មាត្រា ១២៣៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ត្រូវចាប់ផ្តើមពីប្រទានកម្មដែលបានធ្វើក្រោយគេ ហេតុនេះហើយ អានុភាពនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់នេះ មិនមានឥទ្ធិពលដល់ប្រទានកម្មដីជាសាច់ប្រាក់ ៣០០០$ ទេ)។

→**10,000 / 150,000 = 1/15** គឺជាចំណែកដែលត្រូវធ្លាក់ទៅលើលោក B

ដូច្នេះ សេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់នៃសាលក្រមមានខ្លឹមសារដូចតទៅ ៖

"ចុងចម្លើយ A ត្រូវធ្វើនីតិវិធីចុះបញ្ជីផ្ទេរសហកម្មសិទ្ធិនៃចំណែក 1/15 នៃដី ដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌឧបសម្ព័ន្ធនៃអចលនវត្ថុ ទៅឲ្យដើមចោទ B ដោយមូលហេតុនៃការកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង នៅថ្ងៃទី៤ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១០"។

៤. ការរំលត់សិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង

តាមមាត្រា ១២៤៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី សិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង ត្រូវរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាល បើអំឡុងពេល ១ឆ្នាំ បានកន្លងហួស គិតចាប់ពីពេលដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងបានដឹងអំពីការចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម និងការកំណត់ចំណែកមតិក អច្ច័យទាន ប្រទានកម្ម ឬការទទួលផលប្រយោជន៍ពិសេស ដែលត្រូវកាត់បន្ថយ។ សិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយ ក៏ត្រូវរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាល បើអំឡុងពេល ៥ ឆ្នាំ បានកន្លងហួស គិតចាប់ពីពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម។

អ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុង ត្រូវអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងនៅក្នុងអំឡុងពេលណាមួយដូចខាងលើ។ សូមចំណាំថា សិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងនោះ អាចអនុវត្តខាងក្រៅតុលាការបាន។ ដូច្នេះហើយ អ្វីដែលអ្នកមានសិទ្ធិលើភាគបម្រុងត្រូវធ្វើក្នុងអំឡុងពេលខាងលើគឺ ត្រូវជូនដំណឹងទៅអ្នកមានកាតព្វកិច្ចនៃការទាមទារកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុង អំពីឆន្ទៈរបស់ខ្លួនក្នុងការអនុវត្តសិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងដោយវិធីណាមួយ ហើយមិនចាំបាច់ដាក់ពាក្យបណ្តឹងនៅក្នុងអំឡុងពេលនោះឡើយ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រសិនបើមានការបោះបង់ភាគបម្រុង សិទ្ធិទាមទារឲ្យកាត់បន្ថយដើម្បីបង្គ្រប់ភាគបម្រុងក៏មិនមានអត្ថិភាពដែរ។ មាត្រា ១២៤៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីចែងថា *ភាគបម្រុងអាចបោះបង់ចោលទាំងអស់ ឬ មួយផ្នែកបាន។ ប៉ុន្តែ ការបោះបង់ភាគបម្រុងនៅមុនពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម មានអានុភាព លុះត្រាតែបានទទួលការអនុញ្ញាតពីតុលាការ។*

ផ្នែកទី៤

ការយល់ព្រមទាំងស្រុង ការបោះបង់ និង ការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត

១. លក្ខណៈទូទៅ

នៅពេលមតកជនទទួលមរណភាព សន្តតិជនជាអ្នកស្នងនូវសិទ្ធិ និង បំណុលទាំងអស់ ដែលជាកម្មសិទ្ធរបស់មតកជន (មាត្រា១១៤៧ កថាខណ្ឌទី១ វាក្យខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើមានបំណុលច្រើនលើសលុបនោះ ប្រហែលជាអយុត្តិធម៌ណាស់ក្នុងការបង្ខំឲ្យសន្តតិជនទទួលបន្ទុកបំណុលទាំងនោះ។ ជាធម្មតា សន្តតិជនចង់ទទួលសន្តតិកម្ម ប្រសិនបើសិទ្ធិមានច្រើនជាងបំណុល ហើយសន្តតិជនចង់ទទួលសន្តតិកម្មដោយមានកម្រិត ករណីដែលមិនច្បាស់ថាបំណុលមានចំនួនប៉ុន្មាន និង ចង់បោះបង់សន្តតិកម្ម ប្រសិនបើបំណុលមានច្រើនជាងសិទ្ធិ ។ ដូច្នេះហើយ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានផ្តល់នូវ ជម្រើស **៣**យ៉ាងដល់សន្តតិជន៖

- ការយល់ព្រមទាំងស្រុង

-ការបោះបង់

-ការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត

២. ការយល់ព្រមទាំងស្រុង

ប្រសិនបើសន្តតិជនមិនបង្កើតអានុភាពនៃការបោះបង់ ឬ ការយល់ព្រមដោយមានកម្រិតទេនោះ ត្រូវចាត់ទុកថាសន្តតិជននោះបានបង្កើតអានុភាពនៃការយល់ព្រមទាំងស្រុង ក្រោយពេលមតកជនបានទទួលមរណភាព ចាប់តាំងពីពេលដែលបានដឹងថាសន្តតិកម្មរបស់ខ្លួនបានចាប់ផ្តើម (មាត្រា១២៥៥ ចំណុច ខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ លើសពីនេះទៀត នៅក្នុងអំឡុងពេល ៣ខែ ប្រសិនបើ សន្តតិជនបានចាត់ចែងភាគណាមួយនៃមត៌កនោះ ត្រូវចាត់ទុកថាបានបង្កើតអានុភាពនៃការយល់ព្រមទាំងស្រុង (មាត្រា១២៥៥ ចំណុច ក នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ទោះបីជានៅក្រោយពេលសន្តតិជនបង្កើតអានុភាពនៃការបោះបង់សន្តតិកម្មក៏ដោយ ប្រសិនបើសន្តតិជនលាក់ ឬ ប្រើប្រាស់មត៌កមួយភាគនោះ ត្រូវចាត់ទុកថាបានបង្កើតអានុភាពនៃការយល់ព្រមទាំងស្រុង (មាត្រា១២៥៥ ចំណុច គ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ មាត្រា១២៥៥ ចំណុច ក ចំណុច ខ និង ចំណុច គនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ហៅថា **"<u>ការយល់ព្រមទាំងស្រុងតាមច្បាប់</u>"** ។ ប្រសិនបើសន្តតិជនបានយល់ព្រមទាំងស្រុង សន្តតិជននោះត្រូវទទួលបន្តដោយគ្មានកម្រិតនូវសិទ្ធិ និង កាតព្វកិច្ចរបស់មតកជន (មាត្រា១២៥៤នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ដូច្នេះប្រសិនបើសន្តតិជនបាន

បង្កើតអានុភាពលើការយល់ព្រមទាំងស្រុងមិនថាបំណុលមានចំនួនប៉ុន្មាននោះទេក៏សន្តតិជនត្រូវទទួលកាតព្វកិច្ចសងបំណុលទាំងអស់នោះដែរ។

***ប្រសិនបើ សន្តតិជនសងបំណុលដោយការប្រើប្រាស់មតិក**

ប្រសិនបើសន្តតិជនមានបំណងចង់បោះបង់សន្តតិកម្ម គាត់មិនត្រូវសងបំណុលដោយប្រើប្រាស់មតិកនោះទេ។ ប្រសិនបើគាត់ធ្វើបែបនេះ ត្រូវចាត់ទុកថាគាត់បានយល់ព្រមទាំងស្រុងលើសន្តតិកម្ម (មាត្រា១២៥៥ ចំណុច ក)។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី អាចនឹងមានករណីដូចខាងក្រោមនេះ៖

សន្តតិជនម្នាក់គិតថានឹងយល់ព្រមទាំងស្រុងលើសន្តតិកម្ម ដូច្នេះហើយ គាត់បានសងបំណុលដោយប្រើប្រាស់មតិក។ ប៉ុន្តែក្រោយមក គាត់បានដឹងច្បាស់ថាចំនួនបំណុលមានច្រើនលើសពីការស្មាន ហើយគាត់បានប្តូរចិត្តចង់បោះបង់សន្តតិកម្មនោះវិញ។ នៅក្នុងករណីនេះ ទោះបីជាសន្តតិជនបានប្រើប្រាស់មតិកដើម្បីសងបំណុលក៏ដោយ គាត់មិនត្រូវបានចាត់ទុកថាបានយល់ព្រមទាំងស្រុងលើសន្តតិកម្មនោះទេ។ មូលហេតុ គឺដោយសារតែ មាត្រា១២៥៥ ចំណុច ក មិនយកមកអនុវត្តក្នុង មាត្រា១២៥១ កថាខណ្ឌទី២ ឡើយ។

៣.ការបោះបង់សន្តតិកម្ម

៣.១. គោលបំណង

នៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្មសន្តតិជនត្រូវទទួលបន្តនូវសិទ្ធិនិងករណីយកិច្ចទាំងអស់របស់មតកជន (មាត្រា១១៤៧ កថាខណ្ឌទី ១ វាក្យខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ វាមិនត្រឹមត្រូវនោះទេនៅក្នុងការបង្ខំឲ្យសន្តតិជនទទួលបន្តនូវសិទ្ធិ និង កាតព្វកិច្ច ប្រសិនបើសន្តតិជននោះមិនចង់បានអ្វីសោះពីមតកជន។ ជាពិសេស ប្រសិនបើ មតកជនមានកាតព្វកិច្ចច្រើន ការបង្ខំឲ្យសន្តតិជនទទួលបន្ទុកបំណុលនោះជារឿងដែលមិនសមរម្យឡើយ។ ដូចនេះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីអនុញ្ញាតឲ្យសន្តតិជន អាចធ្វើការបោះបង់សន្តតិកម្មបាន។ ប្រសិនបើសន្តតិជនបោះបង់សន្តតិកម្ម គាត់នឹងមិនទទួលបានអ្វីទាំងអស់។

ជាធម្មតា សន្តតិជនបោះបង់សន្តតិកម្មក្នុងករណីនៅពេលដែលមានបំណុលច្រើនជាងសិទ្ធិ។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជាគ្មានបំណុលក៏ដោយ ក៏សន្តតិជននៅតែអាចបោះបង់សន្តតិកម្មបានដែរ។ ឧទាហរណ៍ សន្តតិជនម្នាក់ដែលចង់ឲ្យសន្តតិជនម្នាក់ទៀតទទួលបានមតិកទាំងអស់ អាចធ្វើការបោះបង់សន្តតិកម្មបាន ដើម្បីគោរពដល់សិទ្ធិរបស់សន្តតិជនម្នាក់ទៀតនោះ ដូចជា បងប្រុសច្បង។

៣.២. របៀបនៃការបោះបង់សន្តតិកម្ម

៣.២.១. ការដាក់ពាក្យសុំ

សន្តតិជនត្រូវដាក់ពាក្យសុំបោះបង់សន្តតិកម្មទៅកាន់តុលាការ ដើម្បីបង្កើតអានុភាពនៃការបោះបង់សន្តតិកម្ម (មាត្រា១២៦០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ តុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ចគឺជាតុលាការនៃកន្លែងចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម (មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងនិងឧបសម្ព័ន្ធផ្នែកទី៥ ចំណុចទី១៨)។

ការដាក់ពាក្យសុំបោះបង់សន្តតិកម្ម ត្រូវធ្វើឡើងដោយសន្តតិជនម្នាក់ៗ។ ដូចនេះ អ្នកដាក់ពាក្យមិនចាំបាច់ដាក់ពាក្យសុំជាមួយសន្តតិជនដទៃ ឬ មិនចាំបាច់មានការយល់ព្រមពីសន្តតិជនដទៃនោះឡើយ។ លើសពីនេះទៀត ថ្វីត្បិតតែសន្តតិជនម្នាក់បានធ្វើការយល់ព្រមទាំងស្រុងលើសន្តតិកម្មក៏ដោយ ក៏សន្តតិជនផ្សេងទៀតនៅតែអាចធ្វើការបោះបង់សន្តតិកម្មបានដែរ។

៣.២.២. ករណីដែលសន្តតិជនជាអនីតិជន ឬ ជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ

ប្រសិនបើ សន្តតិជនជាអនីតិជនឬជាជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ សន្តតិជននោះមិនអាចដាក់ពាក្យសុំដោយខ្លួនឯងបាននោះទេ លើកលែងតែជាអនីតិជនដែលបានទទួលអត្តាធីនភាពតែប៉ុណ្ណោះ។ ថ្វីត្បិតតែសន្តតិជននោះ បានទទួលការយល់ព្រមពីអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ (អ្នកមានអំណាចមេបា អាណាព្យាបាលរបស់អនីតិជន ឬ អាណាព្យាបាលទូទៅ) ក៏ដោយ ក៏សន្តតិជននោះមិនអាចដាក់ពាក្យសុំដោយខ្លួនឯងបានដែរ។ ដើម្បីឲ្យសន្តតិជននោះអាចបោះបង់សន្តតិកម្មបាន អ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ត្រូវដាក់ពាក្យសុំ (មាត្រា១៧ កថាខណ្ឌទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង)។ ប្រសិនបើ បានតែងតាំងអ្នកត្រួតពិនិត្យសម្រាប់អាណាព្យាបាលទូទៅ ឬ អាណាព្យាបាលរបស់អនីតិជន នោះអាណាព្យាបាលទូទៅ ឬ អាណាព្យាបាលរបស់អនីតិជនត្រូវទទួលការយល់ព្រមពីអ្នកត្រួតពិនិត្យនោះជាមុនសិន (មាត្រា១០៩០ និង មាត្រា១១២៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

*ជម្លោះផលប្រយោជន៍

ក្នុងករណីខ្លះ អ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ ក៏អាចជាសន្តតិជនផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ដូចជា៖X ជាប្តី Y ជាប្រពន្ធ និង Z ជាកូនដែលជាអនីតិជន។ នៅពេលដែល Xទទួលមរណភាពនោះ Y និង Z នឹងក្លាយជាសន្តតិជន ហើយ Yគឺជាអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់របស់ Z។ ក្នុងឧទាហរណ៍ផ្សេងទៀត៖X គឺជាឪពុក មានកូន Y និង Zដែលជាមនុស្សពេញវ័យ។ពីព្រោះតែZ ខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការយល់ពីអត្ថន័យនៃអំពើរបស់ខ្លួនដែលច្បាប់បានកំណត់ នោះY ត្រូវតែងតាំងឲ្យធ្វើជាអាណាព្យាបាលទូទៅរបស់ Z។ ក្នុងករណីនេះ នៅពេលដែល Xទទួលមរណភាពទាំង Y និង

Z នឹងក្លាយជាសន្តតិជន ហើយ Y គឺជាអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់របស់ Z។

ក្នុងករណីខាងលើ ប្រសិនបើ Y យល់ព្រមទាំងស្រុងលើសន្តតិកម្មរបស់ខ្លួន ស្របពេលដែលបោះបង់សន្តតិកម្មរបស់ Z ក្នុងនាមជា Z នោះភាគនៃសន្តតិកម្មរបស់Y នឹងកើនឡើង មានន័យថា ផលប្រយោជន៍របស់ Y និង Z កំពុងតែមានជម្លោះ។ ដូច្នេះហើយ ក្នុងករណីដូចនេះ អ្នកតំណាងពិសេសនឹងត្រូវតែងតាំងដើម្បីដាក់ពាក្យសុំបោះបង់សន្តតិកម្មរបស់ Z (មាត្រា១០៦៥ និង ១០២២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣.២.៣. ករណីដែលសន្តតិជនជាជនដែលស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ

សន្តតិជនអាចដាក់ពាក្យសុំដោយខ្លួនឯងបាន ប៉ុន្តែត្រូវមានការយល់ព្រមពីហិតូបត្ថម្ភកៈ (មាត្រា៣០ ចំណុច គ និង ង នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី និង មាត្រា១៧ កថាខណ្ឌទី ៤ និង ៦ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង)។ មួយវិញទៀត ហិតូបត្ថម្ភកៈមិនអាចដាក់ពាក្យសុំក្នុងនាមជាជននៅក្រោមហិតូបត្ថម្ភនោះទេ ដោយសារតែហិតូបត្ថម្ភកៈមិនមែនជាអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់ឡើយ។

៣.៣. ការដាក់កម្រិតរយៈពេលដាក់ពាក្យសុំ

៣.៣.១. វិធានទូទៅ

ប្រសិនបើសន្តតិជនចង់បោះបង់សន្តតិកម្ម គាត់ត្រូវដាក់ពាក្យសុំបោះបង់ទៅកាន់តុលាការក្នុងអំឡុងពេល ៣ខែ ក្រោយពីបានដឹងថាសន្តតិកម្មរបស់ខ្លួនបានចាប់ផ្តើម។ អំឡុងពេល ៣ខែនេះ ហៅថា <u>**“អំឡុងពេលគិតពិចារណា”**</u> ។ ពីព្រោះតែសន្តតិជនម្នាក់ៗបានដឹងអំពីការចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្មនៅពេលខុសៗគ្នា ដូចនេះអំឡុងពេលសម្រាប់គិតពិចារណា ក៏ត្រូវគណនាសម្រាប់សន្តតិជនម្នាក់ៗដោយអំឡុងពេលខុសៗគ្នាផងដែរ។ ដូច្នេះទោះបីជារយៈពេលសម្រាប់គិតពិចារណារបស់សន្តតិជនខ្លះបានចប់ក៏ដោយ ក៏សន្តតិជនផ្សេងទៀត នៅតែអាចបោះបង់ចោលសន្តតិកម្មបានផងដែរ។

នៅក្នុងអំឡុងពេលគិតពិចារណា សន្តតិជនត្រូវស្រាវជ្រាវពី សិទ្ធិ និង កាតព្វកិច្ចហើយត្រូវសម្រេច ថាតើត្រូវបោះបង់សន្តតិកម្ម ត្រូវយល់ព្រមដោយមានកម្រិត ឬ ត្រូវយល់ព្រមទាំងស្រុង? ប្រសិនបើគាត់មិនបានដាក់ពាក្យសុំបោះបង់ ឬ យល់ព្រមដោយកម្រិតទេនោះ ត្រូវចាត់ទុកថាគាត់បានយល់ព្រមទាំងស្រុងលើសន្តតិកម្មនោះ (មាត្រា១២៥៥ ចំណុច ខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ស្តីពីការយល់ព្រមទាំងស្រុងតាមច្បាប់)។

៣.៣.២. ករណីសន្តតិជនទទួលមរណភាពដោយមិនបានយល់ព្រម ឬ បោះបង់

ប្រសិនបើសន្តតិជនទទួលមរណភាព ដោយមិនបានធ្វើការយល់ព្រម ឬ បោះបង់នោះ អំឡុងពេលគិតពិចារណាត្រូវគណនាដោយគិតចាប់ពីពេលដែលសន្តតិជននៃសន្តតិជនដែលបានទទួលមរណភាពនោះ បានដឹងថាសន្តតិកម្មរបស់ខ្លួនបានចាប់ផ្តើម (មាត្រា១២៤៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ឧទាហរណ៍៖A ជាមតកជន B ជាសន្តតិជន និងCជាកូនរបស់ B។Aបានទទួលមរណភាពនៅថ្ងៃទី០១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៦។ B បានទទួលមរណភាពនៅ ថ្ងៃទី០១ ខែសីហា ឆ្នាំ ២០១៦ ដោយមិនបានយល់ព្រម ឬ បោះបង់សន្តតិកម្មឡើយ។ C បានដឹងពីការស្លាប់របស់ B នៅថ្ងៃទី១៥ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៦។ ក្នុងករណីនេះ អំឡុងពេលគិតពិចារណាសម្រាប់ការទទួលសន្តតិកម្មពី A ត្រូវគណនាចាប់ពី ថ្ងៃទី១៥ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៦ តទៅ (មាត្រា១២៤៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ អំឡុងពេលគិតពិចារណាសម្រាប់ការទទួលសន្តតិកម្មពីB ត្រូវគណនាពី ថ្ងៃទី១៥ ខែសីហា ឆ្នាំ ២០១៦ ដូចគ្នា (មាត្រា១២៤៨ កថាខណ្ឌទី ១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូចនេះ C អាចគិតពិចារណាថា ត្រូវបោះបង់ ឬក៏អត់ រហូតដល់ថ្ងៃទី១៥ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៦។ ប្រសិនបើ C បោះបង់សន្តតិកម្មពី B នោះ C មិនចាំបាច់ពិចារណាលើសន្តតិកម្មពី A ឡើយ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើ C យល់ព្រមសន្តតិកម្មពី B នោះ C ត្រូវពិចារណាបន្ថែម ថាតើត្រូវបោះបង់ ឬ យល់ព្រមទទួលសន្តតិកម្មពី A។

៣.៣.៣. ករណីដែលសន្តតិជនជាអនីតិជន ឬ ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ

ប្រសិនបើសន្តតិជនជាអនីតិជន ឬ ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ អំឡុងពេលគិតពិចារណា ត្រូវគណនាដោយគិតចាប់ពីពេលដែលអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់បានដឹងថាសន្តតិកម្មចំពោះជនដែលជាអនីតិជន ឬ ជននៅក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ បានចាប់ផ្តើម (មាត្រា១២៥០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ប្រសិនបើ សន្តតិជនដែលជាអនីតិជន គ្មានទាំងអ្នកមានអំណាចមេបា ឬ អាណាព្យាបាលទេនោះ អំឡុងពេលគិតពិចារណា ត្រូវគណនាដោយគិតចាប់ពីក្រោយពេលដែលបានតែងតាំងអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជន។

៣.៣.៤. ករណីដែលសន្តតិជនមិនបានដឹងពីអត្ថិភាពនៃកាតព្វកិច្ច

ក្នុងករណីដែលមតកជនមានកាតព្វកិច្ចច្រើនលើសលប់ ដែលមិនអាចយកសិទ្ធិទៅសងឲ្យគ្រប់ចំនួនបានទេនោះ បើសន្តតិជនមិនអាចដឹងអំពីអត្ថិភាពនៃកាតព្វកិច្ច តាមស្ថានភាពនៃជីវភាពរបស់មតកជន ឬ ស្ថានភាពទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មតកជន និង ស្ថានភាពផ្សេងៗទៀតទេនោះ អំឡុងពេលគិតពិចារណា ត្រូវគណនាដោយគិតចាប់ពីពេលដែលសន្តតិជន បានដឹងពីអត្ថិភាពនៃកាតព្វកិច្ចនោះ (មាត្រា១២៥១ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ក្នុងករណីនេះ ប្រសិនបើសន្តតិ

ជនបានចាត់ចែងទ្រព្យដែលជាមត៌កណាមួយ ដើម្បីសងកាតព្វកិច្ចរបស់មតកជន នៅមុនពេលដែលខ្លួនបានដឹងពីអត្ថិភាពនៃកាតព្វកិច្ចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ មាត្រា១២៥៥ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ មានន័យថា សន្តតិជននៅតែអាចបោះបង់សន្តតិកម្មបានជានិច្ច។

៣.៣.៥. ការពន្យារពេលគិតពិចារណា

ក្នុងករណីដែលមានសិទ្ធិ ឬ កាតព្វកិច្ចច្រើន អំឡុងពេល ៣ខែ ប្រហែលជាមិនគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់កំណត់ថាត្រូវបោះបង់សន្តតិកម្ម ឬ អត់នោះទេ។ ករណីនេះ សន្តតិជនអាចដាក់ពាក្យសុំពន្យារពេលបាន (មាត្រា១២៥៨ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី និង មាត្រា៣នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងនិង ឧបសម្ព័ន្ធផ្នែកទី៥ ចំណុចទី១១)។ពាក្យសុំពន្យារអំឡុងពេលគិតពិចារណាត្រូវដាក់ទៅតុលាការនៅក្នុងអំឡុងពេលគិតពិចារណានោះ។ ប្រសិនបើតុលាការទទួលបានពាក្យសុំនោះ តុលាការត្រូវពិចារណាលើចំណុចដូចជា ចំនួន និង ប្រភេទនៃមត៌ក និង កាតព្វកិច្ច ទីកន្លែងចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម ទីកន្លែងដែលសហសន្តតិជនរស់នៅ ជាដើម។ ប្រសិនបើតុលាការយល់ថាគួរផ្តល់ឲ្យការពន្យារ តុលាការត្រូវចេញដីកាសម្រេចពន្យារអំឡុងពេលគិតពិចារណា។

បញ្ហាស្ថិតត្រង់ថា ប្រសិនបើការពន្យារអំឡុងពេលនោះនៅតែមិនគ្រប់គ្រាន់ តើសន្តតិជនអាចដាក់ពាក្យសុំពន្យារលើកទី២ បានដែរឬទេ? សន្តតិជន អាចដាក់ពាក្យសុំជាលើកទី២បាន ពីព្រោះ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីមិនបានកម្រិតពេលវេលានៃការពន្យារនោះឡើយ។ ពាក្យសុំទី២ នោះ ត្រូវដាក់នៅក្នុងអំឡុងពេលដែលបានពន្យារដោយដីកាសម្រេចនៃពាក្យសុំទី១។

៣.៤. អានុភាព

៣.៤.១. ដីកាសម្រេច

ប្រសិនបើ តុលាការគិតថាពាក្យសុំបោះបង់សន្តតិកម្មមានភាពត្រឹមត្រូវ តុលាការត្រូវចេញដីកាសម្រេចដើម្បីទទួលយកពាក្យសុំបោះបង់សន្តតិកម្ម ។

តុលាការត្រូវពិនិត្យថា អ្នកដែលបានដាក់ពាក្យសុំ គឺជាសន្តតិជនពិតប្រាកដដែរឬទេ តើបានដាក់ពាក្យសុំក្នុងអំឡុងពេលគិតពិចារណដែរឬទេ តើអ្នកដាក់ពាក្យសុំពិតជាមានបំណងចង់បោះបង់សន្តតិកម្មដែរឬទេ ថាតើមានមូលហេតុសម្រាប់ការយល់ព្រមទាំងស្រុងតាមច្បាប់ដែរឬទេ? (មាត្រា១២៥៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ម្យ៉ាងវិញទៀត មូលហេតុត្រឹមត្រូវ ឬ ភាពចាំបាច់ក្នុងការបោះបង់ មិនមែនជាល័ក្ខខ័ណ្ឌក្នុងការបោះបង់សន្តតិកម្មនោះទេ។ ដូចនេះ តុលាការមិនត្រូវលើកចោលពាក្យសុំនោះឡើយ ទោះបីជាគ្មានមូលហេតុ ឬ ភាពចាំបាច់នៃការបោះបង់ក៏ដោយ។

ច្បាប់មិនតម្រូវឲ្យតុលាការ ដឹងឮពីគំនិតរបស់អ្នកដាក់ពាក្យសុំនោះទេ។ ប៉ុន្តែ ដើម្បីជាការអនុវត្តដ៏ល្អនោះ តុលាការគួរពិនិត្យលើអ្នកដាក់ពាក្យសុំដោយផ្ទាល់ ឬ យ៉ាងហោចណាស់ ពិនិត្យតាមរយៈលិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដើម្បីធ្វើការបញ្ជាក់ថាជា ឆន្ទៈពិតរបស់អ្នកដាក់ពាក្យសុំ។

៣.៤.២. អានុភាពនៃការបោះបង់សន្តតិកម្ម

-អានុភាពចំពោះសន្តតិជនដែលបានបោះបង់សន្តតិកម្ម

បុគ្គលដែលបានបោះបង់សន្តតិកម្ម ត្រូវចាត់ទុកថា បុគ្គលនោះមិនមែនជាសន្តតិជនតាំងពីដំបូងមក (មាត្រា១២៦១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះហើយ បុគ្គលនោះមិនមែនជាសន្តតិជនតាំងពីដំបូង ។

-អានុភាពចំពោះសហសន្តតិជនផ្សេងទៀត

ចំនួនមត៌កដែលសហសន្តតិជនអាចទទួលបានអាចនឹងមានការកើនឡើង ពីព្រោះចំនួននៃសន្តតិជននឹងត្រូវបានកាត់បន្ថយដោយសារតែការបោះបង់ចោលសន្តតិកម្មរបស់សន្តតិជនណាម្នាក់។ ប្រសិនបើ សន្តតិជនទាំងអស់បោះបង់សន្តតិកម្ម សន្តតិជនដែលស្ថិតនៅលំដាប់បន្ទាប់ ត្រូវទទួលសិទ្ធិ និង ទទួលបន្ទុកកាតព្វកិច្ច (ស្តីពី លំដាប់នៃសន្តតិកម្ម មើល មាត្រា១១៥៦ មាត្រា ១១៥៩ និង មាត្រា ១១៦០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

-ការបោះបង់សន្តតិកម្ម និង សន្តតិកម្មជំនួស

ទោះបីជា សន្តតិជនបានបោះបង់សន្តតិកម្មក៏ដោយ សន្តតិកម្មជំនួសនឹងមិនកើតឡើងនោះទេ (មាត្រា១១៥៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មិនបានចែងអំពីករណីបោះបង់សន្តតិកម្មឡើយ)។ ដូច្នេះហើយ ញាតិលោហិតខ្សែផ្ទាល់នៃសន្តតិជនដែលបានបោះបង់សន្តតិកម្ម មិនអាចទទួលមត៌កតាមរយៈសន្តតិកម្មជំនួសបានឡើយ។

៣.៥. ការបោះបង់ និង ការគ្រប់គ្រងមត៌ក

ជាធម្មតា នៅពេលចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម មត៌កគឺស្ថិតនៅក្រោមកម្មសិទ្ធិរបស់សន្តតិជន។ សន្តតិជនទាំងនោះត្រូវរក្សាទុក និង គ្រប់គ្រងមត៌កដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ដូចគ្នានឹងទ្រព្យសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួនផងដែរ (មាត្រា១២៦២ កថាខណ្ឌទី១ និង កថាខណ្ឌទី២ វាក្យខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ការរក្សាទុក និង គ្រប់គ្រងមត៌កដោយប្រុងប្រយ័ត្នដូចគ្នានឹងទ្រព្យសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួននោះត្រូវបន្តរហូតដល់បុគ្គលដែលបានក្លាយជាសន្តតិជនដោយសារការបោះបង់នោះ អាចចាប់ផ្តើមធ្វើការគ្រប់គ្រងមត៌កនោះបាន (មាត្រា១២៦២ កថាខណ្ឌទី២ វាក្យខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ប្រសិនបើសន្តតិជន ចំណាយសោហ៊ុយក្នុងការរក្សាការពារមតិក សោហ៊ុយទាំងនោះត្រូវចំណាយចេញពីទ្រព្យសម្បត្តិ (មាត្រា១២៦៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៩. ការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត

៩.១. គោលបំណង

សន្តតិជនអាចយល់ព្រម ដោយបម្រុងទុកនូវសំណងកាតព្វកិច្ច និង អច្ច័យទានរបស់មតកជនបាន ត្រឹមកម្រិតនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលខ្លួនបានទទួលតាមរយៈសន្តតិកម្ម តែប៉ុណ្ណោះ (មាត្រា១២៥៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ នេះហៅថា ការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត។

ប្រសិនបើមានភាពច្បាស់លាស់ថា មានកាតព្វកិច្ចច្រើនជាងទ្រព្យសម្បត្តិ សន្តតិជនអាចធ្វើការសម្រេចចិត្តដើម្បីបោះបង់សន្តតិកម្មបាន។ ប៉ុន្តែ ក៏អាចមានករណីដែលមិនដឹងច្បាស់ពីចំនួននៃកាតព្វកិច្ចផងដែរ។ ក្នុងករណីដូចនេះ សន្តតិជនអាចនឹងចង់ដឹងថា តើចំនួនកាតព្វកិច្ចមានលើសសិទ្ធិដែរឬទេ? ប្រសិនបើ សន្តតិជនយល់ព្រមដោយមានកម្រិតនឹងត្រូវសងបំណុលនោះដោយប្រើប្រាស់មតិក។ ក្រោយពីការសង ប្រសិនបើមាននៅសល់ទ្រព្យសម្បត្តិ សន្តតិជនអាចទទួលយកទ្រព្យសម្បត្តិនោះបាន។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើមាននៅសល់បំណុលក្រោយពីការសង សន្តតិជនគ្មានកាតព្វកិច្ចសងបំណុលនោះឡើយ។

៩.២. វិធីក្នុងការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត

៩.២.១. ការដាក់ពាក្យសុំ

នៅក្នុងការបង្កើតអានុភាពនៃការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត សន្តតិជនត្រូវដាក់ពាក្យសុំអំពីការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត រួមជាមួយបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌទៅកាន់តុលាការ (មាត្រា១២៥៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ តុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ច គឺជាតុលាការនៃកន្លែងចាប់ផ្តើមសន្តតិកម្ម (មាត្រា៣នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹងនិង ឧបសម្ព័ន្ធផ្នែកទី៥ ចំណុចទី១៣)។

សហសន្តតិជនត្រូវដាក់ពាក្យសុំអំពីការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត ដោយរួមគ្នាទាំងអស់ (មាត្រា១២៥៦ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះហើយ ប្រសិនបើសន្តតិជនម្នាក់សុខចិត្តយល់ព្រមទាំងស្រុង ហើយមិនយល់ព្រមសហការដាក់ពាក្យសុំអំពីការយល់ព្រមដោយមានកម្រិតទេនោះ សន្តតិជនដ៏ទៃទៀតមិនអាចយល់ព្រមដោយកម្រិតលើសន្តតិកម្មនោះបានឡើយ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ទោះបីជា សន្តតិជនម្នាក់បានបោះបង់សន្តតិកម្មក៏ដោយ ក៏សន្តតិជនដ៏ទៃនៅតែអាចយល់ព្រមដោយកម្រិតបានដែរ ដោយសារតែបុគ្គលដែលបានបោះបង់នោះ ត្រូវចាត់ទុកថាមិនមែនជាសន្តតិជនតាំងពីដំបូងមក (មាត្រា ១២៦១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៩.២.២. ករណីដែលសន្តតិជនជាអនីតិជន ឬ ជនដែលស្ថិតក្រោមអាណាព្យាបាលទូទៅ

ខ្លឹមសារដូចដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងចំណុចការបោះបង់សន្តតិកម្មខាងលើ អាចយកមកអនុវត្តបាន។

៩.២.៣. ករណីដែលសន្តតិជនជាជនស្ថិតក្រោមហិតូបត្ថម្ភ

ខ្លឹមសារដូចដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងចំណុចការបោះបង់សន្តតិកម្មខាងលើ អាចយកមកអនុវត្តបាន។

៩.៣. ការកំណត់ពេលវេលានៃការដាក់ពាក្យសុំ

ជាទូទៅ ខ្លឹមសារដូចដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងចំណុចការបោះបង់សន្តតិកម្មខាងលើ អាចយកមកអនុវត្តបាន។ ប៉ុន្តែខាងក្រោមនេះជាបញ្ហាមួយ៖

ករណីសិក្សា៖ Xបានទទួលមរណភាពហើយមានសន្តតិជនពីរនាក់គឺA និង B។ A បានដឹងពីការស្លាប់របស់ X នៅថ្ងៃទី០១ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៦។ នៅក្នុងអំឡុងពេលគិតពិចារណា A មិនបានដាក់ពាក្យសុំបោះបង់សន្តតិកម្ម ឬ ពាក្យសុំយល់ព្រមដោយកម្រិតឡើយ។ ក្រោយមក នៅថ្ងៃទី០១ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១៦ B បានដឹងពីការស្លាប់របស់ X។ ឥឡូវនេះ B ចង់ដាក់ពាក្យសុំយល់ព្រមដោយកម្រិត។ ដោយសារតែ ការដាក់ពាក្យសុំយល់ព្រមដោយកម្រិត ត្រូវធ្វើឡើងរួមគ្នាពីគ្រប់សន្តតិជនទាំងអស់ B ក៏បានសុំ A ឲ្យដាក់ពាក្យសុំជាមួយគ្នា ហើយ A ក៏បានយល់ព្រម។ ប៉ុន្តែ អំឡុងពេលគិតពិចារណារបស់ A បានហួសពេលបាត់ទៅហើយ។ ក្នុងករណីនេះ តើ A និង B អាចរួមគ្នាដាក់ពាក្យសុំយល់ព្រមដោយកម្រិតបានដែរ ឬទេ?

៩.៤. អានុភាព

៩.៤.១. ដីកាសម្រេច

ប្រសិនបើ តុលាការគិតថាពាក្យសុំអំពីការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត មានភាពត្រឹមត្រូវ តុលាការត្រូវចេញដីកាសម្រេចដើម្បីទទួលយកពាក្យសុំអំពីការយល់ព្រមដោយមានកម្រិតនោះ។ ប្រសិនបើ មានសន្តតិជន ២ ឬ ច្រើននាក់ តុលាការត្រូវតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រងរក្សាមតិក (មាត្រា ១២៨៩ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ចំពោះដីកាសម្រេច ខ្លឹមសារដូចដែលបានរៀបរាប់នៅក្នុងចំណុចការបោះបង់សន្តតិកម្មខាងលើអាចយកមកអនុវត្តបាន។

៩.៤.២. អានុភាពនៃការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត

- ការជម្រះបញ្ជីមតិក

ក្នុងករណីដែលសន្តតិជនបានយល់ព្រមដោយមានកម្រិត ម្ចាស់បំណុលរបស់មតកជន ពុំអាចទាមទារឲ្យសន្តតិជនទទួលខុសត្រូវ ចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សន្តតិជននោះបានឡើយ (មាត្រា១២៥៨ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ជារួម មតិកត្រូវបែងចែកឲ្យដាច់ពីទ្រព្យសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួនរបស់សន្តតិជន។ កាតព្វកិច្ច និង អច្ច័យទាននឹងត្រូវដកចេញពីមតិកតែប៉ុណ្ណោះ ដោយផ្អែកតាមមាត្រា១២៨០ ដល់ ១២៨៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ក្រោយពីបានសងបំណុល និងធ្វើអច្ច័យទានគ្រប់អស់ហើយ ប្រសិនបើ ទ្រព្យសម្បត្តិមាននៅសល់ សន្តតិជនអាចទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិនោះ។ ផ្ទុយទៅវិញ ប្រសិនបើមិនមានទ្រព្យសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់សងកាតព្វកិច្ច និងធ្វើអច្ច័យទានទេនោះ ម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភី មិនអាចទទួលបានការសងដ៏ពេញលេញមួយបានឡើយ។

*ប្រសិនបើម្ចាស់បំណុល (ដើមចោទ) បានដាក់ពាក្យបណ្ដឹងចំពោះសន្តតិជន (ចុងចម្លើយ) ដែលបានយល់ព្រមដោយមានកម្រិត ហើយម្ចាស់បំណុលជាអ្នកឈ្នះ សាលក្រមត្រូវបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ថាចុងចម្លើយត្រូវទទួលបន្ទុកកាតព្វកិច្ចត្រឹមកម្រិតនៃមតិកដែលខ្លួនទទួលបានតែប៉ុណ្ណោះ។ ឧទាហរណ៍៖ នៅក្នុងសេចក្ដីសម្រេចបញ្ចប់ ៖ “ចុងចម្លើយត្រូវបង់ប្រាក់ចំនួន ១០០០$ ទៅឲ្យដើមចោទ **តាមកម្រិតនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលចុងចម្លើយទទួលបន្តពីលោក X។**”

-ការទទួលខុសត្រូវរបស់សន្តតិជនដែលបានបំពានលើការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត

ក្រោយពីបានបង្កើតអានុភាពនៃការយល់ព្រមដោយមានកម្រិត ប្រសិនបើ សន្តតិជនមិនបានសរសេរទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ ឬ មួយភាគទៅក្នុងបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌ ដោយទុច្ចរិត ឬ បានចាត់ចែងភាគណាមួយនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ឬ លាក់ ឬ ប្រើប្រាស់ភាគណាមួយនៃទ្រព្យសម្បត្តិជាលក្ខណៈឯកជន នោះសន្តតិជនរូបនោះនឹងត្រូវចាត់ទុកថាបានយល់ព្រមទាំងស្រុង។ នៅក្នុងករណីនេះ ម្ចាស់បំណុលអាចអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនទៅលើសន្តតិជននោះ ចំពោះចំនួនទឹកប្រាក់នៃសិទ្ធិលើបំណុលដែលម្ចាស់បំណុលពុំអាចទទួលការសងដោយមតិកបាន (មាត្រា១២៥៩ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ផ្នែកទី៥
អវត្តមាននៃសន្តតិជន

១. គោលគំនិតទូទៅ

នៅពេលដែលមនុស្សម្នាក់ទទួលមរណភាព ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គាត់នឹងត្រូវបានទទួលបន្តដោយសន្តតិជន។ ប្រសិនបើមានសន្តតិជន ប៉ុន្តែ ពួកគេបានបាត់ខ្លួន នោះការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិសម្រាប់បុគ្គលដែលអវត្តមាន (មាត្រា៣៧ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) និង ការប្រកាសការបាត់ខ្លួន (មាត្រា៤១ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ត្រូវយកមកប្រើប្រាស់។

មួយវិញទៀត ក៏អាចមានករណីដែលមិនមានភាពច្បាស់លាស់ ថាតើមានសន្តតិជន ឬក៏អត់ផងដែរ។ ក្នុងករណីដូចនេះ ចាំបាច់ត្រូវមាននីតិវិធីក្នុងការស្វែងរកសន្តតិជន។ ប្រសិនបើរកមិនឃើញសន្តតិជនទេនោះ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលនៅសល់ ត្រូវប្រគល់ឲ្យជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសជាមួយនឹងមតកជន ឬ ធ្លាក់ទៅជាទ្រព្យរដ្ឋ(មើលមាត្រា១២៩០-១៣០០ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

២. លំហូរនៃនិតិវិធី

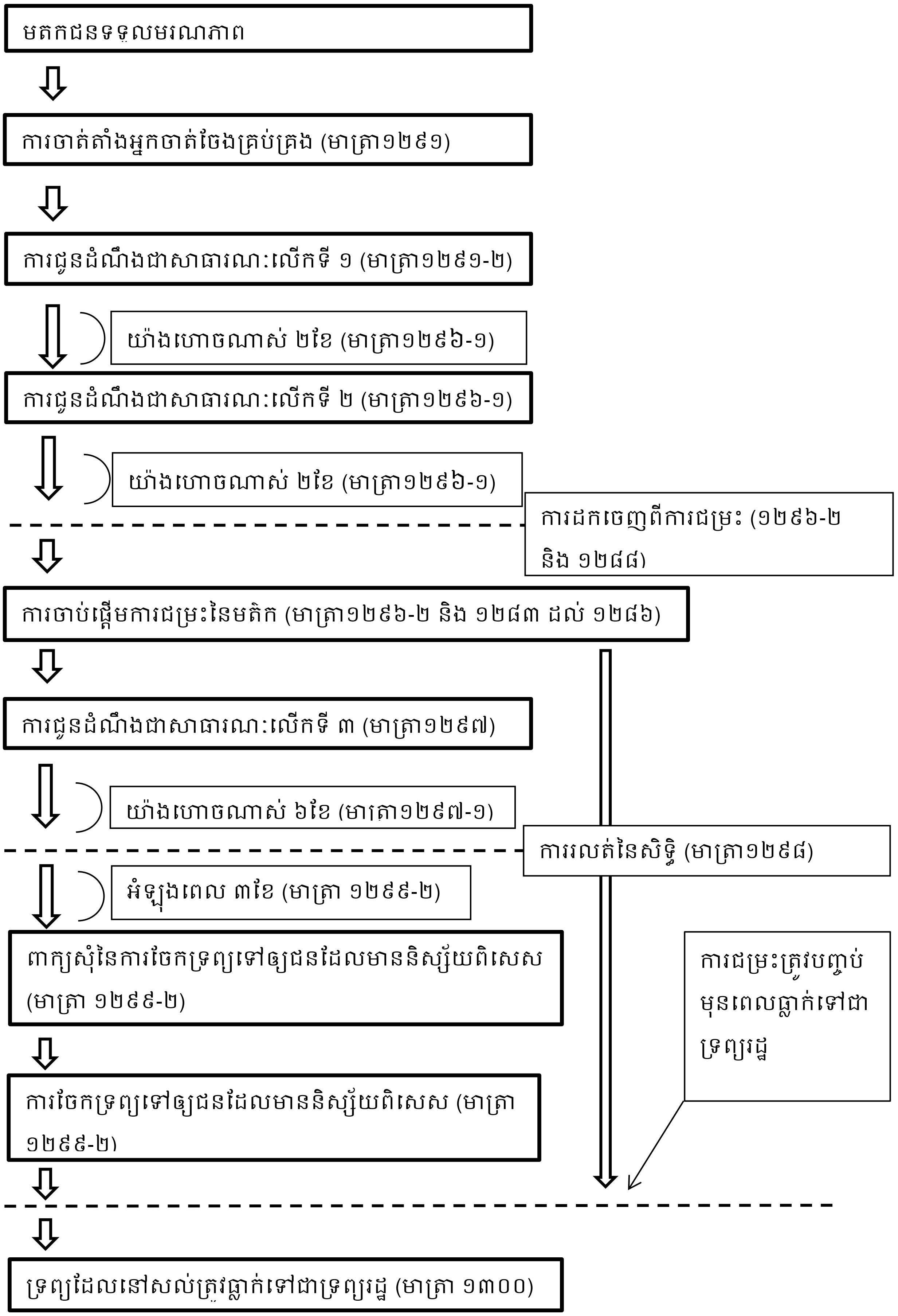
មតកជនទទួលមរណភាព
ការចាត់តាំងអ្នកចាត់ចែងគ្រប់គ្រង (មាត្រា១២៩១)
ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈលើកទី ១ (មាត្រា១២៩១-២)
យ៉ាងហោចណាស់ ២ខែ (មាត្រា១២៩៦-១)
ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈលើកទី ២ (មាត្រា១២៩៦-១)
យ៉ាងហោចណាស់ ២ខែ (មាត្រា១២៩៦-១)
ការដកចេញពីការជម្រះ (១២៩៦-២ និង ១២៨៨)
ការចាប់ផ្តើមការជម្រះនៃមតិក (មាត្រា១២៩៦-២ និង ១២៨៣ ដល់ ១២៨៦)
ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈលើកទី ៣ (មាត្រា១២៩៧)
យ៉ាងហោចណាស់ ៦ខែ (មាត្រា១២៩៧-១)
ការរលត់នៃសិទ្ធិ (មាត្រា១២៩៨)
អំឡុងពេល ៣ខែ (មាត្រា ១២៩៩-២)
ពាក្យសុំនៃការចែកទ្រព្យទៅឲ្យជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស (មាត្រា ១២៩៩-២)
ការជម្រះត្រូវបញ្ចប់មុនពេលធ្លាក់ទៅជាទ្រព្យរដ្ឋ
ការចែកទ្រព្យទៅឲ្យជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស (មាត្រា ១២៩៩-២)
ទ្រព្យដែលនៅសល់ត្រូវធ្លាក់ទៅជាទ្រព្យរដ្ឋ (មាត្រា ១៣០០)

៣. នីតិវិធី

៣.១. មរណភាពនៃមតកជន

- ប្រសិនបើគ្មានភាពច្បាស់លាស់ថាមានសន្តតិជនទេ មតិកនឹងត្រូវក្លាយជានីតិបុគ្គលមតិក ដោយស្វ័យប្រវត្តិ (មាត្រា១២៩០ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ទោះបីជាមតិកមានចំនួនតិចតួចក៏ដោយ ក៏នីតិបុគ្គលមតិកនឹងត្រូវបង្កើតឡើងដោយស្វ័យប្រវត្តិ។

- ដើម្បីបង្កើតនីតិបុគ្គលមតិក មិនតម្រូវឲ្យមាននីតិវិធីឡើយ។ ដូច្នេះ ទោះបីជាគ្មាននរណាម្នាក់ដាក់ពាក្យសុំតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រងក៏ដោយ (មាត្រា១២៩១ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ក៏នីតិបុគ្គលមតិកត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយស្វ័យប្រវត្តិដែរ។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើគ្មានអ្នកគ្រប់គ្រង នោះក៏គ្មានការចាប់ផ្តើមនៃនីតិវិធីដែរ។

- "**ភាពមិនច្បាស់លាស់ថាមានសន្តតិជន**" រួមមាន៖

- ច្បាស់ថាមិនមានសន្តតិជន
- មានសន្តតិជនដែរ ប៉ុន្តែពួកគេទាំងអស់បានបោះបង់ចោលសន្តតិកម្ម (មាត្រា១២៦១ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)
- មានសន្តតិជនដែរ ប៉ុន្តែពួកគេគឺជាអភ័ព្វបុគ្គល (មាត្រា១១៥០ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ឬ ជាជនដែលត្រូវបានផ្តាច់មតិក (មាត្រា១១៥១ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣.២. ការតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រង (មាត្រា១២៩១ កថាខណ្ឌ១ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី និង មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីនៃរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធផ្នែក៥ ចំណុច៦០)

- តុលាការត្រូវតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រងទៅតាមពាក្យសុំ។ ប្រសិនបើគ្មានអ្នកណាម្នាក់បានដាក់ពាក្យសុំទេ នោះមិនត្រូវតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រងឡើយ។ ក្នុងករណីនេះ គឺមាននីតិបុគ្គលមតិក តែគ្មាននីតិវិធីឡើយ។ ប្រសិនបើមានមតិកច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ ដូចជា អចលនវត្ថុ ជាដើមនោះ មេឃុំ ឬ ចៅសង្កាត់ ឬ ព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវធ្វើជាអ្នកដាក់ពាក្យសុំនោះ។

- មានករណីជាច្រើនដែលម្ចាស់បំណុលរបស់មតកជន អច្ច័យលាភី ឬ ជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស (មាត្រា១២៩៩ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ធ្វើការដាក់ពាក្យសុំក្នុងការតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រង។ បុគ្គលទាំងនេះគឺជា "**បុគ្គលដែលមានទំនាក់ទំនងនឹងផលប្រយោជន៍**" (មាត្រា១២៩១ កថាខណ្ឌទី១ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ដោយសារតែ ពួកគេត្រូវមានសិទ្ធិទទួលបានមតិកមួយផ្នែក។

៣.៣. ការជូនដំណឹងលើកទី ១ ដោយតុលាការ៖ ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈនៃការតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រង (មាត្រា១២៩១ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈ ត្រូវធ្វើឡើងដោយបិទប្រកាសរបស់តុលាការ និងចុះក្នុងព្រឹត្តិបត្ររបស់ក្រសួងយុត្តធម៌ (មាត្រា១២ កថាខណ្ឌទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣.៤. ការជូនដំណឹងលើកទី ២ ដោយអ្នកគ្រប់គ្រង៖ ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈសម្រាប់ការបង្ហាញការទាមទារ (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈ ត្រូវធ្វើឡើងដោយបិទប្រកាសរបស់តុលាការ និងចុះក្នុងព្រឹត្តិបត្ររបស់ក្រសួងយុត្តធម៌ (មាត្រា១២ កថាខណ្ឌទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈត្រូវ៖

- បញ្ជាក់នូវអំឡុងពេលជាក់លាក់ដែលមិនត្រូវតិចជាង ២ខែ (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)
- បង្ហាញថា គ្រប់សន្តតិជន និង អច្ច័យលាភីទាំងអស់ត្រូវបង្ហាញពីការទាមទាររបស់ពួកគេ នៅក្នុងអំឡុងពេលកំណត់ខាងលើ (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)
- សរសេរថា ម្ចាស់បំណុលរបស់សន្តតិជនដែលមិនបានបង្ហាញការទាមទាររបស់ខ្លួននៅក្នុងអំឡុងពេលខាងលើទេនោះ ការទាមទារនោះនឹងត្រូវដកចេញពីការជម្រះ (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ និងមាត្រា១២៨១ កថាខណ្ឌទី២នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

៣.៥. ការដកចេញពីការជម្រះ (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ និង មាត្រា១២៨៨ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- ម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភី ដែលមិនបានបង្ហាញការទាមទាររបស់ខ្លួននៅក្នុងអំឡុងពេលខាងលើ នឹងត្រូវដកចេញពីការជម្រះ។ ម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភីទាំងនោះ អាចអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ពួកគេ លុះត្រាតែមានសល់ទ្រព្យសម្បត្តិក្រោយពីការជម្រះ។

- ថ្វីត្បិតតែ ម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភី មិនបានបង្ហាញការទាមទាររបស់ខ្លួននៅក្នុងអំឡុងពេលខាងលើក៏ដោយ ប្រសិនបើអ្នកគ្រប់គ្រងស្គាល់ពួកគេ ពួកគេនឹងមានសិទ្ធិទទួលបានការសងតាមរយៈការជម្រះ។

- ថ្វីត្បិតតែ ម្ចាស់បំណុលមិនបានបង្ហាញការទាមទាររបស់ខ្លួននៅក្នុងអំឡុងពេលខាងលើក៏ដោយ ក៏សិទ្ធិប្រាតិភោគរបស់ម្ចាស់បំណុលនោះ មិនត្រូវបានរលត់ឡើយ (មាត្រា១២៨៨ វាក្យខណ្ឌទី២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ ដូច្នេះហើយ ម្ចាស់បំណុលទាំងនោះអាចអនុវត្តសិទ្ធិប្រាតិភោគរបស់ខ្លួនតាមរយៈការជម្រះបាន។

៣.៦. ការជម្រះ

- "**ការជម្រះ**" មានន័យថា អ្នកគ្រប់គ្រងធ្វើការសងបំណុល និង អច្ច័យទានដោយយកចេញពីមតិក។

- ជាធម្មតា ការជម្រះចាប់ផ្តើមនៅពេលដែលអំឡុងពេលជាក់លាក់ (យ៉ាងហោចណាស់ ២ ខែ) បានកន្លងផុត ក្រោយពីការជូនដំណឹងជាសាធារណៈលើកទី២ (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ នៅមុនអំឡុងពេលជាក់លាក់នោះ អ្នកគ្រប់គ្រងអាចបដិសេធការសងចំពោះម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភីបាន (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី២ និង មាត្រា១២៨២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។ សូម្បីតែ ក្នុងអំឡុងពេលកំណត់ជាក់លាក់នោះក៏ដោយ ក៏អ្នកគ្រប់គ្រងអាចសងទៅម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភីបានដែរ។ ក្នុងករណីនេះ ប្រសិនបើមិនអាចសងទៅម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភីដទៃទៀតបានទេនោះ អ្នកគ្រប់គ្រងត្រូវមានករណីយកិច្ចសងសំណងខូចខាត (មាត្រា១២៩៦ កថាខណ្ឌទី១ និង មាត្រា១២៨៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- ចំពោះវិធីក្នុងការសង សូមមើលបញ្ញត្តិ និង សេចក្តីពន្យល់នៃមាត្រា១២៨៣-១២៨៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

៣.៧. ការជូនដំណឹងលើកទី ៣ ដោយតុលាការ៖ ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈសម្រាប់ការស្វែងរកសន្តតិជន (មាត្រា១២៩៧ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)

- ប្រសិនបើ ក្រោយពីពេលដែលអំឡុងពេលដែលបានកំណត់ជាក់លាក់នៃការជូនដំណឹងលើកទី២នោះហួសកំណត់ ហើយនៅតែមិនអាចរកឃើញអត្ថិភាពនៃសន្តតិជនទៀតនោះ តុលាការត្រូវធ្វើការជូនដំណឹងជាសាធារណៈលើកទី៣ តាមពាក្យសុំពីសំណាក់អ្នកគ្រប់គ្រង ឬ ព្រះរាជអាជ្ញា។ ប៉ុន្តែ ដោយសារតែគោលបំណងនៃការជូនដំណឹងនេះ គឺដើម្បីផ្តល់ឲ្យនូវទ្រព្យសម្បត្តិដែលនៅសល់ទៅឲ្យសន្តតិជន ដូច្នេះ ប្រសិនបើប៉ាន់ប្រមាណឃើញថា គ្មានសេសសល់មតិកទេ មិនទាមទារឲ្យ អ្នកគ្រប់គ្រង និង តំណាងអយ្យការធ្វើពាក្យសុំឡើយ។

- ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈ ត្រូវធ្វើឡើងដោយការបិទប្រកាសរបស់តុលាការ និង ចុះក្នុងព្រឹត្តិបត្ររបស់ក្រសួងយុត្តធម៌ (មាត្រា ១២ កថាខណ្ឌទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

- ការជូនដំណឹងនេះ ត្រូវបញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ពីអំឡុងពេលជាក់លាក់មួយដែលមិនឲ្យតិចជាង ៦ខែ ហើយត្រូវសរសេរថា ប្រសិនបើមានសន្តតិជន ពួកគេត្រូវប្រកាសដោយខ្លួនឯងថាជាសន្តតិជននៅក្នុងអំឡុងពេលខាងលើ។

៣.៨. ការរលត់សិទ្ធិ (មាត្រា១២៩៨)

- ប្រសិនបើគ្មានសន្តតិជនណាបង្ហាញខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលខាងលើនេះទេ សន្តតិជនទាំងអស់នឹងបាត់បង់សិទ្ធិរបស់ខ្លួន។ លើសពីនេះទៀត ម្ចាស់បំណុល និង អច្ច័យលាភីទាំងអស់ដែលអ្នកគ្រប់គ្រងស្គាល់នឹងបាត់បង់សិទ្ធិដូចគ្នា។ ពួកគេ មិនអាចអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ពួកគេបានឡើយ ទោះបីជានៅសល់នូវមតិកក្រោយពីការជម្រះក៏ដោយ។

- ប្រសិនបើ សន្តតិជនបង្ហាញខ្លួនក្រោយការរលត់នៃសិទ្ធិនៃមាត្រា១២៩៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី សន្តតិជនរូបនោះមិនមានសិទ្ធិទទួលបាននូវផ្នែកណាមួយនៃមតិកឡើយ។ ទោះបីជាមានការបង្ហាញខ្លួនរបស់សន្តតិជននោះក៏ដោយ ក៏នីតិវិធីនៃនីតិបុគ្គលមតិកនៅតែបន្តដែរ។

៣.៩. ការចែកមតិកទៅឲ្យជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស (មាត្រា១២៩៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីដែលមិនមែនជាបណ្តឹង និង ឧបសម្ព័ន្ធផ្នែក៥ ចំណុច២៥)

- ផ្អែកតាមមាត្រា១២៩៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី នៅក្នុងករណីខ្លះ ក៏អាចមានមតិកដែលនៅសល់ក្រោយពីការរលត់សិទ្ធផងដែរ។ ក្នុងករណីដូចនេះ ជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសអាចដាក់ពាក្យសុំបែងចែកមតិកទៅឲ្យជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសបាន។ ប្រសិនបើ តុលាការពិចារណាឃើញថា សមហេតុផល នោះតុលាការអាចចេញដីកាសម្រេចប្រគល់ឲ្យនូវផ្នែកនៃមតិកដែលនៅសល់ទៅជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស។

- ថ្វីត្បិតតែ ជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស គឺជាសាច់ញាតិរបស់មតកជនក៏ដោយ ក៏ទំនាក់ទំនងញាតិ ឬញាតិពន្ធមិនមានភាពចាំបាច់អ្វីដែរ។ នៅក្នុងករណីខ្លះ មិត្តភក្តិរបស់មតកជន ឬមណ្ឌលមើលថែចាស់ជរាដែលមើលថែមតកជនបានជិតដល់ ក៏អាចក្លាយជាជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសបានដែរ។

-ឧទាហរណ៍នៃជនដែលរួមរស់ជីវភាពជាមួយនឹងមតកជន៖

- ប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាស
- ក្មួយប្រុស ក្មួយស្រី និង ពូ មីង ដែលរស់នៅជាមួយគ្នាដូចជាឪពុកម្តាយ និង កូន
- កូនចុង ឬ ឪពុកម្តាយចុង។

- ឧទាហរណ៍នៃជនដែលបានខិតខំមើលថែទាំព្យាបាលមតកជន៖

- មេផ្ទះ គិលានុបដ្ឋាយិកា បងប្អូនសាច់ឆ្ងាយ ឬ អ្នកធ្វើការងារសង្គម ជាដើម។ ក្នុងករណីដែលពួកគេទទួលបានការបង់ប្រាក់ នោះនឹងមានការលំបាកនៅក្នុងការកំណត់ថាពួកគេជាជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសនេះ។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើពួកគេខំប្រឹងប្រែងធ្វើការងារយ៉ាងនឿយហត់ជាងបងប្អូនធម្មតាធ្វើទៀតនោះ ពួកគេអាចសក្តិសមនឹងត្រូវបានចាត់ទុកជាជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស។

- នៅពេលកំណត់ ថាតើត្រូវផ្តល់មតិកមួយផ្នែកទៅឲ្យបុគ្គលនោះ ឬក៏អត់ តុលាការត្រូវគិតពិចារណាលើអង្គហេតុផ្សេងៗ ដូចជា៖

- តើបុគ្គលនោះ គឺជាសាច់ញាតិរបស់មតកជនដែរ ឬទេ?
- តើបុគ្គលនោះ បាននឹងកំពុងរស់នៅជាមួយមតកជនដែរ ឬទេ?
- តើបុគ្គលនោះ បានទៅសួរសុខទុក្ខមតកជននៅឯមន្ទីរពេទ្យប៉ុន្មានដងដែរ?
- តើបុគ្គលនោះ បានផ្តល់ការមើលថែទាំប្រភេទណាដល់មតកជន?
- តើជំនួយហិរញ្ញវត្ថុប្រភេទណាដែលបុគ្គលនោះ បានផ្តល់ទៅឲ្យមតកជន ដូចជា សោហ៊ុយចំណាយប្រចាំថ្ងៃ ថ្លៃថ្នាំពេទ្យ សោហ៊ុយលើបុណ្យសព?
- តើបុគ្គលនោះ បានជួយដល់មតកជនក្នុងភាពដំណើរការសំខាន់ចាំបាច់ ដូចជា ការដាក់ពាក្យចូលមណ្ឌលមើលថែចាស់ជរា ការដាក់ពាក្យសុំទទួលការព្យាបាលក្នុងមន្ទីរពេទ្យ ឬ ការដាក់ពាក្យសុំទទួលជំនួយហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ និង ការរៀបចំពិធីបុណ្យសព ជាដើម?
- តើអ្វីជាឆន្ទៈរបស់មតកជន? ។

***ចំណុចសម្រាប់ពិចារណា**

- ប្រសិនបើគ្មានមតិកគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់សងទៅលើការចំណាយ ដើម្បីដំណើរការចំពោះនីតិវិធីនៃនីតិបុគ្គលមតិក តើតុលាការអាចច្រានចោលពាក្យសុំតែងតាំងអ្នកគ្រប់គ្រងបានដែរ ឬទេ?

- ប្រសិនបើ ចំនួនមតិកបានអស់ក្នុងពេលដែលនីតិវិធីកំពុងតែដំណើរការ តើតុលាការត្រូវធ្វើយ៉ាងដូចម្តេច?

- តើអ្នកគ្រប់គ្រងដែលត្រូវបានតែងតាំងនោះ អាចលាលែងពីការងារបានដែរ ឬទេ?

- តើតុលាការអាចផ្លាស់ប្តូរអ្នកគ្រប់គ្រងនោះបានដែរ ឬទេ?

- តើអ្នកគ្រប់គ្រងនោះអាចទទួលបានប្រាក់កម្រៃ នៅពេលណា និងដោយរបៀបណាដែរ (មាត្រា ១២៩៣ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)?

-ឧទាហរណ៍៖ X និង Y ជាសហកម្មសិទ្ធិករទៅលើដី L មួយដោយមានចំណែកស្មើគ្នា។ X បានទទួលមរណភាពដោយគ្មានសន្តតិជនទេ។ តើចំណែកលើដី L របស់ X ត្រូវក្លាយជាកម្មសិទ្ធិរបស់ Y ដែរ ឬទេ? ឬ តើចំណែកនោះត្រូវក្លាយជានីតិបុគ្គលមតិក? ប្រសិនបើ អ្នកបកស្រាយថា ត្រូវបង្កើតនីតិបុគ្គលមតិក នៅពេលដែលនីតិវិធីមានដំណើរការ ហើយមាននៅសល់ចំណែករបស់ X លើដី L ក្រោយការជម្រះ តើចំណែករបស់ X ត្រូវក្លាយជាកម្មសិទ្ធិរបស់ Y មែនដែរ ឬទេ (មាត្រា២១០ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី)? ឬ តើវាត្រូវប្រគល់ឲ្យទៅជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស ឬមួយយ៉ាងណា (មាត្រា ១២៩៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)?

ចប់